

**Eesti-Läti
lood**

**Eesti-Läti
lood**

2007–2013

Eesti-Läti lood

© Eesti-Läti programm
Sõbra 56, 51013 Tartu, Estonia
www.estlat.eu

Idee autor ja koordinaator: *Kaspars Rūklis*

Toimetajad: *Tiia Kõnnussaar, Lolita Stašāne*

Kirjutajad: *Ieva Alberte, Kaspars Ģermanis, Anu Jõesaar, Ģirts Kondrāts, Tiia Kõnnussaar, Made Laas, Elita Marga, Anna-Liisa Reppo*

Fotograafid: *Andris Arhomkin, Jānis Buls, Kaspars Dobrovoļskis, Jassu Hertsmann, Lauri Kulpsoo, Betti Säre*

Täiendavad fotod: *Sandra Apine, Reio Avaste, Damiano Cerrone, Toomas Kalda, Egerta Laine, Sigrid Liira, Madara Liepiņa, Kaspars Rūklis, Ansis Starks, Sulev Valdmaa*

Infotabelid: *Janika Friedenthal, Helena Järviste, Inese Nikopēnsius, Kaspars Rūklis, Peeter Unt*

Korrektorid: *Sirje Nilbe, Iveta Štauere*

Kujundus ja küljendus: *Rauls Liepiņš*

Makett: *Kaspars Podskočijs*

Linking Estonia and Latvia
Part-financed by the European Regional Development Fund

European Union

Kaanel: Eesti rahvuslilled rukkililled ja Läti rahvuslilled karikakrad.

Foto: Julia Metkalova

ISBN 978-9949-33-854-2

Trükitud Lätis

Trükikoda: *Jelgavas tipogrāfija*

2014

Eesti-Läti lood

2007–2013

Sisu

Eessõna.....	5
Inimesed.....	7
Kohad.....	77
Partnerid.....	145
Eesti-Läti programm arvudes.....	213

Ühendades Eestit ja Lätit

Selline on viimased seitse aastat olnud Eesti-Läti programmi lipukiri ja julgen kinnitada, et täpselt seda olemegi teinud. Paljud eestlased ja lätlased on avastanud, et naaberriitelt on, mida õppida ja nendega tasub koostööd teha, olgu tegu oma kitsa eriala või hoopis hobiga, ettevõtlikkuse edendamisest ja keskkonnakaitsest ühise laulmise ja orienteerumiseni. Nüüd on paljudel eestlastel-lätlastel teisel pool piiri sõbrad ja kolleegid, mitte rahvuse esindajad, kelle kohta on meil mõned hästijuurdunud eelarvamused. Paljud meie sõbrad on saanud tõelisteks Eesti esindajateks Lätis, ja mis veelgi üllatavam – Läti esindajateks Eestis, sest eestlased on koostöösse lätlastega ikka skeptilisemalt suhtunud.

Nii mõnelgi juhul on partneritevaheline koostöö peale projekti lõppu laienenud teistesse valdkondadesse, st koostöö on võtnud hoopis uusi ja laiemaid mõõtmeid, kui alguses planeeriti. Lisaks on paljud kinnitanud, et nende nädalavahetuse- ja puhkuseplaanidesse mahub järjest rohkem sihtpunkte teisel pool piiri ning kohati on asi läinud veelgi isiklikumaks, nagu saab lugeda nii mõnestki järgnevast loost.

Sii raamatusse on kogutud inimeste lood, kes on ise koostöös kaasa löönud või sellest kasu saanud ning kelle sõnad kinnitavad, et Eesti ja Läti koostööl läheb päris hästi. Osaliselt kindlasti ka tänu Eesti-Läti programmile.

Nautige neid 67 Eesti-Läti lugu ja mine tea – äkki hakkab teil endalgi mõni mõte idanema, mis Eestit ja Lätit tulevikus veelgi enam kokku liidab.

Peeter Unt

inimesed

Kotkastest said

tähed

Merikotkas. Foto: Betti Säre

Linda ja Sulev jätsid maha oma vana kodu, kolisid merele lähemale ja said varsti kolm poega. Neil polnud aimugi, et nende pereelu jälgivad tuhanded silmapaariid.

Inimesed vaatasid veebikaamera kaudu, kuidas merikotkad uut pesa remontisid, sest puu, mille otsa nad kodu ehitasid, oli kehvapoolne. „Sealt avanev vaade meeldis aga neile vist rohkem ja samuti olid „jahimaad“ lähemal,“ räägib Eesti Ornitoloogiaühingu kotkaspetsialist **Urmas Sellis**.

Majesteetlikud merikotkad, kelle tiibade siruulatus küünib 2,5 meetrini, on Eesti suurimad röövlinnud. Merikotkas tõmbab kala küünistega veest välja. Meie väikseim kotkas, kalakotkas, on aga väga osav kalamees, kes saagi järele sukeldub. Mõlemaid on Eestis ja Lätis üsna arvukalt, kuid ometi on nad haruldased liigid.

Kolm aastat tagasi leidsid naaberriikide ornitoloogid, et vaja oleks harida neid, kes igapäevatöös kotkastega kokku puutuvad: metsamehed, kalakasvatajad, jahimehed jne. Kahe aasta vältel kuulsid 1000 inimest, kuidas kotkad elavad ja miks neid kaitsma peab. „Väike auto sõidab kurvilisel teel kiiresti, suur traktor paneb aga kiirustades teelt välja. Niisamuti suudavad väikesed linnud keskkonnamuutustele kiiresti reageerida, suured mitte. Kui muudame palju kotkaste elutingimusi, ei suuda nad kohaneda,“ seletab Urmas Sellis. Sellepärast ei tohigi kotkaste pesitsemist metsas häirida ega tasu neid oma „restoranidest“, veekogude juurest minema peletada.

Riigimetsamajandi looduskaitse osakonna spetsialist **Toomas Hirse** ütleb, et kasulik oli teada saada, kuidas kotkaliike määrata ja nende pesi tuvastada. „Samuti pöörati tähelepanu sellele, et uurijaid peab pesadest teavitama.“ Hirse koordineeris metsameeste seminari-

Oli põnev vaadata, kuidas kotkad oma järelkasvu eest hoolitsevad ning millised röövmured sellega kaasnevad.

dest osavõttu ja läkitas neile ka suurepärase uudise: lindude elu saab jälgida pesadesse paigaldatud kaamerate kaudu. „Oli põnev vaadata, kuidas kotkad oma järelkasvu eest hoolitsevad ning millised rõõmud-mured sellega kaasnevad,“ nendib ta.

Läti Looduse Fondi ornitoloogi **Jānis Ķuze** sõnul üllataski kõige rohkem see, et kotkaid uudistati veebikaamerate kaudu nii palju. „Eestis elavat kalakotkast vaadati peaaegu viis miljonit korda aastas!“ Pidevalt jälgis teda keskmiselt 3000 ja päevas kokku 45 000 inimest. Publikut oli 140 riigist, enim Saksamaalt, Rootsist, Venemaalt ja Taiwanist.

Lindudele paigaldatud saatjate abil kogusid uurijad infot kotkaste pesitsemise, rände jm kohta. Merikotkad küll eriti ei rända, kuid üks neist käis vahepeal Põhja-Jäämere ääres suvitamas, kalakotkad aga talvitusid Aafrikas.

Teadlased koostasid ka lindude jälgimiseks ühtse meetodika. „Õppisime Eesti kolleegidelt palju ja edaspidi kasutame kotkaste seirel uutset lähenemist,“ märgib Jānis Ķuze.

Ühisettevõtmise Eagles Cross Borders õnnestumiseks tegid koostööd Läti Looduse Fond ja Eesti Ornitoloogiaselts.

Made Laas

kotkas = ērglis

Maasikad, lambad
ja usaldus

Vairis Vilemsons on 34 aastat vana ja heas vormis, sest on suvi läbi marjavagude kohal kummargil. Ta on lõpetanud Ape kutsekooli, aga linnaelu teda ei peibutanud, maa-elu on südamelähedasem.

Juba kümme aastat kasvatab Vairis koos naisega Koiva jõe ääres maasikaid ja vaarikaid. Maanteele pani ta üles marjamüügikuulutuse. Pühapäeviti, kui Alüksne rahvas Riiga söi-

dab, peatuvad paljud Ziediņi talu juures. „Suvel saime kaheksagrammiseid vaarikaid,” on Vairis uhke. Istikud kasvatab ta ise, just seepärast tuligi vaarikakasti hind väga madal, kui ta koos Eesti ettevõtjatega seminaril omahinda arvutas. Naabrid imestanud, kuidas nõnda.

Vairis selgitaski, et istikud on kõik enda kasvatatud, järelkult tasuta. Eestlased lõiganud vastu: „Kuidas tasuta? Aga töö? Oma töö hinda peab teadma!” Vairis hakanud mõtlema: „Eks ta nii ole. Egas ma tasuta tööta – oma töö maksumus tuleb omahinnale juurde lisada.”

Vairis sai seminaridel tuttavaks paljude kohalike ettevõtjatega, kellest tal seni aimu polnud. Näiteks **Egils Ābolkalns** kasvatab 70pealist lambakarja. „Talvel tallede ilmaletuleku aegu elan ise ka laudas,” naerab Egils. Seminaride jaoks eriti aega ei jätku, aga käinud ühel seesugusel, sai ta teada, et Eesti lambakasvatajatel pole samuti villa töötlemiseks kuigipalju võimalust. „Ühes majapidamises tegeldi viltimisega, aga mul pole selleks aega.” Vill seisab puuhalgudena kuhjas ning ootab pesemist, ainult nii kõlbaks see müüa. Egils sai teada ka seda, et lambalihakonserve pole Eestis sugugi nii lihtne müüa, kui ta oli arvanud. „Peab koostööd tegema, siis ehk tuleb midagi välja. Igasugune koos tegemine on hea, sest abi on ikka tarvis.”

Daiga Bojāre Ape omavalitsusest tundis mõlema talupidaja üle parajat rõõmu. Tema ärgitaski neid seminaridele tulema: „Omavalitsuse abisse pole paljudel erilist usku.” Daiga meenutas, et oli inimestele mitu korda helistanud: „Tulge kuulama, ehk kulub midagi ära.” Vastuseks poriseti, et pole sel mingit mõtet. „Aga kui mujal toimuvaga kursis pole, ei tule muutustest midagi välja. Midagi asjalikku nähes hakkad isegi samas suunas mõtlema.” Nõnda oli ka maaelubukletiga – selle tegemiseks saadi eestlastelt innustust, ning mõnedki talupidajad nõustusid viimaks oma majapidamise tutvustuse välja panema. Teiste seas ka Vairis Vilemsons. „Setomaal öeldi, et teil on sellised rikkused, me polnud neist kuulnudki!” meenutab Daiga, rõõmustades, et ka Ape elanikud on muutunud usalduslikumaks.

**Setomaal
öeldi, et teil
on sellised
rikkused, me
polnud neist
kuulnudki!**

**marjad = ogas
lambad = aitas**

Kohalike tootjate koostööd edendasid Setomaa Valdade Liit ja Ape omavalitsus.

leva Alberte

Sireeni huilates üle piiri

Leia Järve (paremalt esimene)
kolleegidega. Foto: Betti Säre

„Tere, kas teie kutsusite kiirabi? Kas saame suhelda vene või inglise keeles – meie tulle nimelt naaberriigist...“ Just selliste sõnadega astub Valga haigla kiirabiosakonna vanemvõlsker **Leia Järve** viimasel ajal mõne patsiendi juurde.

„Keegi pole pahandanud, et ma läti keelt ei räägi. Inimestel on hea meel kuulda, et naabrid teineteist niimoodi aitavad,“ ütleb Leia Järve, kes on mitmeid kordi sõitnud kiirabiautos Lätti patsiendi juurde. Eesti kiirabibrigaadile saadetakse naaberriigist kutsung siis, kui arstiabiga on kiire, kohalik meeskond on aga hõivatud. „Meie eeliseks on lühike teekond, me saame abiandmist alustada ja Läti meeskonna saabudes neile patsiendi üle anda,“ kirjeldab Leia Järve.

Sagedasemad väljakutsed on palavikukrampides lapse või südamerikkega täiskasvanu juurde. Kord kihutas Eesti brigaad aga abistama lätlannat, kes oli rüübanud limonaadipudelisse villitud söövitavat kemikaali. Kiiresti kohale jõuda on tähtis kasvõi siis, kui inimene talvel libedaga raskesti kukub, et hoida ära alajahtumisest või külmumisest tulenevaid uusi riske.

Valga haigla asub piirilinnas, Läti poolel on lähim haigla piirist umbes 50 km kaugusel Valmieras. „Meie kiirabibrigaadi kutsutakse Lätti 12–20 korda aastas,“ ütleb Valga haigla juhataja **Marek Seer**. Vajadusel tuuakse Läti patsiente Valga haiglasse. „Transport on kiirabipatsiendile alati raske. Hospitaliseerimiseks on mõistlik valida lühim tee ja otsuse langetab kiirabimeeskond kohapeal,“ selgitab paarast.

Ehkki igati otstarbekas, on kiirabi piiriülene koostöö toiminud vaid mõne aasta. Riiki-devaheline leping allkirjastati 2010. aastal. Edasi vajasis arutamist detailid. Näiteks mida kiirabimeeskonnalt kohapeal oodatakse, millist varustust eeldatakse, missuguste dokumentide täitmist nõuavad naaberriigi seadused. Seda tehti aastail 2011–2013 ühisnemetuse all Best Teams. Valga ja Vidzeme haigla koostööd toetasid riikide tasandil Eesti terviseamet ja Läti riiklik kiirabiteenistus.

Koolituste käigus valmisid ühised tegevusjuhised ning kiirabimeeskonna lühisõnastik eesti, läti ja vene keeles. Omandatu prooviti läbi 2013. aasta aprillis suurel õppusel, mille

Kiirabimeeskondadele on abiks eesti, läti ja vene keele lühisõnastikud.

kiirabi = neatliekamā medicīniskā palīdzība

käigus tuli üles leida patsient naaberriigi maapiirkonnast ja talle nõuetekohaselt abi osutada. „Õppus läks hästi korda. Tähtsamgi on see, et meil on nüüd naabermaa tervishoiutöötajate seas head tuttavad, kellega koos leiame ka tulevikus mõistlikke lahendusi koostöök,” hindab Marek Seer.

Leia Järve tunneb tänaseks mitmeid läti kolleege nägu- ja nimepidi. „Ainus keeruline asi ühise kiirabiteenuse juures on patsient võõras paigas juhatuse järgi üles leida, seda eriti veel maal,” ütleb ta.

Best Teams'i ettevõtmisesse panustasid Eesti terviseamet, Läti riiklik kiirabiteenistus, Valga ja Vidzeme haigla.

Anu Jõesaar

Sandra Lipska ja Ilmari Purnour
Foto: Jānis Būis

Iidsete pillide
uus kõla

Sandra Lipska ja **Ilmārs Pumpurs** tegelevad juba kümme aastat rahvamuusikaga: mängivad folkansamblis ja rahvamuusikakapellis ning osalevad paljudes pillimänguõppe ettevõtmistes. Üheaegselt õpingutega kultuuri- ja muusikaakadeemias asutasid nad Pärdaugava rahvamuusikaseltsi.

Paljud pillid, mida külamuusikud sadakond aastat tagasi mängisid – näiteks suur trumm, viiul ja mandoliin –, on hästi tuntud ka tänapäeval, selgitab Ilmārs. Teised aga, mida valmistasid kohalikud meistrid, on peaaegu unustusse vajunud. Pärdaugava rahvamuusikaselts on üritanud ära teha võimalikult palju, et taaselustada iidsete pillide, näiteks taldrikute ja nuppudega kandle ehk rahvakandle valmistamise oskusi. „Tundub, et iidse kandle valmistamise tarkus on meil õnnestunud säilitada, aga läti löötspilliga see nii ei

kannel = cītara

läinud,“ tunnistab Sandra. Lätis, eriti Vidzemes, oli levinud omapärane, kõlav ja suurejooneline löötsamudel. Ja kuna tuntuim löötspillimeister oli **Augusts leviņš**, kutsus rahvas seda „ieviņaks“.

Kord ühel rahvamuusikaüritusel pakkus tundud Eesti löötspillimeister ja -mängija **Heino Tartes**, et võib aidata lätlastel pilli taastada. Eestlastel oli omal ajal õnnestunud vanade meistrite töösadused alles hoida ning nad lubasid oma teadmisi ja kogemusi meiega jagada. Selgub, et Läti ja Eesti rahvamuusikal on palju ühist: nii laulu- ja tantsumeloodiad kui ka sarnase ehitusega pillid.

Koos töötades aitasid Eesti meistrid taastada lätlaste „ieviņa“. Ka lätlased ei olnud kadedad, jagades rahvakandle valmistamise oskusi. Esimesed Läti ja Eesti meistrite valmistatud löötspillid ja kanded anti muusikutele, kes nendel mängima õppisid. Just nii äratati need pillid uuesti ellu.

Lätlaste ja eestlaste koostöö suurimaks saavutuseks peab Ilmārs Pumpurs pillide meisterdamise oskuse hoidmist ja paikkonna kultuuri säilitamist mõlema maa rahvapillimängu õppides. Ta on veendunud, et just rahvakultuuri ja selle eripära toel saavad lätlased ja eestlased tuntuks ning pakuvad huvi ka teistele Euroopa rahvastele: sakslastele, prantslastele, itaallastele ja šveitslastele, kes mängivad samuti löötspilli, mandoliini, viiulit ja kannelt.

Koostööd arendasid Pärdaugava Rahvamuusika Ühing ja Põlva omavalitsus.

Ģirts Kondrāts

Just rahvakultuuri ja selle eripära toel saavad lätlased ja eestlased tuntuks ning pakuvad huvi teistelelegi Euroopa rahvastele.

Jääväljak meelitab rahvast kokku

Oktoober 2011. Äsja rajatud jääväljaku avatseremoonia Rõuges. Kohal on vallarahvas ja koolilapsed, Eesti Jäähokiliidu president **Jaan Mölder** ja naabrid-partnerid piiri tagant Apest. **Kalvi Kõva**, Rõuge endine vallavanem ja nüüdne riigikogu liige, ulatab Rõuge praegusele vallavanemale **Tiit Tootsile** pidulikult lumelabida – jäästaadion olgu ikka sile ja sõidetav! Aplaus ja rõõmsad hõisked.

Peaaegu kolm aastat hiljem meenutab vallavanem Toots, kuidas ta ei uskunud, et hokipisik võib tedagi nakatada. Nüüd on vallavanem hokimeeskonna Rõuge Snaiprid mängija – kui talvine ilm ja jääolud vähegi lubavad, võib täisvarustuses hokimehi näha õhtuti valgustatud platsil litrit taga ajamas. Jääväljaku rajamine on kogukondlikku tegevust hoogustanud: meeskonna loomisega kõrvu hakati soetama jäähooldustehnikat, hokiklubi sai varustuse ja palgati treener.

Sportimispiisik on haaranud kogu vallarahvast ja uisujäälle tullakse kaugemaltki, Võrust ja isegi Tartust, sest teist nii korralikku vabaõhujääd Lõuna-Eestis pole. „Tänu meie võimalustele tekkis hokimeeskond ka Mõnistesse ja meie korraldada oli üle-eestiliste talimängude jäähokiturniir,“ sõnab **Jaanus Mark**, valla arendusnõunik. „See toob piirkonda turiste.“

Enne hokitrenne on jää vaba ja kõik soovijad võivad tasuta oma uisutamisoskust lihvida. „Vallarahvas on väga rahul,“ kinnitab arendusnõunik, kes ka ise vabadel hetkedel 13aastase poja Marteniga jääväljakule läheb ja uisud alla paneb. Uisusaapaid saab väikese tasu eest laenutada koolimajast. Noorem poeg, lasteaia-poiss Markus, käib uisutamist õppimas rühmakaaslaste seltsis. Tänavu polnud suusalund võtta, kuid koolilaste välitunnid ära ei jäänud – need peeti uisuplatsil.

Rõuge jääväljaku rajamine on tublisti edendanud rõugelaste suhteid naabritega Apest, kes on väljaku rajamisel osalenud algusest peale. Ape rahvas käib nüüd Rõuges hokit mängimas ja võistlemas, Rõuge rahvas jälle suviti Apes võrkpalli mängimas. Korraldati ühiseid spordialaseid koolitusi, rääkimas käis olümpiamedalimees Allar Levandi. Rõuge hokiturniirid on koguni rahvusvahelised –

Rõuge vallavanem Tiit Toots ei uskunud veel kolm aastat tagasi, et hokipisik võib tedagi nakatada.

viimati osales võistlejaid Eestist, Lätist ja Soomest. Eesti Jäähokiliit paneb Rõuge järelkasvule suuri lootusi.

Rõuge rahvas on jääväljaku olemasolu osanud hästi ära kasutada. Läänud suvel sai väljak spordiklubi ja valla ühistegevuse tulemusel kunstmurukatte ja suviti võib platsil näha tuliseid jalgpallilahinguid.

Sportborder'i viisid ellu Ape ja Rõuge omavalitsus ning spordiühing Taevatäht.

Tiia Kõnussaar

liuväli = slidotava

Kaminarooside
perenaised

„Kõike peab sõrmeotstega tajuma,“ selgitab külalistemaja perenaine **Sandra Liepkāja**, kelle maakodu köök muutub aeg-ajalt vägevaks kaminarooside kasvuhooneks. Papplilli aiva sünnib käärیده alt! Esiteks tuleb papist munarestidest välja lõigata vajaliku kujuga toorikud. Samal ajal lasevad põlevad pliidipuud vahetevahel kuuldavale kõmisevaid praksatusi, et perenainegi teaks ning kaeks, kuidas kirsipunane parafiin tasahaaval kuumas vees sulama hakkab. Seejärel võetakse süüteroosid, kastetakse paar korda parafiini sisse ning pannakse küpsetuspaberile kuivama. Poole päeva pärast on köögilauale tekkinud korralik süüteroosiaed.

Vaatad, mida teised teevad, kuidas mitte millestki toredaid asju luuakse – ning elu saab hoopis rõõmsama maigu!

Veel paar aastat tagasi polnud Lätis neist süüteroosidest keegi midagi kuulnud. Siis aga käidi Apest Varstus õppereisil, et selle ülitõhusa ja ühtaegu dekoratiivse kaminasüüte valmistamine selgeks saada. Rühm soliidsed daame sõitis eesti õpetaja juurde. Teiste seas ka **Irīna Piterāne**, kes ise elukutselt lillekasvataja, aga praegu töötu. Temale on igasugune lisaoskus kuldaväärt. „Vaatad, mida teised teevad, kuidas mitte millestki toredaid asju luuakse – ning elu saab hoopis rõõmsama maigu! Tunned, et oled tegus ja vajalik, õppimisvõimeline ning suudad oma kätetööga teisigi üllatada,“ lausub Irīna reipalt. Sandra lisab: „Tööd tehes ei tahagi ülemäära lobiseda! Aina tometa ja vaata, et teistega sammu pead.“

Mõlemad Ape elanikud tunnistavad, et eesti prouadega oli neil väga kena klapp, sest keeleprobleem ei olnud suhtlemisel takistuseks. Irīna kirjeldab: „Need eestlannad, kel süüterooside valmistamine juba käpas oli, tulid ise ligi, näitasid ja selgitasid. Vaatasin, kuidas kohalikud vähemalt seitsmekümnesed prouad agaralt süüteroose tegid. Egas varurid pea ainult ahjumüüri ääres tukkuma! Nonde „plikadega“ on lausa rõõm aeg-ajalt poes trehvata. Alati naeratame, Mariannega ajame juttu, sest ta oskab vene keelt.“

Irīna tütar pani ema kingitud süüteroosid nähtavasse kohta. Juba see iseenesest teeb südame soojaks – pole kuskile kapinurka tolmuma jäetud. Sandra tütar Krista võttis kätte ning läks kaupa Ape turule pakkuma, meeski oli takka ärgitamas. Nõnda ei jää süüteroosid sugugi ainult sugulaste ja sõprade kodudesse, vaid võõradki saavad hinnata, milliseid

kunsttükke võib sündida, kui eesti ja läti naised on kokku pannud oma teadmised, oskused ja jõu.

Still Active'i viisid ellu Läti Kogukondliku Algatuse Fond, MTÜ Varstu Kultuuritarõ, Ape, Helme, Naukšēni ja Varstu omavalitsus, Ķoņi Māe elukool, Ape Arengu Toetusklubi, Taagepera Külaselts.

Elita Marga

kamin = kamīns

Tuuli Pärtli oli esialgu plaanis kirjutada rahataotlus ühe sadama arendamiseks, kuid aktiivne daam („Olen kirjutanud palju projektitaotlusi ning üle poole neist on saanud ka rahastuse,” tutvustab ta end ise.) jäi jänni lätlastest koostööpartnerite leidmisega. Ent jutt **Kristians Jacevičsiga** Ventspilsis noortekogust hakkas juba pärast esimest meili veerma. Ning sadam jäi esialgu tagaplaanile.

„Meil oli kohe väga hea klapp,” meenutab Tuuli. Hoogsa meilivahetuse tulemuseksna lepiti kokku, et parim viis tekkinud sünergiast lätlastele ja eestlastele kasu tuua on hakata korraldama noortele ühiseid ettevõtmisi. „Selleks ajaks, kui me lõpuks silmast silma kohtusime, olime vahetanud juba sada meili,” meenutab Tuuli. Ta teab seda nii täpselt öelda, sest neil tekkis Kristiansiga sportlik huvi ning nad lugesid vahetatud kirjad kokku. „Eranditult kõik meilid olid meeldivad,” lisab Tuuli. „Mina olin korraldusmeeskonna kõige vanem liige, kuid ma ei tajunud kordagi, et meie vanusevahe oleks seganud.”

„Vana hea Tuuli,” ütleb **Mihkel Süld** Saaremaalt, kui paluda tal meenutada Läti ja Eesti noorte ühiseid üritusi, mille korraldustoimkonda ta kuulus. Tal on siiani meeles esimene kohtumine Tuuliga, mil ta poolkogemata end toimkonna liikmeks lubas. Tuuli rõõmsameelsus ning entusiasm olid nii nakkavad, et Mihklile ei tulnud pähegi tema ideedega mitte kaasa minna. „Ega ma alguses ei saanud aru, millega tegu, ütlesin lihtsalt oma jah-sõna,” naerab Mihkel. Ta tunnistab, et töö noortelaagrite korraldamisel andis talle juurde palju julgust ning algatusvõimet, samuti usub ta, et tänu noorteüritustel osalemisele on temast saanud palju parem suhtleja. „Mulle tundub, et Eesti noorte seas ei ole sellistes ettevõtmistes osalemine väga levinud,” arvab Mihkel, kes usub, et nende populaarsus on nüüd juba kasvamas. Tänu noortelaagritele on Mihkel rikkam päris mitme väga hea tuttava võrra. Lätti minnes ei pea ta kulutama raha hotelli peale ning majutab ka ise vajadusel hea meelega oma kodus tuttavaid lätlasi, kellega kohtus just neilsamadel noorteüritustel.

Selleks ajaks, kui me lõpuks silmast silma kohtusime, olime vahetanud juba sada meili.

100 meeldivat meili ja hakkajad noored

Muide, ürituste viimaseks päevaks oli Kristiansi ning Tuuli meilikontole kogunenud 170 vahetatud kirja. Uusi teadmisi ja tutvusi, mida Läti ja Eesti noored tänu nende meilidele said, nii lihtsalt kokku lugeda ei jõua.

Noorte koostöösse panustasid Ventspilsli noortekogu ja Triigi Trikirand.

Anna-Liisa Reppo

saar = sala

Põhja kaudu
läände

Ogre ja Tartu ettevõtjate koostöö on kandnud häid vilju: Läti ärimed on omandanud läänelikku mõtlemist ja õppinud kasutama tööd hõlbustavat tarkvara.

„Ogre ettevõtteid, Ventspilsi kõrgkooli inseneriuuringute keskust ja Tartu teadusparki seovad ammused sidemed, sest lahendame ühiselt mitmesuguseid tehnilisi probleeme,“ räägib Ogre äri- ja innovatsioonikeskuse juhataja **Uģis Amons**. „Mõne aasta eest hakkasime otsima võimalusi, kuidas maailmas tunnustatud meetodite abil liikuda lähemale läänelikule tootmise ja ettevõtluse juhtimise stiilile.“

Riia tehnikaülikoolis õppides kuulas Uģis loenguid innovatiivsest ettevõtlusest ja teda kütkestas tootmisefektiivsuse parendamise idee, mille Lääne firmad on üle võtnud Jaapani Toyotalt – nn LEAN-juhtimissüsteem. Mõistlik tundus omandada ka äriplaanide koostamise programm iPlanner.

Kaob ära vajadus veel ühe juhtimislüli järele töötajate ja firma juhtkonna vahel. Muutub ka inimeste mõtlemine.

„Eesti partnerid lähtuvad ettevõtete loomisel ja arendamisel enamasti Lääne standarditest, lätlased järgivad pigem ida stiili,“ arvab Uģis. Pea pooltel pole ranget äriplaani ja paljud arvavad, et „pole vaja nende paberitega jamada.“

„Selle, mida meie siin iga päev pigem intuitsiooni põhjal teeme, on eestlased tavaliselt juba enne alustamist rangelt paika pannud,“ lisab ettevõtluskonsultant. Ent olukord on tasapisi muutumas. Vähemasti Ogres on kujunenud ettevõtjate grupp, kes analüüsib hoolikalt tehtud vigu, järgides maailmas toimivaid tõdesid. Seega on võimalus hoiduda järjekordsest jalgratta leiutamisest. Koos kogemustega sünnivad ka uued ideed. „Tänu kontaktidele Eesti kolleegidega on mu endagi professionaalne tase tõusnud ja ärikeskus on palju võimekamaks muutunud. Ogre ettevõtjad on hakanud tunduvalt läänelikumalt tegutsema.“

Ogre ettevõtja **Ēriks Mikštas**, kelle metallkonstruktsioonide ettevõttes kasutatakse Tartust saadud LEAN-juhtimissüsteemi, lausub, et uut olukorda võiksid iseloomustada sõnad: „Kannatust, kannatust ja veel kord kannatust.“ Töötajaid tuleb harjutada mõttega, et nad vastutavad tehtu eest ise. See tähendab aga, et kaob ära vajadus veel ühe juhtimislüli järele töötajate ja firma juhtkonna vahel. Muutub ka inimeste mõtlemine.

Temaga on nõus ka juustuvalmistaja **Māris Legzdiņš** firmast SierŠtelle, kes on iPlanneri tarkavara abil tunduvalt hõlbustanud ettevõtte finantsplaneerimist, projekti- kirjutamist ja suhtlust pankadega.

Koostöö Ogre ja Tartu vahel jätkub – mõlemad pooled on sellest üha rohkem huvitatud.

Koostööd arendasid Ogre äri- ja innovatsioonikeskus, Tartu Teaduspark ja Ventspils ülikooli kolledž.

Ģirts Kondrāts

Sõbralik ja kirglik jalgpall

Timo Afanassjev
Foto: Jassu Hertsimann

Eesti vutipoisid olid läti poistega mängides üllatunud: lõunanaabrid olid püha viha täis!

Kui Tartu FC Santose poisid kaks aastat tagasi Gulbene ja Smiltene jalgpalliklubidega mõõtu võtsid, nägid nad, et viisakast triblomisest jääb väheseks. Läti poistel veri kees ja vastase värava poole tormates nad risti ette ei löönud, nügisid ka, kui vaja oli. „Nad on sellised jõulisemad ja vihasemad ning mängivad natuke venepärasemat jalgpalli. Ütlesin meie poistele, et tuleb ka natuke vihasem olla. Kui juba mängima lähed, tuleb ikka maksimum anda,“ räägib treener **Timo Afanassjev**.

Auhinna said kõik 1400 poissi, kes neljal turniiril osalesid, kuid treenerid nägid, et 8–9aastaste seas olid tublimad eestlased, 10–11aastaste seas lätlased ja 11–12aastaste hulgas jälle eestlased.

Erinevate vastastega mängimine tuleb vutipoiste arengule kasuks, sest selle käigus õpitakse teise meeskonna stiili tunnetama ja vastu mängima. Kui eestlased õppisid lätlastelt ägedamat mängu, siis lätlased kogesid vastaste paremat tehnikat.

„Kõige suurem erinevus on selles, et meie klubi on professionaalsem ja viljeleb tänapäevast jalgpalli. Lätlastel on veel nõukogulik, tulemusele orienteeritud mäng,“ võrdleb Afanassjev. Ta nägi läti treenerite nägudest, et eestlaste lapsesõbralikum jalgpall avaldas neile muljet. Eesti klubis lastakse lastel rohkem lapsepõlve nautida ja mõnuga palli mängida, mitte ei nõuta neilt kohe kurjalt tulemust nagu täiskasvanutelt. „Lähme koju ja teeme ka natuke teistmoodi,“ võis nii mõnigi läti treener arutada.

Timo Afanassjev märgib, et võõrsil pallimängimine avardeb ka silmaringi ning annab positiivseid emotsioone ja enesekindlust. „Mäletan, kuidas ma ise sain lapsena sellistelt reisidelt palju kindlustunnet ja olin pärast kodus tunduvalt julgem. Lapsed õpivad tänu sellele ka jalgpallimaailmas käituma ja saavad aru, et on osa meeskonnast.“

Klubi president **Meelis Eelmäe** ütleb, et lätlastega kohtumised olid erakordsed ka selle poolest, et spordile lisandus kultuuriprogramm. Lapsed said vaadata teatrit, õppida naabrite keelt, peamiselt

Võõrsil pallimängimine avardeb laste silmaringi, annab neile positiivseid emotsioone ja enesekindlust.

jalgpalliterminoloogiat, ja lihtsalt suhelda. „See oli suurüritus, millel oli hoopis teine hõng ja melu. Samal tasemel üritust pole meil rohkem olnud.“

Ometi pole side lätlastega katkenud ja väiksemate gruppidega käiakse üksteisel siiani külas. Timo Afanassjev lisab: „Kui Tartu saab kahe aasta pärast jalgpallihalli, võime juba suuremaid plaane teha, ja siis tahavad lätlased meile kindlasti ka talvel mängima tulla. Nad on igati teretunud.“

Eesti ja Läti vutipoiste sportlikke kohtumisi korraldasid FC Santos, FB Gulbene 2005 ja FK Abuls Smiltene.

Made Laas

mäng = spēle
veri = asinis

Melēna Raule. Foto: Kaspars Dobrowolskis

Lainete valitsejad

„Olen arglik. Ei vaata õudusfilme, eelistan komöödiaid,“ tunnistas **Helēna Rause**. Ja seda räägib purjetamise meister, kes on võitnud Soome ja Eesti poissel!

Riialanna Helēna on 17aastane ning purjetab kümnendat aastat. Ta on sõbralik ja naeratab sageli. „Pürin selle poole, mida saavutada tahan. Mulle meeldib väga meri ja purjetamine, see annab palju positiivset energiat.“ Seetõttu oligi nädalapikkune laager Saaremaal justkui tema jaoks loodud. Tavaliselt treenib Helēna Riia lähel, laagris toimusid trennid aga avamerel. „Õppisin Saaremaal lainetele vastu hakkama ja väikese tuulega laineid ära kasutama,“ seletab Helēna.

Ühel päeval tekkis pärast trenni väike konflikt. Kui Helēna üritas kuivale saada, hoidsid eestlased teda eemal, et kaldale saaksid esimesena ikka omad, mitte konkurendid lätlased. „Siis ma vihastusin ja hakkasin läti keeles jahvatama. Nad ei saanud loomulikult aru,

mida ma räägin, kuid taipasid mu näoilme järgi, et nalja ei ole. Nüüd on nad minu sõbrad. Mu suurim võit sellest laagrist on sõbranna – **Marie Pihlas**.“ Marie on Helēnast aasta noorem. Sümpaatne, vaikne neiu. Andekas ja äärmiselt sihikindel. Marie elab Saaremaal. „Kõigil võistlustel olime tihedaimad konkurendid, aga saime ajapikku aru, et võime samal ajal ka sõbrad olla.“

Laager lõppes väiksemat sorti võistlusega, kus Helēna sai teise koha. Eestis omandatud näitas Helēna aasta hiljem Pirital, kus osales ligi sada purjetajat Soomest, Venemaalt ja Eestist. Sellise mastaabiga võistlusel osales ta esimest korda. „Suuri lootusi kõrgele kohale ma ei pannud, aga sügaval südames uskusin, et suudan teha hea sõidu,“ ütleb Helēna. Vaatajate seas olid ka tema õde ja vanemad, kes elasid sõidule kaasa. Helēna

võitis tüdrukute arvestuses ning jõudis kokkuvõttes 14. kohale.

Ta edestas ka oma klubikaaslast **Eduards Stipnieksit**. „Võistluses on eestlased kiired ning võitlevad kuni lõpuni,“ räägib Eduards. Saaremaa jääb talle meelde millimallikate ja tuule poolest: „Tuul on seal alati hea. Koos sellega ka lained. Nagu Helēnagi, õppisin ma alles Saaremaal, kuidas lainetega ümber käia.“ Ka Eduardsil on laagrist sõber, kellega ta Facebookis suhtleb.

Kuigi internetiajastul on inimestega ühenduse saamine oluliselt lihtsam, sünnivad tõelised suhted kohtudes.

„Oli väga tore. Päike, tuul, vesi – kõik tervisele! Ja sõbrunesime eestlastega,“ mäletab laagrit treener **Valdis Alviķis**. „Saime kasulikke kontakte ning koostöö Eesti klubidega. Vaatamata sellele, et internetiajastul on inimestega ühenduse saamine oluliselt lihtsam, sünnivad tõelised suhted ikkagi kohtudes.“ Alviķsil on eriti hea meel selle üle, et lapsed sõbrunesid. Oli ka avastamisrõõmu: mõned laagrilised käisid Saaremaal esimest korda.

Noorte purjetajate üritused said teoks Läti LASER-klassi Liidu, Läti Purjetamisliidu, Pärnu Jahtklubi ja Saaremaa Merispordi Seltsi osalusel.

leva Alberte

Liivi laht = Rīgas jūras līcis

Pallid siin-
ja sealpool piiri

Lõuna-Eesti poisid mängivad jalgpalli
Foto: Jassu Hertsman

Pallimängud on nii Eestis kui ka Lätis läbi aegade au sees püsinud. Seetõttu otsustati piiriäärsetes valdades parandada kahe maa noorte sportimistingimusi. Remonditi võimlaid ning soetati vajalikud vahendid mõlema maa aktiivsetele spordinoortele. Lisaks korraldati arvukalt spordivõistlusi.

Zeltiņi vallavolikogu liige **Elita Laiva** meenutab: „Idee sai alguse 2009. aastal, mil Zeltiņi volikogu otsis võimalusi populaarsete spordialade toetamiseks ja nende arendamiseks.“ Nuputati selle üle, kuidas luua paremaid tingimusi pallisportialade harrastamiseks, ning Cross Border Ball'i idee sobis selleks hästi.

Zeltiņis on Elita sõnul meeskonnasport alati au sees olnud. Pikaajaline traditsioon on korraldada maakonnas iga-aastasi rannavõrkpallini ning jalgpallivõistlusi. Seetõttu oli võimalus parandada sportimistingimusi ning samal ajal luua tihedamad suhted naaberriigi sportlastega. See oli Zeltiņi valla jaoks ahvatlev pakkumine. Koostöö Eesti-poolse meeskonnaga oli naise sõnul väga hea. „Neil oli juba varasemast kogemusi ning tänu neile saime julgustust, et koostöös on meie ideed teostatavad,“ lisab Elita Laiva.

Võistluste korraldusliku poole kohta ütleb Elita Laiva vaid kiidusõnu. See võib olla üks põhjus, miks Eesti-Läti sportlik koostöö edasi kestab. Nimelt käivad eestlastest korvpallurid ka pärast ametliku koostöö lõppu Lätis sõpruskohtumistel palli mängimas.

Ka Ilzene valla kultuuritöötajal **Linda Laival** on seoses Cross Border Ball'iga vaid head mälestused. Ta meenutab: „2011. aasta septembris korraldasime meie Ilzenes Eesti-Läti sõpruskohtumise korvpallis. See võistlus sai teoks tänu Cross Border Ball'ile. Vastrenoveeritud võimlas oli olemas kõik korvpallivõistlusteks vajalik: tablood, pallid, korvid jne. Samuti oli vahetatud võimla põrand.“

Lisaks parandatud sportimistingimustele ning kahe maa vahelistele sõpruskohtumis-

Piiriülestest
pallimängudest
võttis osa
mitusada noort.

tele toimusid ka spordilaagrid. Kokku võttis piiriülestest pallimängudest osa mitusada noort.

Koostöösse panustasid Võru ja Lasva omavalitsus Eesti poolt ning Liepna, Ilzene, Alsviķi ja Zeltiņi Läti poolt.

Anna-Liisa Reppo

pall = bumba

Māris Bambiņš. Foto: Jānis Bulis

ühist vankrit
vedamas

Ainaži vabatahtlike tuletõrjute juhatause esimees **Gints Kopštāls** saab eestlastega pea iga päev kokku, pealegi tuleb sealse linna pritsimeestel paar korda aastas ka Eesti poolele tuld kustutama kihutada. Kui Häädemeestel tuleks tulekahju korral loota Pärnu tuletõrjutele, poleks õnnetuskohale jõudes enam midagi kustutada. Gints Kopštāls kohtub oma kolleegidega ka suvisel Põhja-Liivimaa festivalil, mida

Terves maailmas on läikivate nõõpidega korstnapühkija – eelkõige näitsikutele – õnnetooja kehastuseks.

korraldatakse suve alguses Eestimaal ning suve lõpus Lätis. „Autod on meil ühtemoodi värvitud, aga tehnika on eestlastel vingem,“ tõdeb tuletõrjute pealik. „Meie peame siin võitlust, et priitahtlike pritsimeestel hing sees püsiks, eestlased aga sõidavad samal ajal hoopiski rahvusvahelistele missioonidele, et loodusõnnetustes kannatanuid abistada. Tore, et võime nüüd piiriülevalt sama tööd teha.“

Läti Korstnapühkijate Ühingu president **Māris Bambis** meenutab hea sõnaga Häädemeestes peetud esimest Läti-Eesti korstnapühkijate konverentsi, mis kujunes omalaadseks lähtepunktiks Läti ja Eesti piiriäärsete tuletõrjute ja korstnapühkijate koostööle. „Pärast seda saime oma ametivendadega Läti ja Eesti eri paigus 4–5 korda aastas kokku. Ja loomulikult ei räägi me ainult korstnate pühkimisest. Mullu huvitas meid see, millega sel aastal ise kokku puutume – euro kasutuselevõtmine.“

Vidzeme ja Eesti vanad korstnad olid algul peaaegu ühesugused. Hilisemal ajal levisid Lätis Saksa tehnoloogia järgi ehitatud korstnaid, eestlased tuginesid soomlaste kogemustele, seletab Māris Bambis. Ent eks need ole rohkem tehnilised nüansid.

Läti Korstnapühkijate Ühingu meistri- või sellidiplom on 63 inimesel. Eestis tegeleb Korstnapühkijate Koda, peale selle koolitavad tuletõrjud korstnapühkijaid ka lühikursustel. „Ega igapähe, kel korstnapühkimisest teoreetiliselt mingi aim on, kohe meistrit saa. Olemegi eesti ametivendadega nõu pidanud, kuidas mundriau kõrgel hoida,“ lisab Māris. Muidugi tuleb ette ka lõbusaid hetki. „Rüjienas toimunud „õnnepäevale“ kutsuti ka kolleegid Eestist, sest terves maailmas on läikivate nõõpidega korstnapühkija – eelkõige näitsikutele – õnnetooja kehastuseks. Tallinna päevadel käies pidasid eesti ametivennad meid meeles ning korraldasid pärast rongkäiku piduliku lõuna. Teist aastat järjest sõidame ühiselt Itaaliasse, Santa Maria Maggiore linnas toimuvale rahvusvahelisele korstnapühkijate festivalile. Koos Euroopa ametikaaslastega osaleme rongkäigus, mis jätkab sümbolsest Häädemeestes alguse saanut,“ pajatab meister.

korstnapühkija = skurstenslauķis

Koostööd tegid Läti päästeamet ning Aloja, Salacgrīva ja Häädemeeste omavalitsus.

Ģirts Kondrāts

SIB Netist said
jõudu gasellid

Tartu Teaduspark. Foto: Betti Saie

Kümmekond eestlast-lätlast sõid ühes väikeses Valmiera-lähedases söögikohas külma suppi, mida nad kutsusid SIB Neti supiks, ja arutasid mõtlike nägudega: „Nüüd oleme küll paraja supi sees.“

Need noored inimesed võtsid endale neli aastat tagasi keerulise ülesande: luua võrgustik, mis toetab kiiresti kasvavaid alustavaid ettevõtteid ehk gaselle. „Soovisime välja selgitada nende kõige põletavamad kitsaskohad. Pakkuda neile tuge inkubatsiooni näol ja keskenduda küsimusele, kuidas kaasata nende rahastamiseks riskikapitali. Algul tundus, et me ei oska seda lõngakera lahti harutada, kuid mida aeg edasi, seda lihtsamaks pilt muutus. Järgmisel korral koos suppi süües ei olnud me enam nii murelikud,“ räägib Tartu Teaduspargi projektijuht **Vaido Mikheim**.

SIB Neti (Small Innovative Business Promotion Network) mõtte käisid välja Ventspilsis ülikooli kolledži inimesed, kes tahtsid aidata oma tudengitiimidel ellu viia häid äriideid.

Nii Ventspilsis kui ka Tartus loodi varsti eel-inkubaator, kus korraldati alustavatele ettevõtetele koolitusi ja äriideede konkursse.

New Garage Time'i juht **Mehis Pärn** võitis oma meeskonnaga ühe sellise konkursi. Noored pakkusid välja idee, kuidas IT-vahenditega muuta mugavamaks igapäevaostlemist: hankida interneti teel poodide hinnavõrdlusi, teha kaupade ette- ja kojutellimisi jmt. „Tollal öeldi meile, et seda on liiga keeruline teostada, kuid praegu on sarnaseid lahendusi palju. Olime lihtsalt ajast liiga ees,“ nendib Pärn.

Noortel ei õnnestunud küll oma ideed realiseerida, kuid see-eest said nad õppida ja kogemusi vahetada ettevõtetele korraldatud üritustel ja preemiaks veel tasuta erakonsultatsiooni terveks aastaks. „Konsultant võttis oma tööd hästi tõsiselt ja kihutas meid takka. Ta aitas meil jõuda ka inimesteni, kellega saime oma plaane arutada. See oli väga väärtuslik.“ Tähtsaim oli aga see, et meeskonna tuumikust sai alguse uus ettevõte, mis loob internetitarkvara. „Tööd on palju, kuid meie ei ole veel rahul. Eesmärk on jõuda teenusepakkujast toote-ettevõtteni,“ mainib Pärn.

Praegu on meil
lätlastega palju
head koostööd
ja ajuti käin
Riias rohkem kui
Tallinnas.

Uuenduslike väikeettevõtete edustusvõrgustikuga tegi kahe aasta jooksul koostööd ligi 500 ettevõtet Lõuna-Eestist ning Läti Kurzeme ja Riia piirkonnast. Inkubaatoris aidati ettevõtetel välja töötada ärimudel, luua tugev meeskond, kaasata kapitali, arendada loovust jne. Peale selle tekkis eestlastel ja lätlastel rohkesti ärisidemeid. „Varem ei teadnud mina ega teisedki Lätist suurt midagi. Läti oli võõras kuuevarbaliste maa. Nüüd on nendega palju head koostööd ja ajuti käin Riias rohkem kui Tallinnas,“ tõdeb Vaido Mikheim Tartu Teaduspargist humoorikalt.

Et infomahukas koostöö teoks saaks, lõi kaasa rahvusvaheline seltskond: Riia regiooni, Balti Uuringute Instituut, Stockholmi Kõrgem Majanduskool Riias, Tartu Teaduspargi, Ventspils Kõrgtehnoloogia Park ja Ventspils ülikooli kolledž.

Made Laas

külm supp = aukstā zupa

Jānis Zilvers ja Jānis Zilvers
Foto: Andris Arhoms

Teie terviseks!

Jānis Zilvers elab ühes kaunimas Läti paigas – Siguldas. Hariduselt on ta ehitusinsener, ent töötab linnavalitsuses ning kasvatab viljapuude istikuid ja marjakultuuride taimi. Samuti õunu ja pirne. Pīlādži (Pihlaka) talus töötab terve Zilversite pere. Veini tegemise üle on Jānis mõtisklenud sagedasti, sest õuntest nende aias puudust ei tule. Veini ärgitas tegema ka poeg Jānis, kes naasis õpingutelt Soomest ja oli ära õppinud veini kääritamise. Mõlemal Jānisel oli idee, kuidas veini saada, aga puudus pealehakkamine, et asjaga alustada.

Külaskäik Polli aiandusinstituuti tuli just õigel ajal. „Tekkis arusaamine, kuidas õunu töödelda. Tutvusime seadmetega,“ räägib vanem Jānis Zilvers. Peagi tegid nad koos poega korda vana puuviljalao, ostsid seadmed ning pressisid esimese asjana õunamahla. „Nüüd laseme taevasse oma vahuveini!“ rõõmustab Jānis. Nelja aasta jooksul on toodetud üle kümne Zilversite veinisordi – sireli poolmagus, õuna poolmagus, rabarberi vahuvein ning teised marja-, puuvilja- ja metsamarjaveinid. Nüüd valmib juba ka kalvados. „Sõidame Polli instituuti kaks kuni kolm korda aastas. Jaa, Dobeles on ka oma instituut, aga nemad on teaduslikumad ja puudub suund tootmisele,“ ütleb Jānis.

Polli aiandusinstituut pakub võimalust eksperimenteerida: saab rentida pinda ja seadmeid, et tootmist katsetada. Tuled kohale kasti õuntega, millest saab moosi teha või mahla pressida. Kohapeal toode pakendatakse ja seda on võimalik ka müüa, kuna Polli on hankinud kõik vajalikud load. Lisaks on vaja Lätis kooskõlastada vaid toote hoiustamise tingimused.

„Tõstad kastid autole, sõidad Pollisse ning tagasi tuled juba valmis toodanguga. Mitte millegi pärast ei ole vaja muretseda,“ kinnitab ka teadusdoktor **Jānis Lepsis** Pure aiandusuuringute keskusest. Jānis organiseerib kahe riigi marjakasvatajate kohtumisi.

Keskusesse toovad lätlased õunu, et katsetada uut säilitamise meetodit, samuti külmutavad nad siin astelpajumarju koos kõigi okstega. „Hiljem raputad marjad oksa küljest lihtsalt ära ning marjad ei ole kokku pressitud, nagu nad oleksid olnud

Nelja aasta jooksul on toodetud üle kümne Zilversite veinisordi – sireli poolmagus, õuna poolmagus, rabarberi vahuvein ning teised.

korjatult. Ise me seda ei saa teha, kuna pole nii võimsat külmutussüsteemi,“ selgitab Jānis Lepsis.

Muide, Jānisel on siiani väga magusad mälestused Eesti rabarberimoosist. „Selline tõeline vanaema moos!“ ütleb ta naeratades.

Koostööd kohalike puuviljade ja marjade tootearenduses tegid Eesti Maaülikool, Berry Farming OÜ, Lāsese ja Pīlādži talu, ühing Kandavas Partnerība ning Pure aiandusuuringute keskus.

õunamahl = ābolu sula

leva Alberte

Õpitakse, vaimustatakse ning asutakse seejärel koduski vaibakesi ja muid kangaid valmistama, et neid hiljem turupäevadel või laatadel kaaslinlastele või mujalt tulnuile müüa. Nõndaviisi kulges sündmuste jada, mille raames võis iga Ape ja Mõniste elanik kodutootjaks saada.

Uute oskuste omandamiseks tuli huvilistel käia Apes ja Mõnistes peetud kursustel, kus 10–15 inimest õppisid vaibakudumist, korvipunumist ning juustutegemist. Ape piirkonna omavalitsuse esindaja **Daiga Bojäre** sõnul osales kursustel võrdlemisi kirju publik. Üks proua oli aastate eest tegelnud kudumisega ning tahtis ununenud oskusi meelde tuletada. Keegi härra ja kaupluse raamatupidaja olid haaratud korvipunumisest; spordiõpetaja ihkas lihtsalt kudumist selgeks saada. Ape elanik **Anna Duntava** jagas end lausa mitme asja vahel: kudus vaipu, värvis lõngu ja tegi juustu. Mõni agaram sõitis kvaliteetsete punumisvitste otsinguil isegi Liepājasse või Leetu. Ei omandatud ainult konkreetseid oskusi, vaid õpiti ka visuaalse kujunduse teostust, värvitaju arendamist ning tooteturundust. Koolituse kohta käiv teavegi levis kõige tõhusamalt suust suhu.

Agaramad õppurid sõitsid kvaliteetsete punumisvitste otsinguil isegi Liepājasse või Leetu.

Ape ja Mõniste võisid nüüd hakata korraldama piiriüleseid laatu ning kodutootjad said töötada peale kodulinna ka naabrite juures. Tähtis oli seegi, et omandatud oskused ei jäänud pärast kursuste lõppu unarusse. „Kudujad on meil väga aktiivsed ning punujadki tegutsevad edasi,” mainib Daiga Bojäre.

Ühiskoolitustelt sõitsid eestlased tihti peale Lätimaale ning lätlased Eestisse. Apet lahutab Mõnistest kümme kilomeetrit, seepärast võib naaberasula elanikke näha iga päev. Ühine koolitus oli küll loogiline samm, ent nii mõnigi kord ei saadud teineteise keelest aru. Nõnda õppisid kõik tasapisi ka läti ja eesti keelt. „Elame ju kõrvuti ning mõistame lihtsamaid sõnu, ent mõlemat keelt tuleks rohkem osata,” viitab Bojäre. Paljudele lätlastele kulusid kursused igati ära, sest nad töötavad Eestis. Läti poemüüjad puutuvad aga tihti peale kokku eesti ostjatega, seepärast taheti naabrite keelt paremini mõista. Eestlastel on läti keelt samuti töö pärast tarvis, kuna mõnigi neist töötab turismivallas.

Käsitööhuvi ärgitas keelt õppima

Esimese kohmetuse möödudes polnud aga ka kasin keeleoskus ületamatuks takistuseks. Vajaduse korral kasutati kirglikes vaidlustes isegi žestide keelt.

Kursustel polnud sugugi ainult praktiline, vaid ka inimlik tähtsus. Need motiveerisid ja ärgitasid, sedastab Bojäre. „Siinne rahvas on liikvele läinud. Kui inimesed näevad, et asi on seda väärt, tullakse ka kohale.“

Naabrite koostööd edendasid Ape ja Mõniste omavalitsus.

Kaspars Gērmanis

piiril = uz robežas
piiriülene = pārrobežu

**MOTO puhus
tuule tiibadesse**

Kristiina ja Ģirts said tavalikult motolaagris. Eesti tüdruk Kristiina võistles neljarattalise Quadi ehk ATV-klassis, Läti noormees Ģirts kahe rattalaste soolode klassis. Selgub, et ligi kolm aastat tagasi korraldatud Eesti-Läti laste ja noorte motosportilaagritel on peale kavandatu veel üks, ettenägematu, ent kaunis tagajärg. „Juunis Kristiina ja Ģirts abielluvad ja me kõik läheme pulma,“ rõõmustab **Teresa Sale** Valga Motoklubist K&K.

Teresa on lastele ja noortele korraldatud piiriüleste laagrite ja võistluste sarja MOTO üks eestvedajaid. Nimelt oli Motoklubil K&K ambitsioonikas plaan suurendada motosporti kandepinda. „Otsustasime Läti klubidega ühiselt organiseerida laagrit ja korraldada võistlusi, mõlemal pool viis laagrit, et lapsed saaksid omavahel mõõtu võtta ja eduelamust kogeda. Tahtsime pakkuda võimalust ka neile lastele, kes küll elavad krossiradade läheduses, kuulevad aknast põrinat, aga seni pole ise osalenud,“ kirjeldab Teresa.

Laagrid osutusid tõepoolest nii populaarseks, et lõpuks tuli vabatahtlike treenerid juurde otsida. **Siim Saat** (11) ja **Robin Malk** (10) said infot laagrite kohta motoklubist. „Poiste muljed olid vägevad,“ ütleb Siimu isa **Sven Saat**. „Valgakate ees müts maha, et nad sellist asja tegid. Ikka hoopis teine asi, kui juhendab treener, kes on ka ise tippporti teinud – **Ivar Vaaderpass, Kait Kompus, Veiko Sale**.“ Siim ja Robin osalevad nüüd juba Eesti meistrivõistlustel. „Tahtmist on, motivatsiooni on – et asi ainult materiaalse poole pealt katki ei jääks,“ loodab Sven Saat. „Laagrid toetasid arengut väga tugevalt. See, et lastel oli võimalik selle ettevõtmise raames laagrites tasuta osaleda, oli suur asi.“ Vähem tähtis polnud seegi, et krossilapsed said õhtuti koos möllata ja neil kujunes välja oma sõpruskond. „Ma küll ei tea, mismoodi nad läti lastega suhtlesid, keelebarjäär oli ju vahel, aga läbi nad käisid,“ muigab Siimu isa.

Motoklubi K&K on pärast korraldatud üritusi tuule tiibadesse saanud. Klubis on juba 42 last – alates kõige väiksematest, 5aastastest, kuni 16–17aastasteni, kellest paljud on saavutanud võistlustel silmapaistvaid tulemusi. „Soovijaid oleks rohkemgi, aga meil pole nii palju tehnikat. Ja kahju on neist lastest, kes pärast tasuta laagrite lõppemist pidid

motospordist loobuma,“ nendib Teresa Sale. Klubil tuleb paratamatult kulude katteks osalustasu küsida.

Valga linn on motoklubi käsutusse andnud 1500 m² suuruse kolmekorruselise hoone, kus asuvad huvikool ja Valgamaa noorte tehnikakeskus. Ka riik usaldab klubi kui partnerit – 2014. aasta jaanuaris eraldati Motoklubile K&K 13,6 ha maad spordibaasi väljaehitamiseks. „Meie keskus on muutunud valdkonnaüleseks,“ sõnab Teresa Sale.

„Tegeleme ka riskilastega, meil on tugiisiku ja psühholoogi teenus. Oleme aru saanud, et noorele inimesele tuleb läheneda terviklikult.“

Krossilapsed said õhtuti koos möllata ja neil kujunes välja oma sõpruskond.

armastus = mälestäba

Noorte motosportilaagrite õnnestumisse andsid panuse Motoklubi K&K ja Läti Amatöörmotospordi Liit.

Tiia Kõnnussaar

**Balti automodelistid
pidurit ei pane!**

Jānis Rage-Raģis kolleegiga
Foto: Jānis Buls

Kõrvad kahtlustavad, et vähemalt kümme hambaarsti peavad võistlust, kelle puur teeb kõvemat häält. Silmad seevastu tunnistavad, et valgeis rõivais arste pole näha, küll aga uhavad tuppa rajatud trassil ringi väikesed võidusõiduautod – ei mingit kahtlust, tegemist on mudelautode mõõduvõtmisega!

Iga võistleja on kohale tulnud oma isikliku „garaažiga“, mis meenutab jääaluse kala-püügi harrastaja kalamehekasti. Ainult et keegi ei kasuta neid kaste istumiseks: kastid pannakse lauale improviseeritud tehnohoolduseks; neis on võtmed, jootekolvid, väiksed treipingid ja loomulikult mudelautod.

„Automodelism kui tehnikaspordiala sobib kõigile – kaheksa-aastastest kuni kaheksakümneneni,“ sõnab huvihariduse spetsialist **Jānis Rage-Raģis**. Tema hobi on juba neljakümne aasta kestel muutumatuks jäänud, sõbradki on ühed ja samad. Nagu teada, huvid ühendavad, seepärast on Eesti kolleegidega kujunenud väga hea koostöö. „**Kaiar Tammeleht** ja **Johannes Mets** on tõelised automodelismi profid. Anname üksteisele nõu, aga mitte niivõrd inseneritehniliste nüansside kohta, vaid pigem meie riikide automodelismi arenguküsimuste asjus. Pelgalt Lätis või Eestis ei ole nii palju sportlasi, et tiptaset kehvast ülal hoida. Meie vajame eestlasi, eestlased vajavad meid – nii on konkurents tihedam ja kõigi jaoks huvitavam. Nüüd lõpuks on ka Baltimail olemas kaks suurepärast trassi, mis võimaldavad isegi rahvusvahelisi võistlusi korraldada.“

„Eestlased ja lätlased hoiavad kokku ka kongressidel hääletades, et tiitlivõistlust meile saada,“ tunnustab Jānis Rage-Raģis. „Ja kui eestlased tahavad võistlusi korraldada, siis hääletame meie loomulikult nende poolt! On uhke vaadata, kuidas Läti poisid pjedestaalile tõusevad; kui aga naabrid võidavad, on rõõm sama suur – justkui oleksime ise võitnud.“

Kolmeteistkümneaastase kogemusega automodelist **Pēteris Dūnis** on tänapäevaste trassidega väga rahul: „Oli aeg, mil Läti automodelismis valitses trasside puudumise tõttu üpriski nutune seis. Aga kehvade võistlusradadega pole võimalik noort põlvkonda peale kasvatada, ilma treeninguteta pole korralikke tulemusi loota. Euroopa toetusrahad tõstsid taseme täiesti uuele kõrgusele. Eestlased on juba mitu aastat korralikke tulemusi

**Konkurendid peavad
kuklasse hingama,
siis peame meiegi
kiiremini arenema.**

näidanud ja oma meisterlikkust pidevalt kasvatanud. Konkurendid peavad kuklasse hingama, siis peame meiegi kiiremini arenema.“

Automudelismis on igal sportlasel oma käekiri. Trassidel saavad määravaks Läti ja Eesti võistkondade oskused, nüansid, pisinipid. Nüüd on lõpuks olemas tõeliselt hea võistlusrada, mida kolleegidele ja pealtvaatajatele demonstreerida.

auto = auto

Hobby Slot Car Racing sai teoks tänu Sindi ja Limbaži omavalitsusele.

Elita Marga

Raili Kessel. Foto: Betti Säre

**Kangekaelsed lätlased
ja hulljulged eestlased**

Lõuna-Eesti väikeettevõtja **Raili Kesseli** idee hakata koduleiba tootma sündis vaid kolmveerand tunniga. „2010. aasta kevadel istusime tütreaga köögilaua taha ja korraldasime ajurünnaku. Firma oli juba loodud, nüüd oli vaja leida tegevusala,“ meenutab äsja ühelt mainekaimalt mahetoidumessilt „Grüne Woche“ naasnud väikeettevõtja. Ei läinud kaua aega, kui Raili tegi järgmise otsuse – loobuda turvatunnet pakkuvast riigitööst ning sukelduda ülepeakaela ettevõtlusesse.

Lätlaste ja eestlaste vahelt sulas jää eriti kiiresti siis, kui tõlk haigeks jäi ning selgus, et puuduliku keeleoskuse taha asi ei jää.

Ajurünnaku tulemusena sündinud ideel oli jumet. „Varem olin leiba küpsetanud vaid perele ja kingituseks sõpradele,“ meenutab Raili oma äri algust. Appi tuli Eesti-Läti koostöös sündinud FoodArt, mille eesmärgiks oli arendada talu- ja mahekaupade tootmist ning tugevdada sidemeid väiketootjate ja gurmeerestoranide vahel. FoodArti abiga sai koduleib kauni pakendi ja Raili vajalikud oskused turunduskontseptsiooni loomiseks. Sõbrad ja tuttavad pidasid otsust ettevõtjaks hakata pisut hullumeelseks, aga Railit see ei kõigutanud. Enesekindluseks oli ka põhjust: leib läks hästi kaubaks. Raili ei karda maitsete ja retseptidega katsetada, samuti kuulab ta väga tähelepanelikult, mida on kliendil talle öelda. „Kokkupuude lätlastega aitab mõista, kuivõrd erinevad võivad olla rahvaste

maitse-eelistused,“ arutleb Raili Kessel. „Mis maitseb meile, ei pruugi neile meeldida ja vastupidi.“ Talle jäi meelde ka ühe lätlaste kolleegi heas mõttes kangekaelne püüe toota algupärast taluleiba, n-ö põrandaleiba. See aga nõuab pingsat nuputamist, sest mida algupärasem retsept, seda raskem turustada – leiva säilivusaeg on väga lühike.

Tiiu Marran Põlvamaa arenduskeskusest meenutab, et kõige keerulisem osa Food-Arti juures oligi koostööpartnerite leidmine. Aastajagu otsinguid päädis lõpuks eduga: partnerid leiti nii Eestist kui ka Lätist. „Koolitustel kõigil silmad särasid,“ meenutab Marran. Lätlaste ja eestlaste vahelt sulas jää eriti kiiresti siis, kui tõlk haigeks jäi. Selgus, et puuduliku keeleoskuse taha ei jää küll mitte midagi ja õhtuks olid kõik sõbrad.

Tugevatest sõprussidemetest on kasu kõikidele osapooltele, usub ka **Tiiu Ohvril** Eesti Maaülikoolist. Ülikooli ülesandeks oli lisada FoodArtile teaduslikku lähenemist. Koostöös valmis talutoodete arendajate elu lihtsustav kalkulaator, mis aitab toote lõpphinda arvutada.

FoodArti viisid ellu Sigulda omavalitsus, Eesti Maaülikool, Läti Põllumajanduse Nõustamis- ja Koolituskeskus ning Põlvamaa Arenduskeskus.

Anna-Liisa Reppo

maitsev = garšīgs

Ostukeskus – läti keeles?

Inita Vītola, Gunta Kļava ja Valts Ernštreits
Foto: Andris Arhoms

Arvatavasti jääb suurem osa eestlasi pealkirjas esitatud küsimusele vastuse võlgu. Kui lätlastelt samamoodi eesti keele kohta pärida, jääb tulemus vististi sama kasinaks.

See oligi üheks põhjuseks, miks Lätis ja Eestis tegeldakse praegu eesti-läti ja läti-eesti sõnastike koostamisega. Läti Keele Agentuuri esindajad **Inita Vītola** ja **Gunta Kļava** ning keelemees **Valts Ernštreits** teavad kahe riigi peale nimetada vaid mõne inimese, kes suudavad mõlemas keeles mitte lihtsalt täisväärtuslikult suhelda, vaid valdavad hästi ka mõlema keele sõnavara. „Ega neid saagi eriti palju olla, sest tegemist on väga kitsa valdkonnaga,“ tõdeb Vītola.

Sõnastike idee oli juba ammu õhus hõljunud, üheks põhjuseks tõik, et eestlased ja lätlased suhtlevad peaaesjalikult inglise ja vene keeles. „Paljud arvavad, et miks peaks teise rahva keelt rääkima, saab ju inglise keelegagi hakkama,“ kajastab levinud seisukohta Ernštreits. Samas moodustavad Läti ja Eesti ühe piirkonna, riike ühendavad tihedad kultuurilised ja ajaloolised sidemed. Palju helgemaid päid on omal ajal õppinud just naaberriigis.

Uute sõnastike koostamisel peavad keeletundjad looma uue keelestandardi, sest eelmised ei vasta enam tänapäeva nõuetele. „Oleme alustanud sisuliselt tühjalt kohalt,“ sõnab Ernštreits. Näiteks inglise-läti sõnastiku koostamisel seda probleemi pole, sest oma ideid saab võrrelda teiste inglise-läti sõnastikega. 1960. aasta eesti-läti sõnastikus oli *hobuse rangid / taosed tõlgitud zirgu sakas*. Tänapäeval pole see mõiste enam aktuaalne. Nüüd tuleb leida täpne vaste sõnadele *kapitalirent / finanšu lizings, printer / printeris, nutitelefoni / viedtālrunis, arvutihiir / datorpele, ostukeskus / lielveikals, krediit / kredīts, kaubamärk / zīmols ja arvelduskaart / norēķinu karte*. Lisaks peavad keeleinimesed tundma mõlema riigi õigussüsteemi ning haldusjaotust. Näiteks on läti keeles sõna *novads* (piirkond), millel puudub täpne vaste Eesti haldusjaotuses.

Läti-eesti ja eesti-läti sõnastikud ilmuvad trükist 2015. aastal – kumbki 2700 eksemplaris, umbes 40 000 märksõnaga 1000 leheküljel. Tegemist on seni kõige mahukamate nende keelte sõnastikega.

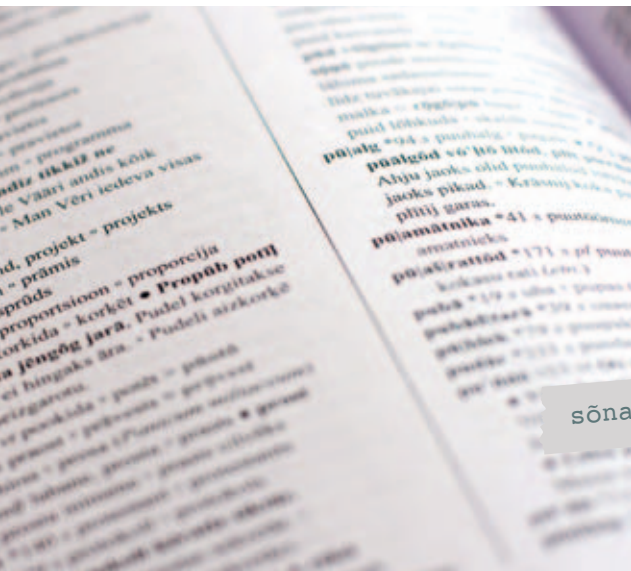
Paljud arvavad,
et miks peab
teise rahva keelt
rääkima, saab ju
inglise keelegagi
hakkama.

Praegu võib tutvuda sõnastiku e-versiooniga <http://www.ee-lv.lv/lv/vardnica>. Kui mingi märksõna näib väärtalt tõlgituna, võib autoritele julgesti teada anda. „Me üritame publikut kaasata ega soovi luua muljet, et tarkpead suletud uste taga iseekeskis midagi püsivad,“ sõnab Ernštreits. Seega on igal lätlasel ja eestlasel võimalik ajaloolise üllitise valmimisse panustada.

Eesti-läti ja läti-eesti sõnastikud pannakse kokku Eesti Keele Instituudi ja Läti Keele Agentuuri koostöös.

Kaspars Ģērmanis

sõnaraamat = vārdnīca

Mahetalunik
sai Lätist
häid ideid

Viljandimaa talupidaja **Kiur Kõva** on veendunud mahetalunik. „Kui tervis sulle juba hoiatava märgi andnud, ei kaalu sa enam, mis plussid või miinused võiksid mahetootmisel olla. Sa otsustad selle põhjal, mis on kõige parem sinu ja su laste tervisele,“ ütleb kahe poja isa kindlalt. Kontsu peretalul on maheviltajootja tunnistus juba 2001. aastast. Siin kasvatatakse mahemeetodil kõiksugu aiavilju alates rabarberist, küüslaugust ja sibulast kaalika ning kartulini välja.

2012. aasta suvel Kontsu talu kartulipõld laienes. See juhtus tänu Eesti ja Läti talunike, tootjate ja teadlaste ühisalgatusele BaltOrgPotato, mille eesmärgiks oli kasvatada mahkartulit ja seda Euroopa Liidus müüa. Eesti talunikele pakkus kokkuostuvõimalust Läti-Rootsi mahetärglisevabrik Põhja-Lätis Alojas. Küsimustele, millised on mahetärglikeks kõige paremad sordid, kuidas mahepõldu harida, millega väetada ja kahjureid tõrjuda, otsisid koos talunikega vastuseid teadlased Läti teaduste akadeemiast ning Jõgeva sordiaretuse instituudist.

Kiur Kõva tegi oma põllul teadusuuringu, katsetades moodsat mahevätist vermikomposti.

2013. aasta suvel tegi ka Kiur Kõva kodupõllul teadusuuringu, katsetades moodsa mahevätise vermikomposti annuste mõju tärglikekartuli saagikusele. Vermikompost koosneb vihmausside töödeldud kartulikoortest, rohust ja heinast. „Olin vermikomposti kasutanud kasvuhooones vedela kontsentradi kujul,“ räägib talunik, „aga graanulkompostiga puutusin kokku esimest korda.“

Kiur Kõva kiidab koostöö Lätiga kõigiti meeldivaks – toredad teadmishimulised inimesed ning suurepäraselt laabunud suhted. 2014. aasta kevadel peab ta otsustama, kui suur tuleb selle suve tärglikekartulipõld. Kui edukamatel Läti kartulitalunikel laiuvad kartulimaad juba 60 hektaril, siis Kontsu talu alustas 1,5 hektariga. Mõistlik oleks kartulikasvatust laiendada, et ka tulu teenida.

Eesti Taimekasvatuse Instituudi asedirektor **Pille Ardel** märgib, et Eestis tulid tärgliketootmise ideega kaasa paljud väikesed peretalud, kuid äriideena sobib see tõepoolest paremini suurtootjatele, kes saavad kartuli alla panna 20 ha või rohkem.

BaltOrgPotato ettevõtmisest on siiski võitnud ka need osalejad, kes lõpuks tärglikekartulikasvatuse juurde ei jää. Koostööst saadi uusi mõtteid ja häid tutvusi ning selle seltskonna omavahelised suhted jäävad kestma.

Ühisalgatuse BaltOrgPotato viisid ellu Aloja Starkelsen AS, Läti Orgaanilise Põllumajanduse Ühing, Eesti Biodünaamika Ühing, Läti Teaduste Akadeemia Majandusinstituut, Jõgeva Sordiaretuse Instituut, Läti Kartulikasvatavate ja Tootjate Ühing ning Priekuļi Riiklik Sordiaretuse Instituut.

Anu Jõesaar

kartul = kartupelis

Maalilisel Roosisaarel Kuninga talus kostis ühel 2010. aasta juunipäeval muusikat, laulu, eesti-, vene- ja läti keelset juttu. Võrumaa puuetega inimeste kojale olid külla tulnud sõbrad-partnerid piiriäärsest Läti väikelinnast Smilteneist.

„Mul on meeles, et tol päeval avaldas muljet tuul – seelikusabad aina lehvisid, kui naised tantsisid,“ muheleb **Aavo Veske**, ansambli Elurõõm vanem. Elurõõmu tosina laulja vanus algab 65 aastast, kõige eakamad on aga juba üle 80 – selge märk sellest, et laulmine hoiab noorena.

Sama aasta augustis sõitsid Võru inimesed vastukülaskäigule Smilteneisse. „Toimus suur vanemaealiste ja puuetega inimeste laulu- ja tantsupidu, millest võttis osa hulk erinevaid rühmi üle Läti ja külalised Eesti piiriäärsetelt aladelt,“ meenutab **Ain Jõesalu**. Tema on Euregio Pskov-Livonia Eesti sektsiooni tegevjuht ning piirialade laulu- ja tantsupidude traditsiooni toetamise Eesti-poolne koordinaator. „Lavatais esinejaid olid uhketes rahvarõivastes või oma rühma vormis, festival oli väga kirev ja emotsionaalne. Eakad inimesed, aga tohutult hea meeleoluga pidu.“ Piirialadel on kogu aeg läbi käidud, ent kümme aastat Eesti ja Läti vahelist piiri kahanendas suhtlemist. „Nüüd toimub suhtlemise taastamine,“ märgib Jõesalu. „Inimeste võimalused on kasinad, seetõttu on vaja kaasa aidata – kui hoog saab sisse, on lihtsam edasi minna.“

Kokku osales laulu- ja tantsupidudel 13 eesti ja 7 läti rühma, igaühel oli partner või kaks teisel pool piiri. **Tamara Laht** Võrumaa puuetega inimeste kojast räägib, et tema kõige eredam mälestus on Võru kultuurimajas Kannel toimunud ühiskontserdist 2009. aasta detsembris, kus õige pidu läks lahti alles pärast kontserti, kui esinejad kogunesid Kandle väiksesse sinisesse saali. „Üks laul, mida oskasid laulda nii eestlased kui ka lätlased, oli „Kurzeme“ – eestlased laulsid eesti, lätlased läti keeles, ja see oli väga võimas.“ Vähe sellest, eestlased õpetasid lätlastele kaerajaani, mida siis üheskoos lustiga tantsiti. Peomelus saadi kergemini tuttavaks, räägiti juttu ja vahetati kontakte.

Eestlased laulsid „Kurzemet“ eesti, lätlased läti keeles, ja see oli väga võimas.

„Kurzemet“ laulsid nii eestlased kui ka lätlased

Laulu- ja tantsupidudel mõlemal pool piiri osales ligi 6000 inimest. Eestis toimusid üritused Põlvas, Võrus, Paistus, Sõmerpalus, Parksepas ja Rõuges. „Inimesed olid uhked, et said osa võtta,“ ütleb Ain Jõesalu. Esinejatele kompenseeriti söidukulud ja toitlustamine, nii et see oli tänuväärne võimalus saada kodunt välja ja kogeda midagi uut ka neil, kel muidu on selleks vähe võimalusi. Ja hoog pole raugenud: Võrumaa puuetega inimeste koja läbikäimine Smilteneaga vähemalt kord aastas on muutunud toredaks traditsiooniks.

Ühisettevõtmise Song and Dance Festivals õnnestumisse panustasid Euregio Pskov-Livonia Eesti ja Läti sektsioon.

rahvatants = tautas deja

Tiia Kõnnusaar

Aigita Milovankina. Foto: Jānis Bulis

Valmiermuiža turu
meistritükk

Egas Valmiermuiža laadale saa sõita tavalises vammuses, üle öla heidetud paunaga – tuleb end korralikult üles lüüa, selgitab „Dulbeni“ perenaine **Aigita Milovankina**, kes valges pluusis ja piduürbis oma kauba, mee ja suira juures askeldab. Valmiermuiža laadal olid „Dulbeni“ nõutavaimaks kaubaks *shiitake*-seened, aga need osteti kundede poolt kõik juba ära. Nüüd pole muud, kui tuleb uut saaki oodata. Sügisel hakkavad seeneniidistikuga puupakke jällegi ehtima tumepruunid tiigrikõrvu meenutavad seenekehad.

Aigita jutustab, et isegi eestlased on väärtuslikest seentest huvitunud – ühel päeval oli Milovankinite ukstel seisnud üks noorpaar. Äsja abiellunud, tahtvat maale elama minna, seepärast otsivat nõu, kuidas oma äri püsti panna. Nad olid internetist lugenud „Dulbeni“ eduloost ning seepärast Läti-tee ette võtnud, et oma silmaga kaeda, kuidas kapriisete *shiitake*-seente eest hoolt kanda. „Nad jäid üpris mõtlikuks, kui nägid, millist vaeva see nõuab,“ sõnab Aigita. „Aga eestlased pole ju laisad. Kui asja kätte võtavad, siis teevad ära!“

Läti, vene ja inglise keelt kostab siinsel „Lausa keele viib alla!“-laadal eesti keelest tunduvalt sagedamini. Samas teab agar leivaküpsetaja ja „Doni“ perenaine

Ilze Briede öelda, et põhjanaabrid hindavad läti kööki vägagi kiitvalt. Nende juurde saabuvad Eesti turistid tellivad juba varakult ühe korraliku läti moodi kõhutäie – et oleks kohupiima ja kilu, pekikastet ja verivorsti, kruubiputru praetud sibulate ja porgandiga. „Katame korraliku perelaua, söögi paneme suurtele taldrikutele, et igaüks saaks isu järgi proovida. Söö ja kiida! Eriti kiidetakse meie küpsetatud musta leiba, mida eestlased läti leivaks kutsuvad. Uurivad, kuidas seda tehakse, ise imestavad, et paneme leivapätsi vahtralehele ning laseme ahjus küpseda. Naabrid kasutavad elektripliiti ning küpsetavad vormileiba,“ seletab Ilze. Ta arvab, et lätlased peaksid eestlastelt turu- ja müügikultuuri õppima.

Valmiermuižal on eriline aura: lust ja muusika, üles löödud inimesed, täpipealt naabrite kõrgete standardite järgi. Iga laat on otsekui näitus. Lausa rõõm on vaadata müüjat, kes näeb sama uhke välja kui ta kaupki. Aigita Milovankina arvab, et „Lausa keele

Valmiermuižal on eriline aura: lust ja muusika, üles löödud inimesed. Iga laat on otsekui näitus.

viib alla“-laadal kuluks ära Tallinnas nähtud kvaliteetsed Eesti lambanaha- ja lambavillatooted. Neid võiks ja tuleks Valmiermuiža laadale tuua – need ostetak kindlasti ära!

DELBI sai teoks Eesti Kaubanduskoja Lätis, Läti Kaubandus-Tööstuskoja, Tartu ja Valga linnavalitsuse ning Vidzeme regiooni kutsehariduse arendamise kompetentsikeskuse koostöös.

Elita Marga

mesi = medus
seened = sēnes
turg = tirgus

Heledapäine eesti tüdruk **Kärt Pöder** (11) on Valga põhikooli õpilane. Paljud tema klassikaaslased lähevad pärast tundide lõppu koju, kuid Kärt võtab viiest koolipäevast neljal jalge alla tunnipikkuse teekonna piirilinna Valga-Valka Läti poolele. Nimelt asub Valkas Kär dile kõige lähem kunstikool.

Tüdrukule ei tundu tee kunstikooli sugugi hirmus pikk, sest tal on pisikesest peale suur unistus õppida hästi joonistama. Lasteaiaõpetaja joonistatud imeilusad pildid said väikesele Kär dile sinilinnuks, mille poole püüelda.

Ema **Rita Švirbulis** meenutab, et pisitütrega oli täiesti võimatu tänavakunstnikest mööda pääseda. Laps tardus võlutuna kunstniku kõrvale ja seisis nagu post, kuni pilt valmis sai.

„Sõbranna luges lehest, et Valka kunstikoolis avatakse eestikeelne kursus. Ta ise tahtis minna ja kutsus mind ka,“ mäletab Kärt, kuidas ta 2012. aasta sügisel kaksiklinna Läti poolele kunstikooli sattus. Sõbrannal sai tahtmine peagi otsa, Kärt aga jätkab juba teisel kursusel.

Valga-Valka koostööleping võimaldas varemgi Valga lastel õppida Valka kunstikoolis, kuid õpperühmad olid läti ja vene keeles. Eestikeelsed rühmad lisandusid 2012. aasta sügisel tänu Eesti-Läti piiriülesele koostööle. Sisustati klassiruumid ja võeti tööle eesti õpetajad. 2013/2014. õppeaastast toetab eestikeelse kunstihariduse jätku Valga linnavalitsus. Õpe kestab viis aastat, aluseks Läti kutseunitsusega õppekava „Visuaalne ja plastiline kunst“. Esimesel õppeaastal tuli kooli 18 eesti noort vanuses 9–14 aastat, teisel aastal tegutsevad I ja II kursus kokku 25 õpilasega.

Varem oli Kärt osalenud Valga kultuurimaja pärliringis. „Nüüd meeldivad mulle rohkem puidutöö ja keraamika,“ jutustab tüdruk ja ütleb, et savist tegi ta viimati toa, puidust on aga kohe-kohe valmimas hobune. Samuti meeldib Kär dile kompositsioonitund: kuigi teooria on mõnikord raske, oskab õpetaja **Margi Vähi** kõike arusaadavalt seletada.

Valka kunstikooli eestikeelse õppe juht Margi Vähi kiidab kooli tulnud eesti laste sihikindlust: kool on tuntud oma kõrgete akadeemiliste nõudmiste ja tugeva distsipliini poolest. Laste koolitee lühendamiseks toodi teisel õppeaastal osa kunstitunde üle Valga

Sõbranna luges lehest, et Valka kunstikoolis avatakse eestikeelne kursus.

Kärt püüab oma sinilindu

kunst = māksla
kool = skola

kultuurimajja. Margi Vähi loodab, et Valga linn leiab tulevikus koolile püsiva stuudioruumi, mida võiksid siis kasutada ka läti õpilased. Ajapikku võiks õppetöö seguneda – läti õpetajad võiksid anda tunde eesti lastele ja eesti õpetajad oma kogemuste ja õppekavade najal pakkuda kursusi läti õpilastele.

Art School Walk sai teoks tänu Valga ja Valka omavalitsusele.

Anu Jõesaar

kohad

Üks jõgi, kaks riiki

„Meil on üks jõgi, aga kaks riiki. Polnud sugugi kindel, et mõlemal riigil on ühesugused plaanid. Kui üks tegi midagi ühel kaldal, polnud teisel aimu, mis vastaskaldal toimub.“ Nõnda iseloomustas paari aasta tagust olukorda Läti Veeökoloogia Instituudi spetsialist **Ilva Cimdiņa**.

Gauja ehk Koiva jõe looduslike protsesside uurimisel polnud kindlust, et mõlema riigi spetsialistid lähtuvad oma tegevuses ühtsetest kriteeriumitest. Näiteks võidi mõni järv Lätis arvata ühte kategooriasse, Eestis aga hoopiski teise. Läti Veeökoloogia Instituudi ekspert **Juris Aigars** toob veel ühe näite: kui Lätis arvatakse, et järve läbipaistvus on üks meetrit, siis Eestis öeldaks, et hoopiski kaks meetrit. Uurijate eesmärgiks oli luua ühtne meetodika, millest lähtuda Gauja/Koiva jõe vesikonna aladele kavandatud majandustegevuses.

Seepärast suundusid Läti ja Eesti uurijad Gauja/Koiva jõe vesikonda kuuluvate jõgede-järvede manuu. Ühtelugu satuti padrikutesse-tihnikutesse, kuhu inimesed iga päev oma jalga ei tõsta, uurimaks jõevee keemilist koostist, kalu, limuseid, kaldaid, taimi ja muudki veekogudes ja nende ümbruses esinevat. Iga ekspeditsioonis osalenu oli oma valdkonna asjatundja: üks teadis perfektselt jõevee keemilist koostist, teine jällegi kalade eluolu.

Tavaliselt läksid umbes kümme Läti uurijat ja kaasa kutsutud tudengit sellistele retkedele mitmeks päevaks. Ööd oldi mõnes lähedusse jäävas majas. Läti ja Eesti uurijad käisid tihtipeale eraldi ekspeditsioonidel, et saadud tulemusi hiljem võrrelda ning hinnata, kas mõlema riigi uurijad näevad Gauja/Koiva jõe ümbruskonna loodust ühtviisi. Seejuures vahetati andmeid ning kasutatud meetodikat.

Paljud tulemused, näiteks jõepuhastusseadmete paigaldamise mõjud, avalduvad alles mõne aasta või isegi paljude aastate pärast. Pealegi mõistavad vaid asjatundjad

tehtud töö tähendust. Osalt seepärast võetigi ette jõepuhastustalgud. Ühel sellistest kõndisid uurijad koos Ape elanikega piki Vaidava kaldaid, vedades jõest välja puutüvesid ja -oksi ning vabastades jõge kuhjunud tõketest. Ape inimesed olid abivalmis ja väga vastutulelikud. „Nad löid ise kaasa ning nägid kohe tulemust – nii et ka Ape rahvas sai asjast kasu,“ naeratab Juris Aigars.

**Tihtipeale
sattusid
jõeuurijad
padrikutesse-
tihnikutesse,
kuhu inimesed iga
päev oma jalga ei
tõsta.**

Gauja/Koiva jõe uurimisel tegid koostööd Läti Veeökoloogia Instituut, Balti Keskkonnafoorum Eestis ja Lätis, Eesti Maaülikool, Läti Ülikooli bioloogiainstituut, Läti Keskkonnakaitse- ja Regionaalministeerium ning Tallinna Tehnikaülikool.

Kaspars Ģermanis

jõgi = upe

**Korras teedevõrk
hoiab elu
piirialadel**

Kiisa rahvas on rahul. Veel aasta tagasi ei olnud kevadise teedelagunemise ajal kindel, kas kodunt välja saab. Valla koolibuss, mis lapsi kooli vedas, ei jõudnud tihtipeale õigel ajal kohale. **Lea Hiimäe**, kes elab Kiisal, kõigest 700 m kaugusel Läti piirist, ütleb, et auk oli augus kinni ja pere kahest autost üks sõitis, teine oli remondis. Kui sügisel ja kevadel oli tee raskesti läbitav, siis suvel tolmas nii mis kole.

Kiisa on väike asula, kus elavad enamjaolt pensionärid ja tööd eriti pole. Tööle käivad siinsed inimesed Pärnusse või Soome, nii et hea ühendus on rahvale eluliselt oluline. Kilingi-Nõmme – Mazsalaca (Väike-Salatsi) vahelise teelõigu rekonstrueerimine

Mõni teelõik oli tõepoolest väga raskesti läbitav.

tee = ceļš

aastail 2011–2013 on liikumisvõimalusi mõlemal pool piiri parandanud. Olemasolev kruusatee ehitati täies pikkuses tolmutvaba kattega maanteeks ning õgvendati kõige järsemad kurvid.

Maanteeameti ehitusosakonna juhataja **Sven Savi** tunnistab, et mõni teelõik oli tõepoolest väga raskesti läbitav. Teed ehitades tuli paaril korral peatuda ja mõelda, kuidas edasi. „Tundub, et meie lahendused õigustasid ennast,“ on ta rahul. „Projektis polnud ette nähtud kangast panna, me panime, kuhu vaja, ja ehtasime ka paksemad teekihid.“ Tööde käigus uuendati Kilingi-Nõmmest läbi Kiisa riigipiirile viiv 16,2kilomeetrine maantee-lõik ja Läti poolel riigipiirist Mazsalacasse viiv 17,4kilomeetrine teelõik.

„Varem maja värises möödasõitvatest autodest, nüüd aga ei saa arugi,“ ütleb pensionipõlve pidav **Rein Luha**, kelle kodutalu on Kilingi-Nõmme piirist kilomeetri jagu Läti poole. „Ja tolmutvaba on ka. Liiklus on jupp maad paremaks läinud. See tee on väga hea asi. Kahju, et proua ei jõudnud tee valmis saamist ära oodata.“

Lea Hiimäe sõidab mööda uue asfaltkattega teed üsna tihti. „Poes käin Lätis,“ seletab ta, „sealne pood on vaid viie kilomeetri kaugusel. Ja lätlased käivad Kilingi-Nõmmes kaubareisidel, nende meelest on mõned kaubad Eestis odavamad.“ Lea on tähele pannud, et liiklus on nüüd tunduvalt elavamaks muutunud. „Vanasti ei

saanud rekkad teedelagunemise ajal sõita. Nüüd veavad lätlased ööd kui päevad puitu Pärnusse.“ Lea Hiimäe suhtub sellesse leplikult. „Korralik tee oleks võinud olla kümme aastat varem, siis oleks meile ehk kool alles jäänud,“ nendib ta. „Aga ka nüüd oleme väga rõõmsad.“

Kilingi-Nõmme – Mazsalaca vahelise teelõigu rekonstrueerimine sai teoks tänu Eesti maanteeametile ja Läti transpordiministeriumile.

Tiia Kõnnussaar

**Kaunis loodusleid
saab nime**

Salaspilsi botaanikaaed. Foto: Andriis Arhomiukin

„Leidsin maja eest sellise roheliste lehtedega kena lillekese. Ega te ei tea, mis see on?“ Salaspilsi botaanikaia töötajad on selliste telefoniküsimustega ammu harjunud. Küsijaid jätkub igast Lätimaa nurgast. Varsti saavad huvilised aga taimede määramisega ise hakkama: Salaspilsi on loomisel virtuaalne taimemääraja, mis võimaldab taimi otsida nende väljanägemise, kuju ja kasvukoha järgi. Lisaks tulevad pildid ja kirjeldused läti, eesti ja inglise keeles.

Salaspilsi botaanikaaed muutub veelgi „tehnooloogilisemaks“, kui saab topograafiliselt mõõdistatud ning internetti riputatakse botaanikaia interaktiivne kaart. Enne Salaspilsi külastamist võib tutvuda botaanikaia kodulehega. „Inimesed on ju hõivatud, aega ei ole, seepärast peame ise külastajatele lähemale minema. Kui esialgu tutvutakse botaanikaia virtuaalselt, ehk tullakse hiljem ka oma silmaga kaema,“ sõnab Salaspilsi botaanikaia direktor **Andrejs Svilāns**.

Interaktiivse kaardi idee pärineb Eesti kolleegidelt, kel taoline juba kasutusel. Projekti kaasautor **Laura Zvingule** räägib, et interaktiivse kaardi ja taimemääraja andmebaasi projekteerimine toimub tihedas koostöös naabერიigi kolleegidega. Pärast andmebaaside valmimist ühildatakse need nõnda, et oleks võimalik näha, millises botaanikaaias mingi konkreetne taim kasvab – kas Tartus, Salaspilsi, Tallinnas või Riias. Näiteks olles sisestanud andmebaasi sõna „magnoolia“, võime näha, et Riias ja Salaspilsi kasvab neid palju ja pealegi väga erisuguseid, aga Tartus on üksainuke. Laura räägib, et igal aastal on Tartu kolleegid suures mures, kas roosvalge kaunitar ikka ellu jääb.

Ühes aiakaardi uuendamisega tekkis mõte, et võiks tutvustada veel mingit osa aia territooriumist. Botaanikaaias on maatükk, kus kasvavad eri kontinentidele iseloomulikud taimed, näiteks Hiina kuused ja männid. „Kollektsiooni puud kasvavad juba seitsmekümnendaist aastast alates. Nende ilu on alles nüüd hakanud välja paistma, seepärast tulekski neid tutvustada,“ kostab Svilāns.

Pea 130 ha suurune Salaspilsi botaanikaaed saab 2000 uut silti. Varem olid need läti ja ladinakeeles, nüüd ka inglise keeles, lisaks on näha taimede päritolumaa. Sildid peaksid kauem

**Varsti saavad
huvilised taimede
määramisega
ise hakkama:
Salaspilsi
on loomisel
virtuaalne
taimemääraja.**

aed = dārzs

vastu pidama, sest need on valmistatud uue tehnoloogia järgi. „Enam ei ole nii, et kolm talve käigus ja siis ei kõlba enam kuhugi,“ seletab Laura.

Ajaga peab ühes rütmis hingama. Andrejs Svilāns veendus selles hiljuti Hamburgis toimunud turismimessil. Paljud küllastajad ütlesid, et tahaksid korraga kõigis kolmes Balti riigis ära käia. „Tuleks luua Via Dendrologica, see oleks midagi Via Baltica taolist ja moodustaks dendro- ja mõisaparkide keti,“ arvab botaanikaiaa direktor.

Botaanikaaedade teenuste edendamiseks tegid koostööd Läti Rahvuslik Botaanikaaed, Läti Keskkonnaarenduse Liit, Tartu Ülikooli Botaanikaiaa Sõprade Selts ja Tartu Ülikool.

Ieva Alberte

Kalurid Pärnu lähel
Foto: Toomas Kaldja

Kas räimele
meeldivad tuulikud?

Pärnumaa inimesed panevad kokku keerukat puslet: merele peavad üksteise kõrvale mahtuma kalapaadid ja purjekad, tuulikud ja jetid.

Tõepoolest, Pärnu lahel käib vilgas elu: siin sõidavad suured kaubalaevad ja popsuvad kalurite väikesed paadid, seilavad uhked purjekad ning tuiskavad kiired purje- ja lohesurfilauad.

Kui maismaal on loomulik, et lepitakse kokku, kuhu ehitatakse elamud ja kus laiuvad põllumaad, siis mereruumi pole meil siiani planeeritud. Kõik merkasutajad on lähtunud oma valdkonna seadustest ja merele kenasti ära mahtunud.

„Merele tahavad tulla ka uued tegijad: tuuleenergia arendajad ja jetisõitjad. Kui võimalik, tahaksime nendelegi koha leida.“

Poolteist aastat tagasi hakati selgitama, mida Pärnu ja Liivi lahel üldse tehakse, ja nuputama, kuidas kõik huvilised ka tulevikus niimoodi merele paigutada, et meri jääks ikka puhtaks ja kalad ei peaks sealt kabuhirmus põgenema.

See ettevõtmine on juba üksjagu emotsioone üles kütnud. „Pärnu laht on kalanduse hääl ja peame hästi vaatama, et me oma maakonna traditsioonilise elukutse esindajatele, kaluritele, liiga ei tee. Samas tahavad merele tulla uued tegijad: tuuleenergia arendajad ja jetisõitjad. Kui võimalik, tahaksime nendelegi koha leida,“ räägib Pärnu maavalitsuse planeeringunõunik

Raine Viitas.

Elmisel aastal ehitati Euroopas rekordarv meretuulikuid (418) ja Eesti Tuuleenergia Assotsiatsiooni tegevjuhi **Tuuliki Kasoneni** sõnul tasub seda majandusharu Eestiski arendada. Tuulikud ei tekita jäätmeid ega vaja kütust ning nende ehitamisel saavad tööd inimesed. „Läänemere idakallas ja ka Pärnu piirkond on väga heade tuuleoludega ja tuuleenergiat tulebki toota seal, kus on palju tuult. Lisaks on meie meres palju vaba kasutamata ruumi, kus tuulikud kedagi ei häiri,“ ütleb Kasonen.

Pärnu kalureid paneb aga Eesti Energia plaan muretsema. Kuna pole täpselt teada, kus kalad liiguvad ja koevad, võivad tuulikud nende elu segada. „Teadlaste hinnangul ühtesid kalaliike tuulikud ei häiri, teisi jälle häirivad. Kuidas need räime elu mõjutavad?“ küsib Raine Viitas.

Planeerijad püüavad olemasolevatele andmetele tuginedes leida tasakaalu eri inimtegevuste vahel ja kaitsta ökosüsteemi. Samas vaatavad nad 20 aastat või rohkemgi ette ja mõtlevad, millised võivad olla tulevikutegevused. „Näiteks vesiviljelust – merikarpide ja vetikate kunstlikku kasvatamist meil veel ei ole, kuid Hiiumaal tuntakse selle vastu tõsist huvi. Kas peaksime selle jaoks samuti ala leidma?“ arutleb Viitas.

Pärnumaalaste ja hiidlaste mereala planeerimine aitab kaitsta Läänemere keskkonda ja kasutada selle ressursse koostöös ja läbimõeldult. Ka teised Eesti maakonnad, millel on merepiir, peavad varsti hakkama sellist tööd tegema. Läänemere rannajoont jagavad Eesti ja Läti, seetõttu on piiriülene koostöö parim viis, kuidas edendada ideed Läänemerest kui ühisest mereruumist.

meri = jūra

Läänemere rannajoone ja mereruumi planeerimisse panustasid Eesti siseministerruum, Pärnu maavalitsus, Kurzeme regiooni ja Engure, Pāvilsta ja Roja omavalitsus.

Made Laas

Noored ja andekad
said oma festivali

„Seda, mida õppisid viisteist Läti loomenoort poole aasta jooksul Põlva festivali tegijalt, võib nimetada vingeks festivalikorraldamise praktikaks,“ tunnustab alternatiivmuusika ja -kunsti festivali Cita Vide korraldaja **Laura Zvejniece**.

Kuna Eesti linn Põlva on oma Intsikurmu noortemuusika festivali ülestöötamiseks kõvasti vaeva näinud, oli Ogre noortel, millest eeskuju võtta. Ka Ogre piirkonna nõukogu peab festivali korraldamist igati toetust väärivaks, kinnitab **Ilze Staģīte** kohalikust omavalitsusest.

Laura Zvejniece meenutab, et alternatiivmuusika ja -kunsti festivali idee oli Ogre noorteklubides Rotarakta Klubs ja Ogres Projektu Darbnīca juba tükk aegaküpsenud. „Mõte oli hõlbustada andekate noortebändide lavalepääsu, kel muidu pole võimalusi tuntuks saavutada,“ seletab Laura. „Just nii läks grupiga Audience Killers, kes tuli korraldajate juurde, paludes luba festivalil paar laulu esitada. Nüüd aga teatakse neid peale Läti ka Eestis ja Soomes.“

Peale kogemuste kogumise sõlmisid Läti noored ka kasulikke sidemeid, rõhutab Laura. Muu hulgas kogeti seda, et Läti ja Eesti seadusandlus reguleerib festivalide ja reklaamikampaaniate ettevalmistust erinevalt. Kui Cita Vide korraldajad üritasid end Riias ja mujalgi reklaamida „partisaniturunduse“ meetoditega, tegi politsei neile hoiatuse. Eestis poleks taoline tegutsemine erilisi probleeme tekitanud. „Peamine, mida me eestlastelt õppisime, oligi probleemide külma-vereline hindamine ja lahendamine, vastupidiselt lätlaste emotsionaalsusele,“ lisab Laura.

Kas muusika- ja kunstifestival Cita Vide on mõeldud ainult noortele? „Kindlasti mitte,“ arwab Laura. 2012. aastal toimunud esimestel üritustel arvestati Ogre saarel tuhande külastajaga, aga kohale tuli vähemalt kaks korda rohkem. Publiku seas olid ka motoklubi Rēgi liikmed. Järgmisel aastal, kui motoklubi tähistas 10. sünnipäeva, kuulus üks festivalilava tervenisti neile. Kõlas *metal* ja esinesid Opus Pro roktiveteranid.

Festivalil Cita Vide on esinenud ka Rootsi ja Leedu muusikud ning DJd. Mõnedki neist on mänginud Salacgrīva Positivuse festivalil, seevastu Eesti bändi Prāgnantne Brigaad

Festivali Cita Vide loomise mõte oli hõlbustada andekate noortebändide lavalepääsu, kel muidu pole võimalusi tuntut saavutada.

avastasid Positivuse korraldajad just Ogre saarel toimunud kontserdil. Ning kõik jätkub.

Põlva ja Ogre noorte kultuurikorralduse oskusi aitasid arendada Põlva ja Ogre omavalitsus, MTÜ Munalinn, Ogre Rotarakta klubi ja Ogre noorteklubi Projektu Darbņīca.

Ģirts Kondrāts

festival = festivāls

Kuressaare rannahoone
Foto: projekti arhiiv

Ilus rand rõõmustab külalisi ja kohalikke

Lapsed hullavad atraktsioonidel nii hea meelega, et neid on raske sealt koju saada. Rannahoone kohvikust ostan neile jäätist.

Kuressaare meelitab külalisi ilusa rannaalaga, kus kõrgub uus rannahoone ja lapsi rõõmustab mänguväljak.

Kui põline kuressaarlane **Maris Rebel** sammub koos lastega ranna poole, meenub talle, kui mudane ja võsa kasvanud oli mereäär tema lapsepõlves, 1990ndate algul. Siis lesisid sirelipõõsaste vahel mõned üksikud päevitajad, nüüd on plaaž suviti rahvast täis. „Selle ajaga võrreldes on praegu nagu öö ja päev, eriti viimastel aastatel on rand muutunud väga ilusaks.“

Marise kolm last silkavad otseteed uuele mänguväljakule, kuid nii mõnelegi atraktsioonile ei pääse kohe ligi, sest huvilisi on lihtsalt nii palju. „Mulle meeldib kõige rohkem hobustega kiigel kiikuda,“ ütleb lastest vanim, üheksa-aastane **Kaur**. „Lapsed hullavad atraktsioonidel nii hea meelega, et neid on raske sealt koju saada. Vahepeal ostame rannahoone kohvikust jäätist,“ räägib ema.

Eesti suurima saare pealinn sai randa uue mänguväljaku, riietuskabiinid, jalgrattahoidlad, liivapiirde ja rannahoone neli aastat tagasi. Erilise ilmega rannahoone katusealaeks valati koguni 750 tonni betooni ning hoone pälvis arhitektuuripremia. Seal on ruumid vetelpäästele, suvekohvikule ja noortekeskusele.

Kuressaare Noorte Huvikeskuse noorsootõtaja **Lii Vanem** ütleb, et noored tegutsesid enne hoone valmimist ehitussoojakutes. Nüüd on neil majas oma pesa, kus suvel korraldatakse lastele põnevaid üritusi: on spordivõistlused, viltimis-, klaasmaali- ning taaskasutusringid jm.

Hommikul teeb huvikeskus ukseid lahti ja pole olnud päeva, mil seda külastaks vähem kui kümme inimest, teinekord aga tungleb kohal koguni 40–50 last. Kuigi tasuta huvitegevus on mõeldud Kuressaare linnalastele, saavad sellest osa ka külalised, kellest eksootilisemad on olnud indiaani päritolu. „Kõige suurem väärtus on see, et siin saavad tegutseda ka puuetega lapsed, ja kui algul suhtuti neisse võõristusega, siis aastate jooksul on nendega harjutud ja neid võetakse loomulikult,“ on Lii Vanem rahul.

Hea on ka see, et rannahoones teevad koostööd mitmed organisatsioonid. Lastele on jaganud õpetussõnu vetelpäästjad, tuletõrjujad jne. „Üks „paha poiss“ ütles meil pärast politseinikega kohtumist, et issand, mendingid on ka inimesed. Seda oli selliselt noorelt väga sümpaatne kuulda,“ muheleb Lii.

Kuressaare, koostöös Põhja-Kurzeme omavalitsustega, hakkas oma ranna-ala atraktiivsemaks muutma viis aastat tagasi. Eesmärgiks oli saada Kuressaare ja Ventspilsile rannale sinilipu kvaliteedimärgis. Kahe aasta jooksul korraldati noortele keskkonnateadlikkust suurendavaid infopäevi ja viktoriine ning trükiti piirkonda tutvustavaid voldikuid-brošüüre. Kuressaare, Ventspils ja Talsi esindajad osalesid koos ka turismimessidel Eestis, Lätis, Soomes, Leedus ja Venemaal.

Ühisettevõtmise õnnestumise eest kuulub tänu Ventspilsile ja Kuressaare omavalitsusele ning Talsi turismiinfokeskusele.

Made Laas

rand = pludmale

Järelehüüe Mazsalacas

Mälestusmärk Vabadussõjas langenud Eesti sõduritele.
Foto: Jānis Būls

Eesti piirist Mazsalacani viib uus asfalttee. Salaca jõgi on emmanud-närinud punast liivakivi, voolinud sellest Läti kõige siledama liivakivipaljandi, mis tekitab kummalist kaja – rääkija on vaikusest ümbritsetud, aga tema öeldu on kümnete meetrite taha kuulda. Sümbolne, et just siin kajab vastu sajandipikkune Eesti ajalugu.

Viidad Vabadussõjas langenud Eesti sõdurite mälestusmärgi juurde pole kohalikele ehk olulisedki, aga naabermaa numbritega sõidukid järgivad neid kuni tammealleeni. Valged trepiastmed viivad kalmukingule. Tegemist on lihtsa, Saaremaa dolomiidist loodud mälestusmärgiga, mis on mälestuspaiga keskmeks. Ümbritsev park varjab langedute kalme ning on elavatele puhke- ja meenutuskohaks. Salaca hoolitsetud kallas on oma hinguse linnakeskkonnalegi edasi andnud. „Mazsalaca on tegusamaks muutumas,“ tunnistab omavalitsuse liige **Vilis Zariņš**. „Eesti Vabariigi aastapäeval tõmbame alati sinimustvalge lipu masti. Ning ütlus „läki eestlaste juurde!“ on lausa rahvapäraseks saanud.“

Vennaskalmistu komitee juhataja, arhitekt **Eižens Upmanise** sõnul oli esimeseks langesu 1919. aasta Eesti Vabadussõjas Läti sõdur. Paljusid Eesti sõdureid autasustati Lāčplēsise (Läti rahvuseepose kangelase, eesti keeles Karutapja) ordeniga ning paljud lätlased on pälvinud Eesti Vabadusristi. „Inimesed on hakanud kalmistute kui minevikupärandi kandjate vastu taas huvi tundma,“ märgib härra Upmanis. „Meie ja eestlaste ajalugu on lahutamatu. Kui keegi küsib, miks, on meil vastus olemas. Oleme igaüks oma piiri sees, aga ikkagi teotseme koos põhjanaabritega ühisel tegevuspöllul. **Tiina Tojak** Pärnust on juba kakskümmend aastat vaibumatu energiaga Vabadussõja jälgi otsinud ja pea terve riigi risti-rästi läbi sõitnud, püüdes leida kohti, kuhu võiksid olla maetud tundmatud sõdurid. Ka Tallinna ajaloolane **Küllo Arjakas** on alati valmis kaasa lööma, tegutsema ja aitama.“

Kavandatakse talguid ja laagreid, millest võtavad osa Läti ja Eesti vabadussõja ühisest ajaloost huvituvad noored. Osalema kutsutakse 16–25aastasi kohalikke õpilasi, tudengeid ja kodanikuühenduste esindajaid. „Valime need, kes sellist koosolemist ihkavad,“

Paljusid Eesti sõdureid autasustati Lāčplēsise ordeniga ning paljud lätlased on pälvinud Eesti Vabadusristi.

selgitab Eizens Upmanis. „Õppeasutuste kasvatustöö on tihti peale ülemäära kosmopoliitiline, peredes on vanemate mõtted aga peaausjalikult elu materiaalsest poolest hõivatud. Nõnda jäävad traditsioonid, ajaloo selgitamine ja arusaamad isamaa-armastusest tihti peale vaeslapse ossa.“

Nõukogude ideoloogiagi ei suutnud välja juurida eestlaste ja lätlaste vendlust, mille taustaks on ühine vabadussõda. Nüüd on need juured üha sügavamale maasse tunginud. Nii Lätis kui ka Eestis.

Ühine ajalugu taas elustati Eesti Sõjahaudade Hoolde Liidu ja Läti Sõjahaudade Komitee koostöös.

Elita Marga

eestlased = igaühi
lätlased = latvieši

Protolabi töökoda Tartus. Foto: Betti Säre

Külvikust
satelliidini

Möödunud aasta mais juubeldasid tuhanded eestlased: Eesti esimene tehiskaaslane ESTCube-1 lennutati Maa orbiidile. Tartu Teaduspargi Protolabi meeskond tundis selle sündmuse üle eriti uhkust, sest nemad valmistasid kuubikujulise kosmoselaeva korpuse ja veel paar olulist detaili.

Tudengisatelliidi programmi juhtinud **Mart Noorma** arvas algul, et korpus tuleb tellida välismaalt. „Siis aga leidsime, et Protolabi seadmeпарк võimaldab selle keeruka struktuuri freesimist täpsusega, mis on standardinõuete täitmiseks piisav. Meil on väga hea meel, et Eesti esimese satelliidi tähtsamad mehaanilised komponendid on kodumaist päritolu.“

Protolab on Eestis tõepoolest unikaalne koht, kus aidatakse ettevõtetel valmistada uusi tooteid algusest lõpuni. Insenerid pakuvad tehnilise lahenduse ja tehnoloogid teevad selle kõrgteh-

noloogiliste metallipinkide taga valmis. Prototüüpe valmistatakse eelkõige peenmehaanika ja aparaadiehituse valdkonnas. „Meie meistrimehed on suitsutunni ajal, põhitegevuse kõrvalt teinud asju, millele mujal pole mitme inseneri ja spetsiaalpingi jõud peale hakanud,“ räägib Tartu Teaduspargi Protolabi juhataja **Roman Mugar**.

Viis aastat tagasi loodud töökoja teenuseid on nüüdseks kasutanud juba üle saja tehnoloogiafirma. Sageli peab Protolabi meeskond parasjagu nuputama, kui ettevõtte ei

tule mitte jooniste, vaid ainult ideega, millest peab vormuma toode. „Koostöös kliendiga liigume siis samm-sammult töötava lahenduseni,“ tutvustab juhataja.

Nii mõnigi Protolabis valminud asi on hiljem pälvinud tähelepanu üle riigi. Näiteks Click & Grow arendas siin oma erilise külvimasina nutikale lillepotile ja OÜ Stigo ehitas Protolabi abiga moodsa kokkukäiva elektrimopeedi.

Kui aga juhtub, et arenduskeskuses teatud toodet ei valmistata, suunatakse tellija koostöövõrgustiku kaudu mõne teise tehnoloogiapartneri juurde. Tartu Protolabil on häid kontakte üle Euroopa ja eriti tihedalt lävitakse Läti kolleegidega Ventspilsist ja Ocrest. „Näiteks kui prototüüpi oleks mõistlik teha 3D-printeriga, saadame kliendi rõõmsalt Ventspilsis Protolabi. Nemad saavad aparaadiehituse sooviga ettevõtet järele meile,“ seletab Roman Mugar.

Kahe maa laboritöötajad on tootmise ja majanduse kaudu ka isiklikult lähedaseks saanud. Protolabides töötab palju noori ja seltsivaid inimesi, kes nii mõnelgi ühissetevõtmisel on lõbusalt koos laulu veeretanud. „Üllatusin, kui kiiresti noored, kes teineteise kodumaast ja kultuurist enne midagi ei teadnud, hakkasid omavahel ilma võõristuseta suhtlema,“ sõnab juhataja. „Protolabi inimeste töökõrvane suhtlemine teenis kiiresti nime Protoclub, mis näitab, et saime sõpradeks ja mõtleme asjadest sarnaselt. Meie ühisnimetajaks on särasilmne inimene, kes otsib ja leiab alati, kuidas teha midagi uuenduslikult.“

Piiriülest koostööd edendasid Tartu Teaduspark, Ogre Äri- ja Innovatsiooni-inkubaator ning Ventspilsis ülikooli kolledž.

Made Laas

Meie Protolabide ühisnimetajaks on särasilmne inimene, kes otsib ja leiab alati, kuidas teha midagi uuenduslikult.

prototüüp = prototips

Koduvein, õunakrõpsud ja haruldane taim

Ilmārs Baunis. Foto: Andris Arhomin

Kõik oleks justkui selge ja igapäevane – paradiisiõunad, tavalised õunad, võsastunud niidud. Kes oleks osanud arvata, et paradiisiõuntest võib teha koduveini, teistest õunastidest krõpse ja et umbrohu sees võib peituda Lätis harva esinev taim?

Mitukümmend Läti ja Eesti talupidajat otsustasid mõne aasta eest, et soovivad oma töid ja tegemisi hinnata ning mitmekesistada, uusi ideidki ammutada. Eesti organisatsioonidel oli selline koostöökogemus oma taludega juba olemas ja Läti partneritele kulus see igati ära.

Kummagi riigi kümne talumajandi juhid (talud tegutsesid muu hulgas teraviljakasvatutes, piimatootmises ja lambakasvatutes) käisid Lätis, Eestis ja Rootsis toimunud kursustel ja seminaridel. Läti maaelu nõustamis- ja õppekeskuse esindaja **Andrejs Briedise** sõnul õpiti paremini tundma looduskeskkonnaga seonduvat, seda enam, et talud asuvad kaitsealade läheduses ja olid juba varem hakanud viljelema keskkonnasäästlikku põllumajandust.

Talupidajad õppisid samm-sammult tähelepanu pöörama seni märkamatuks jäänule. Näiteks **Ilmārs Baunis** talumajapidamisest Naukšēnis leiti looduskaitsealune taim, mis kasvas ühel kasutamata niidul. Selgus, et niita tasub kord aastas – siis jääb taim püsima. Talupidajad said teada, kus ja kui palju tuleb võsa alles jätta, et tagada elupaik putukatele, kellel on looduse ringkäigus tähtis koht. Ühtaegu õppisid talupidajad sedagi, milliseid alasid tuleb, vastupidi, just nimelt harida ja hooldada, et looduses kõik tavapäraselt kulgeks.

Kursustel ja seminaridel on käegakatsutavaid tulemusi. Ühes majapidamises, kus mõisteti, et paradiisiõuntest võib koduveini ja hoidiseid valmistada, hakati rohkem õunapuid kasvatama ning avati oma kohvik. Teisal avastasid talupidajad, et tavalistest õuntest saab krõpse teha. Omandatud turundusteadmised kulusid uute toodete tutvustamiseks nüüd marjaks ära.

Koolituste käigus veenduti, et talumajanduses tasub keskenduda kindlale valdkonnale ja lähtuda selgest eesmärgist, vastasel korral pole head tulemust loota. Külalismajades, kus peatuti, õpiti tundma keskkonnasõbralikku põllumajandust ja lahtiste uste päevadel

Lahtiste uste päevadel käis mitusada talupidajat näidistaludega tutvumas.

käis mitusada talupidajat näidisfarmidega tutvumas. Nõndaviisi saadi ka omavahel tuttavaks, suhtlus jätkub ning vajadusel antakse üksteisele nõu.

Keskkonnasõbralikku põllumajandust edendasid maaelu nõustamis- ja koolituskeskus Lätist, Eestimaa Looduse Fond ja Läti Looduse Fond.

Kaspars Gērmanis

talū = saimniecība

Hillar Zahkna. Foto: Jassu Hertsman

Lumi ei tunne riigipiire

Eesti lastel on raamat Timbu-Limbust, mäe otsas töötavast lumeveskist ja lund jahvatavatest lumemöldritest. Kui Eestis või Lätis tõepoolest lumeveski tegutseks, küllap leiaksime selle siis kas Haanja või Alüksne kõrgustikult, kus igal aastal on uskumatult pikka aega lumi maas ja inimesed suuskadel. Suusakeskusi Haanjat ja Alüksnet ühendab ka see, et riigi pealinn asub neist mitmetunnise sõidu kaugusel. Seda tugevam peab olema spordikeskuste tõmbejõud. Kahe peale kokku on see kindlasti tugevam kui kummalgi eraldi.

Talispordikeskuste ühise arendamiseni jõudsid Haanja ja Alüksne omavalitsused 2000. aastate teisel poolel. Et kahe maa sportlased ja treenerid koostöösuhetes loomaks, korraldati 2008.–2009. hooajal spor-

disõpradele üritusi, näiteks kutsuti Haanja suusaklubi, Alüksne spordiklubi ja spordiühingu Võru Biathlon lapsed Alüksnesse ühisesse treeninglaagrisse. Treenerid said kogemusi vahetada, noorsportlased sõbrunesid ning kodunesid Alüksne radadel ja spordirajatistes. Korraldati koolitus laskesuusakohtunikele, Haanja suusaradadel pakuti

kõikidele soovijatele suusatamise algõpet ning peeti maha piirialade ühine laskesuusavõistlus.

„Tookord rajasime oma suhetele hea aluse. Need suhted kestavad ja edenevad kindlasti ka tulevikus,“ kinnitab Haanja vallavanem **Juri Gotmans**. „Tekkis võrgustik. Näiteks kui meil Haanjas on vaja võistlustele litsentsiga kohtunikke, siis teame kohe, kellele Lätis helistada.“

Kõrvuti tervise- ja harrastusspordiga toetati algusest peale tingimuste loomist võistlussportlastele:

Võib-olla saab mõni eesti laps innustust just sellest, et tal on võimalik treenida Rastorgujevsiiga samadel radadel.

korraldati spordikohtunike väljaõpet, Haanja lasketiir sai rahvusvahelise litsentsi ja Haanja suusakeskus rajatraktori. Alüksne talispordikeskusele koostati tehniline projekt ning soetati lumekahurid. Tänu ühisele arengule saab nüüd Haanja-Alüksne kõrgustikule tuua suurvõistlusi, mis ühele partnerile käiksid üle jõu. On võimalik korraldada ka nii, et üks etapp peetakse Eestis, teine Lätis ja kolmas Venemaal. Tehtud pingutuste tulemusel on juba mitmedki välisklubid avastanud Haanja ja Alüksne piirkonna kui hea treeningukeskuse. Kõik see toetab omakorda kohaliku elu ja ettevõtluse arengut.

Eesti tuntumaid laskesuusatreenerid **Hillar Zahkna** kinnitab, et koostöös Alüksnega on Haanjust saanud tugev tagala kogu Eesti laskespordile. Ta mainib, et Alüksnest on pärit Läti selle hooaja edukaim laskesuusataja, Euroopa meister ja Sotšis 9. kohale tulnud Andrejs Rastorgujevs. „Võib-olla saab mõni eesti laps innustust just sellest, et tal on võimalik treenida Rastorgujevsiiga samadel radadel.“

Koostööd arendasid Haanja ja Alüksne omavalitsus.

Anu Jõesaar

lumi = sniegš

Kohv enam üle ääre
ei loksu

Lauris Karlsons. Foto: Kaspars Dobrovolskis

Mērsragsi sadam oli täielikult võsastunud. Kalalaevad seisid kui kummitused. Väiksemad purjekad ja jahid ei pääsenud sadamasse, sest merepõhja polnud aastakümneid süvendatud. Sadamat kasutati juba nõukogude ajast saadik enamasti kalapüügiks ja puitmaterjali ekspordiks.

„Tahtsin sadamast laevaga otse Eestimaale sõita, aga polnud võimalik,“ meenutab **Lauris Karlsons**, kes Riiast oma perega rannaasulasse elama tuli. Sadamakaid olid nii kõrged, et laevale pääsemiseks pidi lausa hüppama. Ruhnu ja Saaremaal ei saanud Laurise sõiduriista samuti vastu võtta, sest maabumissillad olid ehitatud suurpraamide või väikeste purjejahtide tarbeks. Ruhnu sadamas läks hoopis kummaliselt – madala veetaseme tõttu polnud võimalik sadamas randuda, ruhnlased pidid seepärast paatidega vastu tulema. Nõnda otsustas Lauris koos Läti ja Eesti mõttekaaslastega ette võtta sadamate korrastamise. „Eestlasi pidin küll sutsu pigistama,“ sõnab ta naerdes.

Kui Mērsragsi sadamat süvendama hakati, kerkisid mudasele veepinnale igasugused võrgud, ankrud, vene kirsad. „Tohutult liiva ja muda! Isegi kütuseleketest pärit sodi tõusis pinnale, nõnda tegime ökoloogiliselt kasulikku tööd,“ meenutab Lauris. Varsti kerkis lähedusse väike hotell, hakati pakkuma purjejahtide hooldusteenuseid. Nüüd saavad riided pestud ja purjepaadid remonditud. Sadam võttis täiesti teise ilme. Suveõhtutel on mastikrigina saatel kuulda loksuvaid purjejahte – isegi Ameerikast! Iga suvega tuleb aina rohkem purjetajaid. Isegi Liepājas ehitatud hiiglane Hercogs Jēkabs mahtus sadamasse. Kanali kohal olev sild oli kohalikest uudishimutsejatest tulvil.

Suvekuudel kurseerib Mērsragsi sadamast Eestisse kolm korda nädalas laev. Varem vedas turiste vana kalalaev Lasis, aga see loksutas nii hirmsasti, et kohvitermost tuli kahe käega kinni hoida, mingist joomisest polnud juttugi. Nüüd sõidavad hoopiski mugavamad alused ning kohv ei tee tassis teist nägugi. Mērsrags on muutunud elavamaks, külalisi on rohkem. Kohalikud on hakanud rohkem suitsukala müüma. „Turiste on palju.

Iga suvega tuleb aina rohkem purjetajaid. Isegi Liepājas ehitatud hiiglane Hercogs Jēkabs mahtus sadamasse.

Kui ligi astuvad, küsitakse kohe viisteist kala korraga," hindab kaupluseomanik **Mareks Licītis**. Palju nende seas purjetajaid on, ei oska ta öelda, aga räägivad võõras keeles.

Sügisõhtuil, kui laevu randumas pole ning väljas valitseb hämarus, tavatseb Lauris vaadata albumit ja võrrelda sadama mineviku- ja olevikupilte. „See soojendab südant,“ tõdeb ta.

BayLinkis osalesid Mērsragši sadam, ADA Ltd., Saarte Liinid ja Kurland Ltd.

leva Alberte

kohv = kafija
sadam = osta

Hea tee
lühendab vahemaid

Karksi-Nuia – Seda võluvalt loogelisel teel võib üha sagedamini märgata jalgratturite grupe. Kuid alles hiljuti sattus siia vaid mõni üksik sportlane ja sedagi tõenäoliselt eksikombel – kruusakattega kaasneva ohtra tolmu tõttu oli siin kergliiklusvahendiga pea võimatu sõita.

Karksi-Nuia – Seda teel on nüüd näha ka välismaa numbrimärgiga autosid, ent vaid mõni aasta tagasi oli Lilli küla elanik **Ly Laanemets** Viljandi turismiinfopunkti tunnistajaks, kuidas välismaalastel soovitati Lätti sõita läbi Valga või Ikla. „Nüüd eelistavad paljud Euroopasse suunduvad turistid suurtele magistraalidele kindlasti meie looduslikult kaunist teed,“ kinnitab Ly Laanemets.

Ly juhatab Lilli küla looduspäevate tegevusi ning rõõmustab selle üle, et korda tehtud tee on andnud ka looduspäevadele uue hingamise. „Varem ei tahtnud suured bussid looduspäeva juurde meelsasti sõita, sest kartsid kallist tehnikat lõhkuda. Nüüd tullakse meie juurde pea igast Eesti paigast.“

Olgu öeldud, et Lilli looduspäevade programme, laagreid ja suvist teabepunkti külastab aastas ligi 2000 osavõtjat. Ly Laanemets, kes töötab Riigimetsa Majandamise Keskuse loodushoiuse osakonna

Edela-Eesti piirkonna külastusjuhina, on andmeid kõrvutades märganud, et pärast uue tee valmimist on kõigi RMK objektide külastuste arv aastas kasvanud paarilt tuhandelt ligi viie tuhandeni. Ly usub, et kasv on kindlasti seotud ka heade teeoludega. „On suur rõõm, et korras tee jätkub ka teisel pool Eesti piiri. Käime nii pere kui ka noortegruppidega Lätimaad avastamas,“ toob Ly veel ühe näite sellest, kuidas korda tehtud maantee on Lilli küla elu muutnud.

Mis ehk veelgi olulisem – tänu uue kuuve saanud teele on kõigil siitkandi peredel kergem käia väljaspool küla tööl, koolis või lasteaias. Hommikuti viib mitu Lilli peret oma maimukese Karksi-Nuia lasteaeda. Võrreldes ajaga, mil tee oli porine ja auklik, tunnetavad Lilli inimesed isegi vahemaad Nuiaga teisiti. „Kui varem oli peas mõte, et jälle ma pean Nuiat minema, siis nüüd mõtlen, et käin korra Nuias ära,“ kirjeldab Lilli külavanem **Alli Laande**. „Praegu tundub viisteist kilomeetrit mitu korda lühem vahemaa kui enne tee valmimist,“ naerab ta mõnusalt.

Suvekuudel liigub siin Ly Laanemetsa hinnangul palju autokaravane ja turismibusse. See annab siitkandi inimestele võimaluse edendada turismiteenuseid ning pakkuda müügiks kohalikku kraami. „Oleme juba asunud õpperadade infot läti keelde tõlkima, sest naabrid külastavad meie vaatamisväärsusi aina rohkem,“ ütleb Ly Laanemets. Alli Laande lisab, et tihedam liiklus läbi nende küla annab võimaluse alustada ka mõne väiksema ettevõttega, näiteks pagarikojaga. „Loodame ikka parimat,“ on ta optimistlik.

Karksi-Nuia – Seda jõe tee rekonstrueerimise tegid võimalikuks Eesti maanteeamet ja Läti transpordiministerium.

Praegu tundub viisteist kilomeetrit mitu korda lühem vahemaa kui enne tee valmimist!

Anna-Liisa Reppo

looduspäevade = dabas mājā

Varasematel aegadel ei teinud arukamad veeturistid Kuramaa Durbest väljagi – saad sutsu aerudega tööd teha, kui pead jälle paadi kaldale tõmbama ning kogu varustust tükk maad enda järel lohistama. Sõgedamad üritasid aastate jooksul hiiglaslikke sasipuntraid moodustanud lepa- ja toomingavõsa kiuste aeg-ajalt ekstreemsemaid seiklusi otsida.

Paadilaenusfirma omanik **Mirta Jansone** ei varjagi oma rõõmu Durbe jõe asjatundliku ja põhjaliku korrastamise üle. „Pelgalt entusiastide toel poleks siin midagi ära tehtud. Vaja läks tehnikat ning arusaamist, mida ja kuidas teha,“ kirjeldab ta. „Nõnda sündis kasu nii jõele, merele kui ka inimestele! Kui paadisõitjad olid jõe tavamarsruudid ammendanud, hakkasime tungima sinnagi, kus seni ei paistnud mingit lootust olevat. Alustasime sellega, et saagisime puudekuhjumitesse omamoodi „uksed“, kust oleks võimalik paatidega läbi pugeda ning poleks tarvis neid kaldal lohistada. Kohalikud vaatasid ja näitasid näpuga – on ühed opakad. Ega nad tookord tõest kuigi kaugel olnudki. Puud langesid sisse, aga meie saagisime üha uusi koridore.“

„Durbe oli raske juhtum,“ meenutab aktiivne paadisõitja **Rolfs Jansons**. „Nüüd on kohe näha, et Euroopa raha on arukalt kasutatud. Kakkümmend kilomeetrit, Pävilostani välja, on suurepäraselt veeteed.“ Eestlastel olevat veeturismiks kõlbulike jõgedega kehvavõitu, seepärast tullaksegi Lätimaale. Uuritakse paadilaenujate kodulehekülgedelt, mis ja kuidas, ning ongi sihtkoht selge!

Sertifitseeritud veeturismi-instruktor **Peep Moorlat** – elukutselt tarkvaraspetsialist ja veendumuselt paadisõidufänn – on Durbe jõest suisa vaimustuses. Juba enne puhastustöid oli ta hinnanud, et pärast puukuhjade eemaldamist saab kõik korda, küll siis sõidab uuesti vaatama.

Rolfs Jansons väidab end olevat absoluutne optimist. „Olukord on aina paremaks läinud, mitte ainult jõe korrastamise tõttu, vaid ka seepärast, et inimeste suhtumine ja käitumine on muutunud. Kui tühi plekkpurk kätte satub, ei lennutata seda otsejoones jõkke. Looduse risustamine on kaduv nähtus.“

Nüüd on kohe näha, et Euroopa raha on arukalt kasutatud. Kakkümmend kilomeetrit, Pävilostani välja, on suurepäraselt veeteed.

**Durbe
kutsub jõele**

paat = laiva
laev = kuğis

Puutumatu ja maalilise maastikuga Durbest on kujunenud tõeline loodussõprade paradisi. Jõgi on nüüd lahkelt ootamas nii Läti kui ka Eesti paadisõitjaid.

Kui Läti režissöör **Aleksandrs Leimanis** möödunud sajandi seitsmekümnendatel aastatel oma kuulsaid „Saatana teenreid“ filmis, võeti episoodid jõekallastel üles Eestis, Keila joal, mis „kehastas“ toona Daugavat. Ehk oleks nüüd aeg, et ka kaunis Durbe mõnes romantilises Eesti filmis oma võlud nähtavale tooks?

Kaunid jõeteed on meil tänu järgmistele osalistele: Kurzeme, Vidzeme ja Riia regioon, Valgamaa Arenguagentuur, sihtasutus Lõuna-Eesti Turism, Läänemaa Arenduskeskus, Viljandimaa Omavalitsuste Liit, Põlvamaa Arenduskeskus, sihtasutus Emajõe Jõeriik, Põltsamaa ja Haapsalu linnavalitsus, Võrumaa Arenguagentuur, Ape, Burtnieki, Mazsalaca, Strenči, Valka, Aloja, Carnikava, Ikšķīle, Inčukalnsi, Jūrmala, Ķekava, Ogre, Ropaži, Salacgrīva, Salaspīsi, Sigulda, Grobiņa, Kuldīga, Liepāja, Nīca, Pāvilosta, Priekule, Roja, Saldusi, Skrunda, Ventspīsi ja Aizpute omavalitsus.

Elita Marga

Valga päästeteenistus. Foto: Betti Säire

Valga ja Valka
kodanikud võivad
end turvaliselt tunda

Eelmise aasta esimesel jõulupühal sai Valga päästeteenistus väljakutse – Kungla tänaval põlesid paarisajaruutmeetrisel maa-alal puukuurid. Valga komandole tulid appi Valka kolleegid ja ühiste jõududega pandi tulele piir.

„Häirekeskuste vahel on nüüd hea koostöö,“ ütleb tunnustavalt operatiivkorrapidaja **Rannar Tamm**, 20aastase staažiga päästetöötaja. „Oli oht, et süttivad kolm lähedal asuvat elumaja, ja küsimus oli minutites. Abi Valkast tuli 10 minutiga. Tõrvast, kus on lähim Eesti päästekomando, oleks kohale jõutud 20–25 minutiga. Tänu kiirele reageerimisele saime hullema ära hoida.“

Nii Valga kui ka Valka linnako-danikel on põhjust rõõmustada parema turvalisuse üle. Valga päästemeeskonnal on aga peale hästitoimiva väljakutsesüsteemi põhjust rahul olla ka päästeteenistuse kaasaegse hoone ja paremate töötingimustega.

Karja tänaval asuv uus punavalge kahekorruline hoone sai valmis 2012. aastal. Pidulikul avamisel osalesid nii Eesti kui ka Läti päästeteenistuse juhid. „Eelmine ja praegune hoone on nagu öö ja päev,“ tõdeb Argo Länik, päästeameti haldusosakonna juhataja. „Varem asus päästekomando kahel aadressil.

Nüüd jõutakse sündmuskohale oluliselt kiiremini: kogu tehnika ja mehed on ühes hoones ja suund võetakse kohe õnnetuskohale.“

Valgamaa päästepiirkonna juhataja **Alar Roop** lisab, et kui Eesti pool sai uue hoone koos sisustusega, siis Läti pool sai kaks kaasaegset masinat – paak- ja redelauto. Kui vaja, saab Eesti lätlaste redelautot kasutada. Kaksikliinna päästeteenistuste koostöö on para-

nenud ka tänu uuele hoonele, mille hästi sisustatud nõupidamis- ja seminariruumis saadakse kokku, vahetatakse kogemusi, praktiseeritakse keelt ja korraldatakse ühisõppusi.

„Õppusteks on nüüd palju paremad tingimused,“ ütleb operatiivkorrapidaja Rannar Tamm. „Meil on avar harjutusväljak, kus saab iga päev trennida kasvõi 70–80 m pikkuste tuletõrjevoolikutega lahtijooksmist. Meestel on võimalik vormi hoida jõusaalis, on saun ja head pesemistingimused.“

Uut hoonet on uhke näidata ka külalistele. Sagedasti külastavad Valga päästeteenistust koolilapsed, kes uudistavad võimsat tehnikat ja kuulavad ohutuslaseid loenguid.

Ühisettevõtmise Valga-Valka Joint Rescue Capacity viisid ellu Eesti Päästeamet ja Läti Riiklik Tuletõrje- ja Päästeamet.

Tiia Kõnnussaar

tuletõrjuja = ugunsdzēsējs

Kõige otsem tee Alüksnest Eestisse viib läbi väikelinna Ape. Kaardi peal on see tee vaid tillukene kriips, mis jookseb üle kahe riigi vahelise piiri. Samal ajal on see aga jätk linna peamisele tuiksoonele: Ape Dzirnava tänav läheb üle teeks, mis viib Mõnistesse ja kulgeb seal edasi Valka, Võrru ja Tartusse. Ape elanikud sõidavad iga päev mööda seda teed naaberriiki tööle või ostlema. Teed kasutavad ka eestlastest naabrid, kes sõidavad Lätti.

Ape vallavolikogu esimees **Astrida Harju** sõnab, et Läti maanteeameti info kohaselt läbib Ape–Mõniste teed keskmiselt 324 autot ööpäevas. Nendest iga kuues on suur veoauto või palgiveok, mis tuleb Vidzeme maanteelt või suundub Eestist Vidzeme maanteele. Kui Tallinnas randuvad kaubalaevad, elavneb veoautode vool veelgi.

Ape elanik **Daiga Bojäre** märgib, et kohalikud ootavad tee remonti juba aastaid. Sõites piirist Apeni mööda kahe kilomeetri pikkust auklikku teed, millel pole isegi piirdeid, mõtlevad elanikud irooniliselt, et nüüd on nad peaaegu koju jõudnud. Tee on Eesti poolel lihtsalt siledam.

Sedasama räägib ka kohalik ettevõtja **Nauris Teters**. „Milline esmamulje Lätist jääb näiteks Saksa turistidele, kes sõidavad Apesse läbi Mõniste? Niipea kui piir ületatud, on ratas augus! Saksamaal on inimesed harjunud istuma autosse ning sõitma, kuhu vaja, aga meie juures peab mõtlema, milline on tee, ja muretsema, et autot ära ei löhu,“ pahandab ta.

Nüüd, 2014. aasta kevadel, kui koostöös eestlastega on teeremont välja võideldud ning on teada, kes selle teostab, istub regionaalministri toolil juba neljas minister. Nende aastate jooksul on tulnud korduvalt sõita Riiga, Pärnusse, Valgasse, Valkasse ja Verisse (nii kutsuvad Ape elanikud Võrut), et arutada mitmesuguseid küsimusi, räägib Astrida Harju.

„Alati tuli meelde tuletada Ape–Mõniste tee remonti. Kas oleks olnud võimalik välja võidelda tee renoveerimine ka omal jõul? Võimalik. Aga koostöös huvitatud osapoollega Eestist ning Mõniste omavalitsuse esindaja Meelis Möttöuse eestvedamisel, kes inspireeris mõlema riigi ametnikke, õnnestus see palju paremini,“ tunnistab Astrida Harju.

Kas oleks olnud võimalik välja võidelda tee remont ka omal jõul? Võimalik. Aga üheskoos õnnestus see palju paremini.

**Üle piiri –
mööda tasast teed**

Ape–Mõniste tee rekonstrueerimise teostasid Eesti maanteeamet ja Läti transpordiministeerium.

Ģirts Kondrāts

teeauk = bedre uz ceļa

Koiva jõgi. Foto: Andris Arhomkin

Eetit ja Lätit
ühendab roheline koridor

Eesti kõnekäänd ütleb, et kaks pead on ikka kaks pead. Nii otsustasid Eesti ja Läti loodusteadlased oma jõud ühendada, et tekiks parem ülevaade mõlema riigi haruldastest liikidest rohelises koridoris – alal, mis ühendab Eestit ja Lätit.

Green Corridor'i meeskonda kuulunud looduskaitsebioloog **Tarmo Evestus** meenutab, et üks keerulisemaid ülesandeid Läti teadlastega koos töötades oli keelebarjääri ületamine. Tõlki, kes valdaks süvitsi looduse sõnavara, leida ei õnnestunud, kuid appi tuli ladina keel. „Siis võisime olla kindlad, et räägime ühest ja samast asjast,“ meenutab Tarmo Evestus. Kui keel kõrvale jätta, oli Evestuse arvates lätlastega jõudude ühendamiseks väga palju kasu nii siin- kui ka sealpool piiri. Roheliseks koridoriks nimetatakse piiriäärseid alasid, kuhu Eesti poolt kuuluvad Karula, Taheva, Mõniste, Varstu, Rõuge, Haanja ja Misso vald. Suurematest kaitsealadest loetakse sinna Koiva-Mustjõe, Paganamaa, Luhasoo, Peetri jõe, Hino ja Parmu maastikukaitsealad. „Meile avaldas muljet vabatahtlik seire, mida tehakse Läti koolides,“ ütleb **Kristiine Palm**, Green Corridor'i projektijuht. Samas leiab Palm, et Eesti looduskaitsejad on looduskaitse planeerimises naabritest samu võrra ees ning sellel alal saab Eesti naabritele kasulikku kogemust jagada.

Varem oli piiriäärset ala üsna vähe uuritud. Eesti ja Läti teadlased keskendusid kahaneva arvukusega loodusväärtuste täpse seisukorra väljaselgitamisele. Ühiselt korraldati looduskaitsetöid. „Palju tehti talgute korras,“ meenutab Tarmo Evestus. Talgutest võtsid osa kohalikud elanikud, maaomanikud ja ka vastutavad ametkonnad ning elukutselised looduskaitsetöötajad. Eriti tähtsaks peeti metsiste elupaikade seisundi parandamist: metsiste elupaikades raiuti alusmetsadest kuuski välja. Lätis puhastati Koiva jõe-

säng taimestikust ja sinna kogunenud setetest. Kristiine Palm peab ühisettevõtmise kõige raskemaks proovikiviks tekkinud koostöö jätkamist. „Nüüd on meil häid kontakte kohalike aktiivsete inimestega, kellega koostööst oleme kindlasti huvitatud,“ kinnitab Palm. „Ja kuna Eesti ja Läti on väga lähedased naabrid, on väga innustav juba ainuüksi võimalus näha, kuidas teisel pool piiri kaitstakse samu väärtusi, mis meilegi tähtsad.“

Green Corridor sai teoks tänu Läti loodushoiuagentuurile ja Eesti keskkonnametile.

Anna-Liisa Reppo

Ühiselt looduskaitsetalgutel osalesid nii kohalikud inimesed kui ka looduskaitsetöötajad.

tõlk = tulks

Meie kogemuse vastu tunnevad nüüd huvi nii Kreeka kui ka Küpros, samuti eestlased ise, kellelt omal ajal õppisime.

Pärast aastatepikkust tööd ühendab Vidzemet ja Lõuna-Eestit 1296 kilomeetri pikkune rahvusvaheliselt tunnustatud rattamarsruut. Läti kogemuse vastu tunnevad nüüd huvi nii Kreeka kui ka Küpros, samuti Eesti ise, kellelt lätlased omal ajal õppisid.

„Jalgrattaturism muutub üha populaarsemaks,“ kinnitab Vidzeme Turismiliidu esimees **Raitis Sijāts**. Juba 2008. aastal tekkis idee, et ka Läti vajab rattamarsruute, mis sulanduksid Euroopa ühtsesse trassi Nordkapist Kreekani või viiksid ümber Läänemere. Ent üks asi on joonistada marsruut kaardile, teine aga see, et kaart ka reaalsuses toimiks: teed oleksid korralikult tähistatud ja hästi läbitavad ning mõeldud oleks ka sõitjate mugavusele ning turvalisusele. „Seetõttu vaatasime kõigepealt, mis toimub Eestis ja mida on korda saatnud Eesti jalgrattaklubi Vānta Aga president **Rein Lepik**. Tol ajal oli pilt Lätis Eestiga võrreldes üsna nukker. Tuli tunnistada, et kui on soov midagi muuta, peab tegutsema,“ meenutab Sijāts. Pingutused on märkimisväärselt vilja kandnud: tänaseks on sinine teemärk „Tour de LatEst“ marsruuditähisega number 6 ratturite seas hästi tuntud.

Rattaturismi organiseerijad nii Eestis kui ka Lätis soovivad külalistele näidata, et me oleme kaks erinevat riiki. Et kummalgi pool piiri elab eri rahvus erineva mentaliteediga ning räägib oma keelt, kuigi mõlema ajalugu on tihedalt seotud Liivimaa ja Hansaga. „Tõsi, Eesti poole peal on endiselt parem infrastruktuur suurema arvu rattateedega. Vidzemes on jälle rohkem, mida vaadata,“ võrdleb Raitis Sijāts. Ta toob näiteks Gauja (Koiva) rahvusparki maailmised loodusvaated ning lossi. Loomulikult on ka vaeva nähtud, et kaardid ja infoseinad oleksid hõlpsasti leitavad.

Jalgrattaga endisel Liivimaal

Juba mõni aeg tagasi hakkas Põhja-Euroopa, sealhulgas ka Vidzeme ja Lõuna-Eesti poole vaatama raudse eesriide rattaraja idee autor europarlamentis, roheline esindaja **Michael Kramer**.

Seda kasu, mida toovad jalgrattaturistid, märkavad üha enam ka kohalikud ettevõtjad. Nii on **Juris Leimanis** Cēsise poolel ümber Raiskuma järve maha märkinud kaheksa marsruuti. Ja ta ei ole ainus. Miks mitte pingutada, kui iga turist, kes sõidab Eestist Vidzeme poole, kulutab päevas keskmiselt 16 eurot!

Vidzemet ja Lõuna-Eestit ühendava kauni jalgrattatee loomise eest hoolitsesid Vidzeme Turismiliit, Amata, Ape, Gulbene, Madona, Mālpils, Ogre, Sigulda, Valka ja Valga omavalitsus ning Läti Turismiarenduse Agentuur.

Ģirts Kondrāts

jalgratas = velosipēds

Valga jaamahoone
tervitab reisijaid

Renoveeritud Valga-Valka jaamahoone
Foto: Beiti Sāre

Läinud aasta neljanda advendi õhtul voolas Valga linna rahvas tuledes särava vaksali poole. Mitte et linlasi oleks tabanud palavikuline reisikihk – pigem kannustas publikut soov heita pilk äsja renoveeritud jaamahoonele, mis just sel õhtul piduliku advendikontserdiga avati.

„Inimestel on ikka hea meel, kui linnas midagi paremaks läheb, ja paljud tahtsid näha, kuidas jaamahoone pärast remonti välja näeb,“ ütleb **Katre Kikkas**, linna arengumeti peaspetsialist. Huvi kontserdi vastu oli nii suur, et ligi viiskümmend inimest pidi ukse taha jääma. Kõrge lae ja kaarjate akendega ootesaalis kõlas koorimuusika ja pingiread olid publikust tulvil.

Valga vaksalit on üles ehitatud juba kaks korda. 1890. aastal valminud punastest tellistest historitsistlik jaamahoone hävis II maailmasõjas. Uus ehitis valmis 1949. aastal saksa sõjavangide abiga – see oli ajastule omaselt eklektilises stiilis. Linn oli hoonet jõudumööda hooldanud, ent 2012. aasta alguseks nägi see välja nagu ajalooline vaksal ikka: värv oli seintelt koorunud, torustik ja elektrisüsteem vajasis hädasti uuendamist, keldrisse oli valgunud vesi.

Nüüd on heledaks värvitud vaksalihoone see osa, mida kõige enam kasutatakse, taas värske ilmega. Seintel on elektrontablood, mis näitavad mitmes keeles nii bussi- kui ka rongiaegu, sealhulgas rahvusvahelisi reise. Ka hoone ees on infotahvlid, kust saab lisaks vaadata reaaliajase kellaega, kuupäeva ja õhutemperatuuri. Ajaloolised ootepingid hoones on restaureeritud, kütte-, vee- ja elektrisüsteemid uuendatud. „Jaamahoone on nüüd tõesti moodne ja ilus, ja tänu tabloodele on

info kergesti kättesaadav,“ ütleb gümnaasiumiõpilane **Merlika Hüdsi**, kes sõidab tihti Valgast nii Tartusse kui ka Tallinna.

„Linnarahva tagasiside on olnud ainult hea, kõik ootavad ka jaamahoone kohviku avamist tänavu suvel,“ sõnab Katre Kikkas. „Kogukonnale on olnud vaksalihoone renoveerimine suur asi. Nüüd on ooteruumis soojem, maja külastajatele sõbralikum. Kui saame korda ka ülejäänud osa hoonest, läheb elu veel rohkem käima.“

Valka inimesed kasutavad usinalt võimalust reisida Valga jaama kaudu. Praegu on Valka bussijaama paigutatud infotahvel, kus on bussi- ja rongiajad ning Valga ja Valka kaart, et linlastel ja turistidel oleks lihtsam orienteeruda. Et reisimine veelgi mugavamalt sujaks, tahab Valga linn käima panna Valgat ja Valkat ühendavad ühissõidukid – näiteks väikesed elektribussid Valka kesklinnast jaamahooneeni. Kavas on jaamahoone lõpuni renoveerida ja kasutusele võtta kaksiklinnade Valga-Valka ühise jaamana – ühine linnaplaneerimine on otstarbekas, säästab keskkonda ja tugevdab sidemeid kahe linna vahel.

Jaamahoone on nüüd tõesti moodne ja ilus, ja tänu tabloodele on info kergesti kättesaadav.

Kauni jaamahoone renoveerimine sai võimalikuks tänu Valga ja Valka omavalitsusele.

Tiia Kõnnussaar

raudteejaam = dzelzceļa stacija

Piirialade elu turvalisemaks

Valka tuletõrjedepoo kavand
Foto: Läti tuletõrje- ja päästeteenistus

Juba varsti on Valkas uus tuletõrjedepoo, kuhu saab paigutada kõik vajalikud päästesüsteemid ja -seadmed. Praegune maja on oma aja ära elanud ega vasta enam tuletõrjujate ja päästjate vajadustele. Vaatamata sellele, et uus depoo asub Valkas, võib sellest ka Eesti pool. Hoone ehitamiseks on vaja läinud mõlema riigi koostööd. Läti ja Eesti tuletõrjujate ühisel eestvedamisel on piiriäärne ala muutunud turvalisemaks.

Läti tuletõrje- ja päästeteenistuse juhataja asetäitja kolonel **Intars Zītāns** räägib, et koostöö algas juba 1990. aastal: saadi kokku ja ühineti arenguprogrammiga. „Piirialad jäävad silma sellega, et seal on vähe elanikke,“ möönab ta, „ja riik suunab üldjuhul oma vahendid nendesse piirkondadesse, kus on rohkem elanikke.“

Rūdofls Āzens tuletõrje- ja päästeteenistusest nendib, et uus Valka depoo on veel üks näide edukast omavahelisest koostegutsemisest. Nimelt on eestlased nõus, et uus depoo on Valkas väga vajalik, kahtlemata teeb uus hoone turvalisemaks nii Eesti kui ka Läti poole inimeste eluolu. Intars Zītānsi sõnul on see juba aastatepikkune koostöö, mis võtab aina uusi vorme.

Vastsesse depoosse paigutatav uus tehnika, näiteks redelauto, on juba ära ostetud. See aitab päästjatel edukalt võidelda üleujutuste, keskkonnareostuse, metsa- ja muude tulekahjude ning teiste õnnetusjuhtumitega mõlema riigi territooriumil. Kaasaegne tehnika võimaldab päästjatel keerulistes olukordades, raskesti ligipääsetavates kohtades ning piiratud veeressursiga efektiivsemalt töötada. Samaaegselt jätkuvad kogemuste vahetamine, ühisüritused, -treeningud ja -õppused.

Uues hoones hakkab tööle ligi kolmkümmend töötajat, kes vastutavad Valka, Valga, Smiltene ja Strenči ohutuse eest. Intars Zītāns lisab, et Valka uue depoo sotsiaalne eesmärk on muuta elu maapiirkondades turvalisemaks ja kvaliteetsemaks.

JATE raames tegid koostööd Läti tuletõrje- ja päästeteenistus ning Eesti päästeamet.

Kaspars Ģermanis

See on juba aastatepikkune koostöö, mis võtab aina uusi vorme.

päästeamet = glābšanas dienests

Vaike Pommer, Foto: Jassu Hertsman

**Vārtustades
pārāndkultuuri**

Vaike Pommer seisab hea selle eest, et säiliks eelnenud põlvede loodud pärandkultuur. „Pärandkultuuri säilitamine on vastutus. Kui see täna meid endid ei huvita, võiksime järeltulijatele jätta vähemalt teadasaamise võimaluse.“ Just sellepärast koostatigi Eestis ja Lätis andmebaas, milles kaardistatud ainuüksi Eestist üle 35 000 objekti. Ning see on alles algus.

Kuid mis õigupoolest on pärandkultuur? Mille järgi saada aru, kas tegu on lihtsalt kiviga või meie kultuuri seisukohalt olulise kiviga? Kas iga rada on vaja hoida ja kaardistada või on mõni rada lihtsalt rada? Oskust nendele küsimustele vastata tuli õpetada 100 inimesele, kes valiti välja pärandkultuuri kaardistama. „Inventeerijate valikul lähtusime oma sisetundest. Kui vaatad inimesele silma, saad üldiselt aru, kellega on tegu,“ meenutab Vaike. Kandidaadid, kes pärisid alustuseks palga kohta, välistati kohe.

Pärandkultuuri kaardistamise juures on Vaike sõnul kõige olulisem töö inimestega. Tuleb leida inimesed, kes teavad rääkida mõnest omakandi kivist, rajast või puust, ning see jutt omakorda tulevaste põlvede jaoks talletada.

Lätlaste pärandkultuuri kaardistamine sai alguse pool aastat hiljem. „Saaremaal tutvustati neile meie pärandkultuuri objekte. Me armastasime oma lätlasti,“ meenutab Vaike. „Nemad tegid siiski oma kaardistamist pisut teisiti, kasutades modernsemaid vahendeid, ja tulemus on vägev,“ tunnustab Vaike Läti kolleege.

Koostöö lätlastega seisnes peamiselt pärandkultuuri objektide hooldamises. Näiteks puhastati üheskoos Koiva jõe äärne ala, otsiti välja rajad ning viidastati need. Kõige suurem töö pärandkultuuri kaitsmise juures on inimeste harimine ja nende teadlikkuse tõstmine.

Inventeerijana töötanud **Kersti Siim** usub, et pärandkultuuriga tegelemine on teda loodusele lähemale toonud ning õpetanud mõistma seoseid. „Samastuda esivanemate poolt looduga ei ole alati sugugi lihtne ülesanne, eriti kui säilinud pärandmärgid on aastasadadetagused,“ arutleb ta. „Mina näen pärandkultuuri objektides eelkõige inimeste tõeliste soovide väljendust – soov ellu jääda, soov areneda, soov edasi liikuda, soov end märgatavaks teha, soov midagi luua.“ Need väärtused on ürgsed ning aluseks meid ümbritseva keskkonna kujunemisele.

Pärandkultuuri kaardistamisel tegid koostööd Eesti Riigimetsa Majandamise Keskus, Läti Loodushoiuagentuuri Põhja-Vidzeme Biosfääri Kaitseala ja Läti Riigimetsateenistus.

Anna-Liisa Reppo

andmebaas = datubāze

Kas iga rada on vaja hoida ja kaardistada või on mõni rada lihtsalt rada?

„Põhjamaa vinged majad – maja lõunakülg on klaasist, nii et päikesekiired tungivad kõikjale, ning toad lähevad ka talviti soojaks, otsekui oleks neid kasepuudega köetud!“

Kui selline tekst oleks sajandi eest ajakirjanduses avaldatud, oleks see paiknenud ilmselt muinasjutu- või jutunurgas ning inimesed oleksid õlgu kehitades öelnud, et see ju pelgalt laiskvorsti unistus – et poleks vaja metsa puid tegema minna ega ahjukütmisega vaeva näha. Seevastu tänapäeva haritud inimesed saavad pangupealt aru, et tegemist on passiivmajaga.

Keskonnaajakirjanik **Anitra Tooma**, kuulnud passiivmajadest, mille kütmiseks piisavat hõõglambi soojusest, sõitis nendega ise tutvust tegema. „Ettevõtja **Kaspars Kauliņš** ehitas oma emale Slīteresse passiivmaja, et ta ei peaks enam puid tuppa tassima, võiks talvel julgelt pikemaks ajaks kodunt ära sõita ega peaks kartma, et veetorud lõhki külmuvad,“ räägib Anitra. „Palusin luba külla tulla. Esimene mulje oli üsna kummaline. Teepoolsesse külge jäävad aknad on pisikesed nagu mõnel farmil, seevastu lõunapoolsed aknad on parajalt pirakad ja üsna paksud. Arhitekti käest sain teada, et põrandapaneelidesse on tehtud spetsiaalsed soojapüüdvad õõnsused, mis hiljem soojust tagasi annavad. Nägin hiljem poes ökoehitusest kirjutatud raamatut, ostsin ära ning kinkisin lastele – loodan, et nemadki endale ükskord sellise maja ehitavad!“

Kinnisvaraturul võis äsja kuulda, et passiivmajade väärtus hakkab lähiaegadel tunduvalt kasvama. Energiasäästlike maju projekteeriv arhitekt **Ervins Krauklis** on veendunud, et need, kes mõistavad mahemõtlemise plusse, on võidumehed. „Meie põhjanaabritel on vedanud – Tartu ülikoolis, kus on loodud isegi ökohoonete laboratoorium, tegutsevad **Tõnu Mauringu** juhtimisel tõelised passiivmajade entusiastid.

Need, kes mõistavad mahemõtlemise plusse, on kindlasti võidumehed.

Muinasjutuliselt targad ja säästlikud majad

Seitsme aasta eest hakkasid nad meiega üheaegselt uuringuid läbi viima ja tänu sellele koguti väärtuslikku informatsiooni. Meie aga tegutseme praktikutena – ehitame maju! Näiteks Ērglis tehti nõuka-aegsest räämas ühiselamust kutsekooli õpilaskodu, kus noored võivad kõiki passiivmaja eeliseid nautida. Küll nad hakkavad aja jooksul endalegi sama põhimõtte järgi maju ehitama.“

Passiivmajade-alast koostööd arendasid Valga linnavalitsus, selts „Zaļās mājas“, Lāti Kaubandus-Tööstuskoda selts „Passive House Latvia“, Strenči omavalitsus ja Tartu ülikool.

Elita Marga

Kas teate, milline on täiuslik perepuhkus? Isa mängib sõpradega golfi, lapsed lustivad seiklusrajal ja ema päevitab mere ääres valgel rannaliival. Ei-ei, see polnud konksuga küsimus! Just nii veedetakse puhkust Pärnumaal Audru vallas Valgerannas.

Loodus on kinkinud eestlastele ja lätlastele pika kauni liivaranna.

Päikese ja puhkuse sünonüümiks kujunenud Jürmala Riia lähistel pole kaugeltki ainus valge liivaga supelrand Liivi lahe ääres. Loodus on kinkinud lätlastele ja eestlastele pika kauni liivaranna, mis pakub ka väiksemates kohtades suurepärasest võimalusest suveturismi edendada. Kui istute näiteks Jürmalas jalgrattale ja väntate mereäärt pidi põhja suunas, võite peaaegu kogu teekonna Jürmalast Valgerannani sõita piki randa, läbides Carnikava, Liepupe, Saulkrasti, Salacgrīva, Hädemeeste ja Audru omavalitsused. Mainitud seitse omavalitsust seadsidki 2008. aastal ühiseks eesmärgiks püüelda oma supelrandadega sinilipu kvaliteedimärgise poole. Sinilipu saamiseks tuleb täita mitmed keskkonnanõu ja turvalisuse nõuded, sealhulgas luua tingimused vetelpääste tegutsemiseks.

„Valgerannal on oma kindel nišš: see on väike ja intiimne rand, kuhu tullakse pere-dega,” selgitab Audru vallavalitsuse arenduspetsialist **Maris Moorits**. Kuid 2005. aasta ringas jaanuaritormis said nii rand kui ka varasemad ehitised kõvasti räsida. Pärast tormi tuli alustada nullist. Eraettevõtjad rajasid paari aastaga kõrgseikluspargi ja golfiväljaku ning kerkisid uued majutuskohad. Rannaala väljaarendamine jäi omavalitsuse hooleks ja tänuväärset tuge selleks pakkus Eesti-Läti koostööprogramm aastail 2008–2010.

Tänane Valgerand on perede paradiis: korrastatud supelrannal rõõmustavad silma mänguväljak, uued riietuskabiinid ja tualettruumid. Kui jalutada mööda uut valgustatud promenaadi ranna poole,

siis lustivad lapsed otse pea kohal, sest tee läheb seikluspargi alt läbi. „Olen siinkandis 22 aastat elanud ja Valgerand on meie alaline lemmikpaik,” jutustab kahe lapse ema **Maigi Reepalu**. „Varem nautisime suviti vaid liiva ja merd, muu oli hallivõitu. Praegune rand koos uute rajatistega on vanaga võrreldes nagu öö ja päev, on avaram ja samas hubasem. Isegi lapsevankri või ratastooliga saab laudteed pidi mereni välja sõita.”

„Sinilipule oleme pika sammu lähemale astunud,” lisab Maris Moorits. Stiilne paadikujuline vetelpäästehoone ja vaatlustorn on valmis ehitatud ja ootavad aega, mil hakkab tööle vetelpäästemeeskond. Rannarahvas täiendas oma päästeoskusi koolitustel, mida aitasid korraldada Jürmala vetelpäästjad. Merega seotud ohtudest kõneldi lastele kõigi seitsme omavalitsuse koolides ja lasteaedades. Ja kindlasti jõuab kätte ka aeg, mil Liivi lahe väikeste supelrandade ääres kerkivad üksteise järel sinilipud.

Kaunid rannaalad arendasid välja Saulkrasti, Audru, Liepupe, Carnikava, Salacgrīva, Jürmala ja Hädemeeste omavalitsus.

Anu Jõesaar

vaatlustorn = novērošanas tornis

partnerid

Lastest saavad aktiivsed kodanikud

Lastelaagris osalejad
Foto: projekti arhiiv

Cooperation for Sustainability

Ühes USA telekanalis esines päeva tähtsaimas uudistesaaates 6. klassi poiss, kelle selja taga oli näha mürisevat buldooseri. „Tegime ettepaneku parandada koolihoovi haljastust, koostasime tegevusplaani ja praegu seda tööd just lõpetatakse,“ seletas laps rõõmsalt.

Sulev Valdmaa, Jaan Tõnissoni Instituudi kodanikuhariduse keskuse juht, vaatas seda uudislõiku imestusega ja mõtiskles: „Millal küll meie noored nii aktiivseks muutuvad?“ Valdmaa, kes töötab ka Kolga koolis ajalooõpetajana, otsustas USAst pärit noorte „aktiveerimise“ meetodikat kasutada ka Eestis.

Ühel aastal võtsid Kolga noored näiteks luubi alla skandaalse teema: lapsed saavad alkoholi liiga kergelt kätte. Kokkuvõtlikul esitlusel, kus osalesid ka õpetajad, vallaesindajad ja politseiülem, tödesid noored: 10. eluaastaks on suurem osa lapsi olnud vähemalt korra purjus ja keskkooliealistele on nädalalõputi joomine tavaline. Lastele ostavad alkoholi paar „head onu“. „Selle peale jäi täiskasvanutel suu lahti,“ meenutab Valdmaa. Noored on uurinud veel koolivägivalda ja valla transportiprobleemi ning olnud ise niisugusest tegevusest vaimustuses. „Nad tahaksid, et ühiskonnaõpetuse tund selline vaid olekski.“

Nüüd panevad üle 40 koolinoore Hiiumaalt ja Riist pead kokku ja arutavad: „Milline on meie kodukoha kõige põletavam keskkonnaprobleem?“ Hiiumaa Käina gümnaasiumi ja Riia Laimite keskuse noored uurivad, kuidas sellist probleemi on lahendatud mujal, koostavad algul teoreetilise plaani ja seejärel praktilise tegevuskava, et seda lahendada. Näiteks võivad lapsed jõuda järelduseni, et on vaja osta seadmeid. Seejärel uurivad nad hinnapakumisi ja arutavad ametnikega, kas omavalitsuse eelarvest on võimalik nende ostuks raha leida. „Noor õpib nägema konkreetseid probleeme, pakkuma lahendusi ja oskab ka praktiliselt jõuda eesmärgini. Nii õpetame aktiivse kodaniku hoiakut,“ selgitab Sulev Valdmaa.

7. ja 8. klassi lastele on Eestist üks innustav eeskuju olemas. Aravete õpilased asutasid üheksa aastat tagasi noorte huvikeskuse. Nad otsisid sobivad ruumid, uurisid

Noor õpib nägema konkreetseid probleeme, pakkuma lahendusi ja jõudma ka eesmärgini. Nii õpetame aktiivse kodaniku hoiakut.

noorsootöötajate palgataset ning läksid lõpuks oma plaaniga valda. **Kairit Kalamägi**, kes oli tolal üks üheksast aktiivsest noorest, mäletab, et idee tundus algul täiesti võimatuks. Noored said aga selle nimel iga nädal kokku ja lõpuks remontisid koos ka ruumid ja mööbli. „Oli hästi lahe, et see õnnestus. Käisin noortekeskuses hiljuti külas ja leidsin oma käejälje enda värvitud kapi pealt. Mõtlesin, et ikka hea, et keskuse tegime, nüüd on teistel sellest ka kasu. Soovin Eesti-Läti koolinoortele samuti edu!“

Koolinoorte ühissettevõtmise taga on Jaan Tõnissoni Instituut ja Radošāse algatuskeskus.

Made Laas

noortekeskus = jauniesu centrs

Ernestis Irbietis. Foto: Jānis Bulis

Musitavad, musitavad!

Increasing Attractiveness of Valga and Valka

Pedele on jõgi, mis voolab läbi Valka. Pedeli on seesama jõgi, aga Valgas. Pedele kaldaid ei peetud elavaks ega inimsõbralikuks – need olid kinni kasvanud, pehmed. Kevaldel ajas jõgi üle kallaste.

Tänaseks on Pedele tamm ja kaldad korda tehtud: ühel kaldal on valgustatud puitkõnnitee, teisel – graniitkattega promenaad ja puidust vaateplatvorm. „Ilus koht jalutamiseks. Esimest korda elus jalutasin mööda jõe kallast. Varem ei olnud seal isegi teerada,“ räägib **Sintija**, kes on sündinud Valkas, aga töötab Riias. Ta kiidab ka teed, mis läheb piki jõekallast Eesti poolel. See on asfalteeritud ning sõita saab jalgratta või rulluisukudega ja teha kepikõndi.

Asfalteeritud tee meeldib ka **Putniņšite perele**, kes on jalgratturid. „Enam ei pea kartma autosid, mis maantee ääres nuhtluseks olid,“ räägib ema Jana. Uude „magistraali“ on kiindunud ka noored emad, kes suunduvad kärudega mänguväljakule. „Liikumist on palju, aga ruumi jätkub,“ on Jana rahul. Eesti poolel on tee umbes 5 km, Läti poolel 700 m pikk.

Puitkõnnitee ja vaateorn meeldivad jalutamislebvestele. „Lätlasi tõmbab nüüd naabrite juurde rohkem. Kepikõnnil, ratastel, joostes. Eestlastele

meeldib Valkas rahulikult mäkke ronida ning vaateplatvormil istudes linna vaadata,“ märgib **Gunta Svane**, kes töötab Valka linnavalitsuses. Suvel on teedel märgata enamasti jalgrattureid, talvel aga suusatajaid. „Ühiselt korda tehtud kohast võidame kõik. Ning sõbralik koostöö jätkub,“ lisab Gunta.

Teatريفestivali „Tālvivs“ ajal istusid pealtvaatajad puitkaldal ning jälgisid esinejaid vastaskaldal. Südaöö ajal valgustas jõge ilutulestik. „See oli esimene katse uut kohta tundma õppida. Esinejate näod olid küll raskesti hoomatavad, aga ümbritsev atmosfäär kaalus selle kindlasti üles,“ leiab **Ernests Libietis**, Läti-Eesti Instituudi direktor. Küsimusele, kas

uuel vaateplatvormil Valga-Valka piiril on ka paarikesi näha, kinnitab Ernest: „Musitavad, musitavad!“ Kas ka lätlased ja eestlased omavahel, seda ta ei ole uurinud.

naabrid = kaimiņi

„Oleme üks suur pere ja head sõbrad,“ iseloomustab suhteid naabritega Gunta Svane, meenutades, kui sõbralik oli koostöö Pedele loodusraja ehitamisel. Samuti töötati välja visioon Valka endiste sõjaväepunkrite ja jäähalli tarvis. Valminud on suveniiriid – kruusid ja malekomplekt. Ja piiripostidele on pandud nimed: Eesti post on Peeter, Läti post Peteris!

Kaksikliinna korrastamisel tegid koostööd Valka ja Valga omavalitsus.

Ieva Alberte

Setod ja suitid käsikäes

Setu naised ja mees rahvariietes.
Foto: Jassu Herismann

Nii Kagu-Eesti setode kui ka Kurzeme lääneosa suitide etniline kultuur on maailmas ainulaadne. Tänapäeval käivad setod ja suitid oma kultuuripärandi hoidmisel ja arendamisel sarnast rada. Miks mitte jätkata käsikäes?

Nad on erinevad ja ometi nii sarnased. Suitide eluala Alsunga piirkonnas on roomakatoliku saareke luterlaste keskel, setod on vene õigeusu kogukond Eesti-Vene piirilal. Mõlemad etnilised rühmad on väikesed – setoks nimetab end 3000 Setomaa valdade elanikku, suitisid on 2800. Igale lätlasele seostuvad suitidega värvikatesse rahvarõivastesse riietatud lauljad ansamblist Suitu Sievas, kes esitavad iidseid mitmehäälsed burdooni laule. Samamoodi on setod eestlaste seas kuulsad mitmehääle leelotamisega ning uhkete sõlgedega kaunistatud rahvarõivais seto naised ei saa segi ajada kellegi teisega. UNESCO vaimse kultuuripärandi nimekirja on kantud nii suiti kultuuriruum kui ka seto leelo.

Seto naine **Rieka Hõrn** on mõne korra võõrustanud suiti külalisi. „Burdooni laul kõlab hoopis teisiti kui leelo,“ kirjeldab Rieka, „aga nagu setodki panevad suitid oma lauludesse seda, mida näevad ja mõtlevad. Nad laulavad naljalugusid teiste inimeste kohta ja laulud võivad olla väga teravkeelsed.“ Hõrgu seto sõira valmistajana tuntud Rieka lisab, et suiti rahvusköök on seto omaga sarnane, kuid on ka retsepte, mis eestlastele tundmatud ja põnevad.

Mõlema rahvakillu jaoks on 21. sajand omamoodi ärkamisaeg ja nende igapäevases toimetamises on palju sarnast. Seto Instituudi juhataja **Ahto Raudoja** on suitisid lähemalt tundma õppinud ja ütleb: „Klappisime suitidega otsekohe. Ka seal tegeleb entusiastlik noorem põlvkond pärandi säilitamise ja edasiandmisega. Näiteks kaardistame mõlemad praegu oma traditsioonilist ehituskunsti.“

2013. aasta suvest tehakse koostööd plaanipäraselt. Suitid paluti Setomaale suveülikooli, et õpitubades eri teemadel mõtteid vahetada. Jutuks oli näiteks omakeelse aabitsa loomine. Setodel on aabits juba olemas ja selle juurde tehakse praegu CD-plaati. Suitide murrak erineb läti riigikeelest vähem kui seto keel eesti keelest, nemad valmistavad ette töövihikut. Samuti koostatakse ingliskeelseid materjale oma piirkonna tutvustamiseks.

Mitmed kohtumised on alles ees. 2014. aasta suvel tuleb seto ja suiti laste ühine laager. Vastastikku osaletakse suurüritustel: suiti lauljad on oodatud esinema Seto Kuningriigi

**Klappisime
suitidega
otsekohe.**

päevadele ning seto kultuuri esindajad omakorda septembrikuus Alsungasse suurele miiklipäevalaadale ja festivalile. Samuti lähevad setod juunis rahvusvahelisele burdooni laulu festivalile. Koostöökava on tehtud 2014. aasta sügiseni.

Kahe kogukonna sotsiaalset ja kultuurilist koostööd toetavad Seto Instituut, Alsunga omavalitsus ning Suieti etnokultuuri keskus.

Anu Jõesaar

mitmehäälselt laulma = dziedāt daudz balsīgi

Jurijš Kondratenko
Foto: Kaspars Dobrovoļškiš

Sadevete avastamata ilu
ja väärtus

2011. aasta augustis urbanistide kokkutulekul kohtusid kogemata õiged inimesed. Täpsemalt öeldes sai sellest päevast ühe Lätis vähetuntud valdkonna arengu algus – sadevete säästev käitlemine. „Me saavutasime kõik, mida soovisime, ja võib-olla enamgi,“ räägib üks osalejatest **Jurijs Kondratenko**. Töö ei ole veel lõppenud, tulemusi näeme ilmselt kolme-nelja aasta pärast.

Sadevete säästvaks käitluseks on vaja luua tiigi ja trasside süsteem, mis juhib sadevee majade juurest ning tänavatelt ära ning muudab ka ümbruskonna ilusamaks ja atraktiivsemaks. Eestis otsustasid sellist süsteemi proovida Võru ja Pärnu, Lätis Riia ja Baldone.

Enne territooriumi korrastamist moodustati multidistsiplinaarne meeskond, kuhu kuulusid insenerid, maastikuarhitektid ning teiste erialade esindajad. Osalema kutsuti

Linlastele ebamugavust tekitavast vihmaveest saab luua elemendi, mis kasvatab linna elukvaliteeti ja ilu.

mitte ainult Läti ja Eesti, vaid ka välisriikide spetsialiste, sest kohalikel asjatundjatel puudus praktiline kogemus. Enne tööde alustamist käis meeskond vaatlemas piirkonda, kust sadevett sooviti ära juhtida. Toimusid ajurünnakud ja kohtumised omavalitsuste ning võimalike klientidega, mille käigus tutvustati säästvat sadevee kogumise süsteemi ning selle mõju keskkonnale.

Jurijs peab kõige olulisemaks saavutuseks Kanste tänava projekti Riias: sellele tänavale kogunevat vett ei olnud seni võimalik ära juhtida. Torustiku võimsus ei olnud piisav ning

kraavid, kuhu vesi võinuks voolata, olid kinni kasvanud. Tõenäoliselt on tulevikus tänava ääres trassid ja tiigid ning otsas kogumisjaam. „Vesi juhitakse ära ning see näeb ka lahe välja. Me näitame, et asjad saavad edasi liikuda, ja loodame, et need liiguvadki,“ selgitab ta optimistlikult.

Ühiskondlikult kasulik on olnud ka üks teine projekt. Kolmes Baldone piirkonnas kippus tugeva vihma või kiire lumesula järel üle ujutama – mõni nõlv uputas lausa nii, et suurenes õnnetusjuhtumite risk ning külmaga moodustus nõlvu rikkuv jää. Jurijs räägib, et Baldonele pakutakse lahenduseks tiiki, kuhu kogunevad sadevees saab isegi ujuda, talvel aga tiigijääl uisutada. Sarnane olukord oli ka Pärnus ja Võrus, kus tööde eest vastutas **Gen Mandre**. Mõlemas kohas olid järsu kallakuga tänavad, kus vihmavesi põhjustas üleujutusi. Jurijs leiab, et linlastele ebamugavust tekitavast vihmaveest saab luua elemendi, mis kasvatab linna elukvaliteeti ja ilu. „Me loome keskkonda, kus vihmavesi ei tekita mitte kahjusid, vaid otse vastupidi – lisab väärtust,“ võtab ta enda ja kolleegide tegevuse kokku.

Sadevete säästvat käitlust edendas Läti Ruumiplaneerimise Liit koos Eesti Maaülikooli ning Ühiskonnatehnoloogiate Sihtasutusega Lätist.

Kaspars Ģermanis

vihm = lietus

Kaotatud riigipiir

Ain Kull. Foto: Jassu Heitsmann

Läti ja Eesti riigipiiril muutuvad nii keel kui ka märgisüsteem, ent loodus piire ei tunista. Liivi laht on ala, kus läheb tarvis Eesti ja Läti teadlaste ühist tegutsemist.

„Tuli leida võimalus, kuidas piir kahe riigi vahel ära kaotada,“ võtab **Urmas Raudsepp** Tallinna tehnikaülikooli meresüsteemide instituudist lühidalt kokku Gorwindi eesmärgi.

Kuidas panna eestlased ja lätlased koostööd tegema nii, et tulemus oleks kasulik mõlemale maale? Kuidas leida ühine keel kahe nii erineva naabri vahel? Kuidas vältida konflikte ja arusaamatusi, mis muudavad töö tegemise kui mitte võimatuks, siis lihtsalt keeruliseks? Ühisettevõtmises osalejad teavad nendele küsimustele vastust ning selle tõestuseks on teadlaste töö muljetavaldavad tulemused.

Et koostada ühtne andmestik loodusala kohta, mille omanikeks on ühtaegu nii Eesti kui ka Läti, oli vaja teha arvukaid loodusvaatlusi ning saadud info andmebaasi koguda. Nüüdseks on olemas andmed Liivi lahe meretuule väljadest ja jäätingimustest, hüljeste ja lindude elupaikadest ning rändeteedest. Samuti on kaardistatud inimeste suhtumine tuuleparkidesse ja võimalik majanduslik väljund Liivi lahe piirkonnas. Need andmed on kättesaadavad tulevaste tuuleparkide arendajatele, kohalikele omavalitsustele ja otsustajatele ning olemasolevate tuuleparkide keskkonnamõjude hindajatele.

Urmas Raudsepp usub, et eduka koostöö võti on ambitsioonikas ning selge siht. Tartu ülikooli geograafia instituudi vanemteadur **Ain Kull** lisab, et ladusa koostöö eelduseks on ka tihe suhtlus. Kui pahatihti jääb sõna „koostöö“ pelgalt sõnaks paberil, siis Gorwindi puhul see nii ei olnud. Kokku said inimesed, kes jagasid ühist maailmavaadet, olles oma ala töölisel tipud siin- ja sealpool lahte. Arvukad Skype'i-konverentsid, meilid ja kokkusaamised tagasid sujuva suhtluse, mis muutis infojagamise eriti lihtsaks.

Partnerlusest võitis nii Eesti kui ka Läti teadus. Ain Kull annab mõista, et teadlaste edu taga ei olnud kaugeltki mitte juhus: „Juba partnerite valikul arvestasime sellega, et vajadusel tuleb teineteist täiendada.“ Näiteks said eestlased oma põhjalikke teadmisi jagades koolitada naabreid edukamateks loodusvaatlejateks. Samal ajal hankisid

Liivi laht on piirkond, mis vajab Eesti ja Läti teadlaste ühist tegutsemist.

eestlased naaberrigi teadlastelt olulisi andmetöötlusoskusi. Gorwind on küll lõppenud, ent koostöö kahe maa teadlaste vahel jätkub.

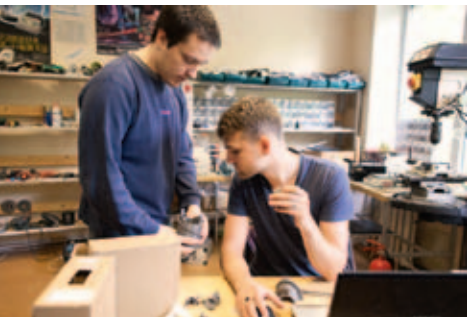
Gorwindi viisid ellu Tallinna Tehnikaülikooli Meresüsteemide Instituut, Eestimaa Looduse Fond, Eesti Maaülikool, Läti Looduse Fond, Läti Veeökoloogia Instituut ning Läti Ülikool ja Tartu Ülikool.

Anna-Liisa Reppo

tuul = vējš

Ühisrobotid
on kindlasti
targemad

integreeritud süsteemidel sõltuvalt ülesandest õigeid funktsioone rakendada. Kahjuks on aga hea sensor, mis teenib masinat samal moel kui silmad, kõrvad ja nina inimest, kümme korda kallim kui robot ise. „Meie ülesanne on leida võrdsem kulujaotus roboti ja sellega ühendatud sensorite maksumuse vahel,“ ütleb professor Jānis Grundspenķis.

„Algul tundus, et eestlased on mõnevõrra jahedad – mõni aasta tagasi tehtud ettepanek luua RTU ja Tartu ülikooli ühine õppekava ei tundunud neile ehk huvitav,“ räägib professor Grundspenķis, „kuna Tartu teadlased tegelevad nn lego-robotitega, mille osad erinevalt RTU sumo-robotitest on toodetud tööstuslikult. Aga nüüd, tänu meie partneritele **Tiit Roosmale** ja **Alvo Aalile** on Tartu lisanud õppekavasse spetsialiseerumise robotika tehissüsteemidele. On jäänud vaid üks samm, et ka tudengite vahetusprogramm hakkaks toimima.“

Lisaks tutvustati koolilastele mõlemal pool piiri loodusteaduslikke ideid. Kaheteistkümnes Lāti ja kaheistkümnes Eesti koolis organiseeriti seminare, et õpetada lapsi lihtsaid roboteid ehitama. Seminaride lõpetuseks korraldati konkurs, kus õpilased ehitasid ise sumo-roboteid, mis siis omavahel võistlesid. „Lapsed nägid, mida

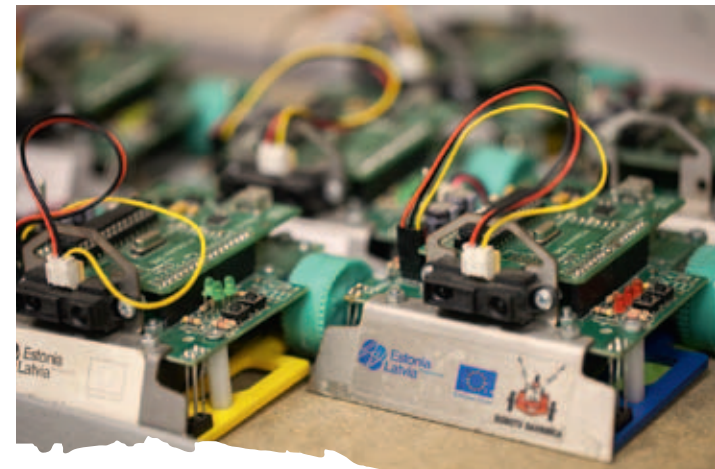
Kuidas ühendada tehisintellekti ja tudengite ehitatud sumo-robotite võitlust? Selgub, et väga lihtsalt. Riia Tehnikaülikoolis (RTU) on juba mitu aastat õppekava „Tehisrobotikasüsteemid“, seletab RTU arvutiteaduste ja info-tehnoloogia teaduskonna professor **Jānis Grundspenķis**. Programmis osalevad tudengid tegelevad robotitega ning lahendavad tehisintellekti probleeme.

Robotid ei räägi inimkeelt, vaid saadavad üksteisele signaale ning vahetavad sõnumeid, samuti suudavad nad üksteist aidata, kui mõni neist rikki läheb. Robotid varustatakse sensoritega, mis võimaldavad masinate

Robotid saadavad üksteisele signaale ning vahetavad sõnumeid, samuti suudavad nad üksteist aidata, kui mõni neist rikki läheb.

saab oma kätega luua, sealjuures said parimad ka vääriliselt autasustatud,“ märgib teadlane.

Kolmas lātlaste ja eestlaste koostööst sündinud hea asi on demokeskuste loomine info-tehnoloogia klasteri ruumidesse Riias, samuti Tartusse ja Ventspilsis. Lāti IT-klasteri keskuse direktor **Lilīta Sparāne** sõnul on Riia demokeskust lühikese ajaga külastanud juba 1600 inimest 26 riigist. Nende hulgas on olnud tudengeid, õpilasi ning rohkesti valdkonnaspetsialiste. Ka see on sammuke lähemale Lāti ja Eesti ülikoolide tihedamale koostööle tulevikus.

Koostööd robotika vallas tegid Riia Tehnikaülikool, Lāti IT-klaster, Tartu Ülikool, Tartu Teaduspark ja Ventspilsis Kõrgtehnoloogiapark.

Ģirts Kondrāts

robot = robots

Jagades elu saladusi

Argo Soon. Foto: Betti Säre

Biotehnoloogias on tegevusvaldkondi, kus Eesti ja Läti ettevõtted ning teadlased on konkurendid. Kuid nende kõrval leidub ka teemasid, milles naaberriikide ettevõtted ja teadlased võivad ühiselt liikudes saavutada hea sünergia.

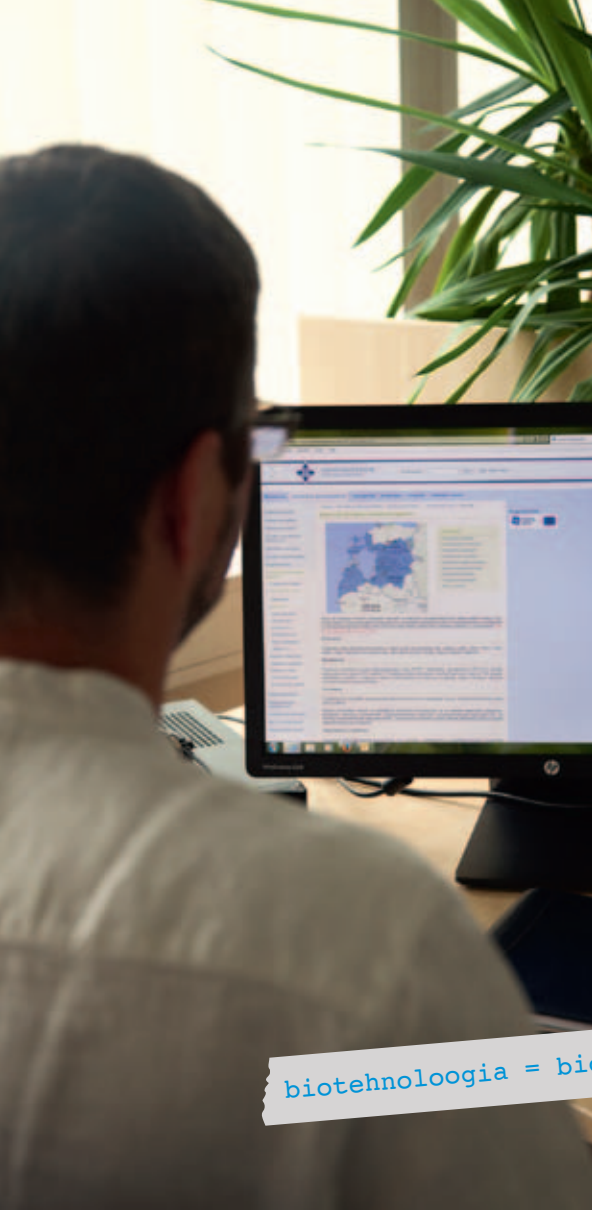
Viimane oligi eesmärgiks, kui 2010. aastal alustati poolteist aastat kestnud nõustamis- ja koolitussarja loodusteaduste valdkonnas tegutsevatele Eesti ning Läti teadlastele ja ettevõtetele. Koostööpartneriteks olid suured tehnoloogiamahukad asutused nagu Tartu Ülikool ja Läti Ülikool, Läti Tehnopark ja Läti elektroonikatööstuse äriinnovatsiooni keskus.

Eesti Teadusagentuuri konsultant **Argo Soon** töötas tol ajal sihtasutuses Archimedes, mis oli üks koostöö korraldajaid. „Meie kõige suurem ja mahukam ülesanne oli Eesti ja Läti biotehnoloogia valdkonna teadlasi ja ettevõteteid tutvustava kataloogi koostamine,“ räägib Argo Soon. Ta meenutab, et töö osutus keerukaks, sest paljude ettevõtetele polnudki nii kerge kontakti saada. Seda praktilisemaks kujunes töö tulemus: profiilide ja tegevuskirjeldustega virtuaalne võrgustik, mis annab selgema pildi biotehnoloogia alal tegutsevatest Eestis ja Lätis ning mille kaudu ettevõtted edaspidi saavad üksteist üles leida.

Et aga teadlased ja ettevõtjad ei jääks vaid netis suhtlema, vaid vaataksid üksteisele silma, korraldati koolitusi ja infoüritusi nii Tartus, Riias kui ka piiri lähedal. Teadlastel ja üliõpilastel tekkis võimalus osaleda vahetusprogramides ning luua otsekontakte ettevõtete vahel. Koostati praktilisi veebimaterjale naaberriigi äri ajamise kohta, nagu näiteks käsiraamat intellektuaalsest omandist üldiselt ning Eesti ja Läti seadustest konkreetselt. Nii Eestis kui ka Lätis tegutses nõustaja, kes tutvustas naaberturul tegutsemise nippe alates ettevõtte asutamise reeglitest ja maksusüsteemist ning lõpetades juhistega, kuidas ettevõttele lisaraha hankida.

Üks korraldajaid, Tartu Biotehnoloogiapargi juurde kuuluva sihtasutuse BioMed juhataja **Margit Ilves** ütleb, et kuna biotehnoloogias ja meditsiiniettevõtluses valitseb ran-

**Eestlaste
ja lätlaste
infokoorikut peaks
kuidagi murdma –
kuidas täpselt,
seda tasub
nuputada.**

biotehnoloogia = biotehnoloogija

ge konfidentsiaalsus, pole tal tagasisidet, kas koostöö viis välja ka mõne konkreetse lepinguni. „Küll aga olen kuulnud, et ettevõtteid külastanud üliõpilased ja teadlaste vahetusprogrammis osalenud jäid saanud võimalusega rahule.“

„Selgus, et biotehnoloogia valdkonnas olidki mitmel firmal naabritega päris head kontaktid,“ tunnustab Argo Soon, kelle arvates tasub selliseid koostööritusi veelgi korraldada. „Meid kipub piirama see vana häda, et nii ettevõtteid kui ka teadusrühmad tahavad küll saada õigel ajal õiget informatsiooni, ent oma kontakte ja tegemisi valgustavat infot anda ei taha,“ lisab Soon. „Seda infokoorikut peaks kuidagi murdma – kuidas täpselt, selle üle tasub nuputada.“

Võib-olla hakkab koorik murenema järgmise või ülejäämise ühissettevõtmise jooksul.

Boost BioBusiness'i aitasid ellu viia Tartu Ülikool, Läti Ülikool, Läti Tehnopark ja Läti elektroonikatööstuse äriinnovatsiooni keskus.

Anu Jõesaar

Üldis: Saulitis. Foto: Andris Arhomkin

Ood
mürgaladele

Gauja (Koiva) märgalad pakuvad külastajatele suurt huvi, neist kõneldakse ülivõrdes. Nüüd on Gaujal isegi oma legendiraamat – „Kalli ja Modrise soorännulood“ – ning märgalade teemal on loodud lauamäng.

„Üks asi on rääkida, et raba on väga vana ja et me seisame turbakihi peal, teine asi aga see, kui saame sondiga näidata, kui sügavale turvas ulatub – siis löövad ekskursantide silmad särama,“ ütleb **Baiba Pavloviča** Gauja rahvuspargist. „Sond oli meie pikaajaline unistus ja nüüd sai see tõeks.“ Giid **Anda Andrušaitė** on samuti märganud, et tema kolleegi

Uldis Saulītis ekskursioonidel saabub tihti vaikus, kui sondi tööd näidatakse.

Ka Anda juhitud loodusretkedel on hetki, mil kuulajate suud ammuli jäävad. Näiteks kord öise matka ajal, kui Gauja-äärse laagriplatsil olid kohad sisse võtnud Eesti lapsed. Vaikselt mööda jõekallast hiilides kuulsid nad häält, nagu lööks keegi aeruga vastu vett:

plaks, plaks! See oli kobras, kes viibutas sabaga. „Lapsed märkisid hiljem öise kopra kuulmise laagri tipp-sündmuseks. Paljud teadsid, kuidas kobras välja näeb, aga päriselus polnud nad teda näinud,“ mainib Anda.

Eestlased võtsid lätlasi vastu talvel. „Mulle meeldis väga, et oli võimalus olla koos perega, sest tihti organiseeritakse laagreid ainult lastele,“ räägib **Ieva Gaile**, õpetaja ja kolme tütre ema. Laager oli hea võimalus tutvuda teiste peredega, lisaks õppis Ieva tundma loo-

made jälgi lumel. Eestis läbi proovitud mängu kasutab õpetajanna senini oma töös.

Anda Andrušaitė peab väärtuslikuks ekskursioonide töölehtede valmistamise kogumust. Eestlased pruugivad kordvukasutatavaid töölehti – need on lamineeritud, neile saab viltpliatsitega kirjutada ning pärast ära kustutada. „See on nutikas. Roheline. Ise ma aga loobusin sellest, kuna ei suutnud tehtud tööd lihtsalt ära kustutada,“ tunnistab Anda. Tema ekskursioonidel saab ühe lehega töötada kaks last: kordamööda tuleb kir-

jutada, mida nad märgalal avastasid. Sel moel õpivad lapsed koostööd. Heaks abimeheks on ka taskuformaadis taimemääraja, kus on nimetatud lihtsamini leitavad taimed ja loomad. Näiteks vees kasvava konnarohu tunnevad lapsed kõigil ekskursioonidel ära.

Loodusharidust edendasid Tartu Keskkonnahariduse Keskus koostöös, keskkonnaameti, Gauja Rahvuspargi Fondi, Läti Looduskaitseagentuuri, Ķemeri rahvusparki ja Peipsi Koostöö Keskusega.

Ieva Alberte

rahvuspark = nacionālais parks
raba = purvs

Koostöös

sünnib
viirusvastane ravim

EstLat Pharma

Läti ravimifirma Grindeksi tooted on eestlastele tuttavad. Vähesed ehk aga teavad, et üks Baltimaade edukamaid ettevõtteid Grindeks, kellele kuulub ka Tallinna Farmaatsiatehas, alustas 2011. aastal koostööd Tartus asuva teadusmahuka väikeettevõttega TBD-Biodiscovery.

Grindeksile pakkusid huvi TBD-Biodiscovery võimalused välja töötada viirusvastase preparaadi rimantadiini toimeaine. „Toimeaine on ravimi põhikomponent. Peale selle koosneb tablett lisanditest, täite- ja värvainetest,“ selgitab **Oleg Lebedev**, keemik ja TBD-Biodiscovery arendusjuhi abi. „Grindeksil olid olemas kõik võimalused tableti tootmiseks, kuid neil oli huvi saada toimeainet, sest nende enda laborid ja tootmisliinid olid juba väga hõivatud. Lisatsehhi ehitamise asemel oli mõttekas leida partner, kes toimeainet toodaks.“ TBD-Biodiscoveryl avanes võimalus Eesti-Läti programmi toel teha investeering, et rimantadiini toimeaine tootmist katsetada.

Nüüdseks on TBD-Biodiscoveryl olemas ravimi toimeaine tootmise tehnoloogia ja see ka Eesti ravimiametis registreeritud. „Käivad uuringud viirusvastase ravimi toimeaine stabiilsuse tõestamiseks,“ tutvustab Lebedev. „Kui stabiilsuskatsed on läbitud, saame ravimiturule minna: meie valmistame toimeaine ja Grindeks toodab tabletid.“

Grindeksi aktiivravitoimeainete arendamise laboratooriumi juhataja keemiadoktor **Janis Jaunbergs**, Grindeksi-poolne projektijuht, on koostööga väga rahul. „Meie koostöö põhines vastastikusel huvil, austusel ja TBD-Biodiscovery ning Grindeksi tugevuste ühendamisest tekkinud sünergjal. TBD-l on eraldi labor ja entusiastlik töötajaskond, Grindeksil aga administratiivne kogemus, mis on rangelt reguleeritud ravimiturul tegutsemiseks vajalik. Meie kasutasime uue ravimi väljaarendamiseks TBD võimalusi, nemad omakorda said meilt juhendust, eriteadmisi ja praktilist abi, et ravimiturule astuda.“

Kõnealune ühistöö oli ühtlasi ka partnerluse proovikivi. Kuna see osutus efektiivseks, on partneritel nüüdseks käigus juba kaks uut ühissettevõtmist ja lausa mitu uut ideed laual. „Grindeksiga läheb väga hästi,“ kinnitab Oleg Lebedev. „Ja seda tänu EstLat Pharmale, mida olnuks raske toetuseta ellu viia.“

Uue tsehhi
ehitamise asemel
oli Grindeksil
mõttekam leida
partner, kes ravimi
toimeainet toodaks.

Oleg Lebedev kolleegiga
Foto: Jassu Hertsman

Janis Jaunbergs mainib, et Grindeksi ja TBD-Biodiscovery vahel on sõlmitud leping järgmiseks, oluliselt suuremaks tellimuseks. „TBD-Biodiscovery on juba tootnud ka teise ravimi toimeaine, mis on valminud Grindeksist üle võetud tehnoloogia baasil. Me kavandame aktiivselt uusi ettevõtmisi. EstLat Pharma oli esimene samm, meie koostöö jätkub ja laieneb. Seda toetavad geograafiline lähedus, ühine kultuuritaust, paindlikkus ja kvaliteetne toodang, mida TBD-Biodiscovery pakub.”

EstLat Pharma viidi ellu TBD-Biodiscovery ja Grindeksi koostöös.

Tiia Kõnussaar

ravim = zāles

Oleme välja teeninud
naabrite usalduse

Pikaajaline sõprus võib areneda praktiliseks koostööks: ere näide on viie piiriäärse valla ühistegevus. Tantsu-, laulu- ja folklooriansamblid Lätist ja Eestist – Ziemeeri, Vec-laicene ja Mārkalne, Haanja ja Rõuge vallast – käivad juba aastaid vastastikku külalisesinemistel. Nii Vec-laicene rahvamaja juhataja **Maija Rozīte** kui ka Ziemeeri ja Mārkalne naiskoori juht **Ilze Biedriņa** räägivad, et lätlaste ja eestlaste ühisüritused on muutunud endastmõistetavaks.

Uus lehekülg koostöös pöörati ette aga alles hiljuti. Nimelt on nüüd kultuuriüri-

Haanjas toimusid Suure Munamäe pidustused, Vec-laicenes Eesti päev, Ziemeeris kultuuri- ja keelepäev.

tustele loodud ka sobivam keskkond ning renoveeritud ja värskendatud kohalike rahvamajade ilmet. On pandud uusi aknaid ja ehitatud korralikud lavad ning saalidele pörandad, kaunimaks on tehtud fuajeed ning tualettruumid. Lisaks said laulu- ja tantsuansamblid uhiuued rahvarõivad ning käisid esinemas Soomes: Helsingis, Tamperes ja Vesilahtis. „Sõitsime Soome suure seltskonnaga, õppisime kultuurikorraldust – ja õppida oli palju,“ räägib Maija. Vec-laicenes sõitis Soome lauluansambel, Ziemeerist folklooriansambel, Ziemeerist ja Maklanest kahe valla ühendatud naiskoor ning Eestist kaks tant-surühma. Igast kollektiivist osales 30 inimest, kokku 150.

Eesti ja Läti koostöö sai sisse uue hoo. Näiteks toimusid Haanjas Suure Munamäe

pidustused, Vec-laicenes Eesti päev, Ziemeeris kultuuri- ja keelepäev. Peeti kaks seminari kultuurisuhete tugevdamisest Läti ja Eesti vahel. Ilze tunnistab, et inimesed hindavad võimalust sõita Soome ja Eestisse, kuna juhuseid maailma avastada ei teki just sageli.

Kaua kestnud sõprussuhete tõttu on ansamblitel lihtne ühiseid ettevõtmisi kavandada. „Eestlastega on kerge kokku leppida – jagame ikkagi ühist piiri,“ ütleb Maija ning lisab: „Kõik kontserdid toimuvad meil koos. Eestlased tahavad koostööd teha ning loodavad meie peale, oleme välja teeninud nende usalduse.“ Soome-reisilt ja seminaridelt saadu ei ole veel ammendunud. „Meil on veel palju teha,“ ütleb Maija. Juba plaanitaksegi uusi kontserte ja väljasõite Läti ning Eestisse.

Kultuurikoostööd toetasid Alüksne, Haanja ja Rõuge omavalitsus.

Kaspars Ģērmanis

tantsud = dejas
laulud = dziesmas

Eriliste lastega pered

Helle Käänd ja Maarja-Maaris Käänd
Foto: Jassu Heinsmann

„Keegi meist ei ole valmis erivajadusega lapse sünniks,“ ütleb 13aastase **Anni** ema **Liina Lokko** Tartust. Liina ja Anni lugu on paratamatusega leppimise ja armastusest jõu leidmise lugu. Liina perre on tänaseks sündinud ka **Sverre** (10) ja **Otto** (4 kuud) ning tema asutatud Anni Mängumaa Tartus kujunes 10 tegutsemisaasta jooksul erivajadustega laste teenuste ja tugisüsteemide arendamise keskuseks.

Šokk, eitus, raev, süütunne, abitus, kurbus ja lein – erilise lapse sünnist teada saanud vanemad elavad läbi kriisi kõik etapid. Peas keerlevad tuhanded küsimused. „Arstikabinettis istudes tundub vanematele, et kõik sai enam-vähem selgeks. Koju jõudes on aga suur osa kuuldust juba meelest läinud,“ mõistab selliste perede tohutut infovajadust Tartu ülikooli geenikeskuse arst-geneetik **Tiia Reimand**.

Tänu koostööle naabritega Lätist aastail 2010–2011 kingib Tiia Reimand praegu iga oma uue patsiendi vanematele südamliku ja praktilise raamatukomplekti „Minu eriline laps“. Komplektis on raamat, album ja töövihik. Raamat sisaldab vastuseid küsimustele: mis haigus lapsel on? Kuidas selle teadmisega toime tulla? Kuidas last arendada? Mis kool talle sobib? Kuidas kasvatada pere teisi lapsi? Mis muutub, kui laps saab täiskasvanuks? Päevik-töövihikusse saab vanem iga päev lapse arengu kohta märkmeid teha. Kakskeelne perepiltide album kõneleb aga selgelt, et eriliste lastega pered on oma väikestes röömudes täpselt samasugused nagu tervete lastega pered. Kahe maa tuntud lastearsrivate, geneetikute ja perede ühistööna loodud raamatu esimene tiraaž on juba otsakorral. Läti keeles on sama materjal kättesaadav internetis.

Kõik algas MTÜ Anni Mängumaa ideest luua suhted Läti sarnase ühinguga Ceribu Spärni – Lootuse Tiivad. „Üksinda pingutamist ei ole kasu,“ on Liina Lokko veendunud. Kord Eestis, kord Lätis korraldati eriliste laste peredele laagreid. Kujunes tuumik, kes hakkas koguma materjali tulevastesse raamatutesse. Valmis trükiseid esitleti suurel konverentsil Pärnus. „Vanemad said jagada oma rööme ja muresid,“ meenutab Liina Lokko. „Kel lapsed suuremad, neil on pikem kogemus erivajadusega lapsega. Samas muutub ühiskond nii kiiresti, et teatud asjades mõistavad üksteist paremini ühevanuste laste vanemad.“

**Üksinda
pingutamisest ei
ole kasu.**

Tii Reimand mäletab neist aastaist sisukaid koosistumisi, vaidlust ja arutamist läti kolleegidega. „Meil on erinevad meditsiinisüsteemid, erinevad seadused ja tavad. Tundus, et Lätis oli – vähemasti enne masu – toetuste süsteem paremini korraldatud, Eestis aga olid eriarstiabi ja lisauuringud veidike kättesaadavamad,“ meenutab arst. Head suhted nii perede kui ka arstide vahel püsivad tänaseni.

Ühisettevõtmise Tolerance aitasid ellu viia MTÜ Anni Mängumaa, Tartu ülikooli kliinikum ja ühing Ceribu Spärni.

Anu Jõesaar

perekond = ģimene

Sandra Silina. Foto: Jānis Buls

Veab tervise
heaks

Kord oli näljane metsatöoline oma kaasalt pärinud, kas too oskab kirvesuppi keeta. Naine vastanud, et ega ei oska küll, aga mees õpetagu, kuidas teha. Mees pani kirve patta, laskis vee peale kallata ning liha, tangu, kartuleid ja soola lisaks panna. Mõne aja pärast sai kehakinnitus valmis, mõlemad said kõhu pilgeni täis. Selles läti muinasjutus on taibukas retseptiomanik samavõrd tähtis kui see teine, kel on küll toiduvalmistamiseks vajalikud koostisained, aga kes ei oska neid kasutada. Eraldi poleks kumbki kõhtu täis saanud, aga koos tehti supp valmis!

Tolle muinasjutu moodi teineteist täiendades töötavad ka Läti ja Eesti uurijate grupid. Pauls Stradiņši ülikooli kliinikumis tegutseb Balti riikide ainuke raku-uurimislaboratoorium. Et tulemusteni jõuda ja näha, kuidas loodud biotehnoloogilised koematerjalid „töötavad“, tuli kasutada Eesti teadlaste abi. Bioloog **Ēriks Jakobsons**: „Tahame, et meie loodud materjale kasutatakse igapäevaselt haiglates põletushaavade raviks. Neid vajavad kõik patsiendid, sõltumata rahvusest. Meie töö oli paika panna tootmisprotsess, eestlased aitasid eritöödega, mida me ise ei saanud teha. Põhjanaanabrid suudavad väga perfektselt lõpptulemust hinnata, meilt omakorda said nad tootmisprotsessi täieliku kirjelduse. Me oleme rakuteraapia valdkonnas liidrid, professor **Sulev Kõks** ja tema kolleegid Tartu ülikoolist on aga suurepäraseid koostööpartnerid.“

Arstlikud telekonsultatsioonid on eriti olulised sel juhul, kui patsienti pole võimalik transportida.

Koostöö üheks tähtsaks tulemuseks on piiriülese telemeditsiini rakendused. Uued tehnoloogiad võimaldavad „põhimängijatel“ – Tartul ja Riial – kaasata teisi. Tippklassi arstid teevad nädisoperatsioone, mis edastatakse telemeditsiiniseadmetega teistele haiglatele. Kirurg selgitab üksikasjalikult, mida ta teeb, millele tuleb tähelepanu pöörata, talle võib kohe küsimusi esitada ning temaga diskuteerida. Oluline teave jõuab suure hulga meedikuteni vahendeid ja aega ajata kulutamata. Vidzeme haigla laboratooriumi juhataja **Sandra Siliņa** hindab kõrgelt videokonverentsiga kaasnevat õppimisvõimalust, samuti võimalust videokonverentsi ajal konsultatsiooni saada. Telekonsultatsioonid on eriti olulised sel juhul, kui patsienti pole võimalik transportida. „Näiteks diagnoosis Tartu ülikooli kliinikumi neuroloog kiiresti

Lyme'i borrelioosi ning me saime kohe ravima hakata,“ selgitab Sandra. „Ebaselgete juhtumite, neuroloogiliste patsientide või kirurgiliste hädade korral on telekonsultatsioon väga suureks abiks, et haiged ei peaks pikalt arsti vastuvõttu ootama.“

Eestis on juba loodud ühtne internetipõhine andmebaas, et kogu riigi territooriumil oleks millisesse tahes haiglasse sattunud inimese kohta võimalik kohe vajalikku teavet saada. Lätis on see töö alles ees, aga eeskuju ja nõuandja on siinsamas naabruses!

Eesti-Läti meditsiinkoostöö arendamises osalesid Tartu ülikool ja Pauls Stradiņši Ülikooli kliinikum ning Põlva, Lõuna-Eesti, Valga ja Vidzeme haigla.

Elita Marga

Võru Kreutzwaldi gümnaasiumi segakoori dirigendile **Silja Otsarile** tuleb mõnus muie suule, kui ta näeb oma koori poisse ja tüdrukuid ilusates rahvarõivastes lavale astumas. Nüüdseks on Eesti ja Läti kooride ühised üritused ja koolitused ajalugu ning suurem osa kaasa teinud noortest juba keskkooli lõpetanud, kuid mälestused koostööst Läti naabritega soojendavad siiani südant.

Käegakatsutavad tulemused on uhked rahvariided ning korda tehtud laululava, kus pidada vabaõhuüritusi ning anda kontserte. Mõnevõrra raskem on mõõta seda kasu, mis saadi ühistest laululaagritest ning koolitustest. „Meile sattusid väga head partnerid,“ usub projektis assistendina töötanud **Siiri Konksi**. Ühine tegutsemine sujus esimestest hetkedest ega vaibunud ka raskuste ilmnedes, kui muutus Läti korraldusmeeskond. „Ilmselt oli meie eesmärk nii selgelt sõnastatud ja üllas, et see juba iseenesest innustas vaeva nägema,“ avaldab assistent hea meeskonnatöö saladuse.

Laulvatel partneritel oli veel üks eduka koostöö trump – see oli muusika. On ju lihtne koos töötada, kui ei pea mõtlema, kuidas üht või teist asja võõras keeles väljendada. Silja Otsar tunnistab, et tema kooriproovid toimusidki eesti keeles. Kogu vajalik info laulmise kohta on ju rahvusvahelises muusikakeeles olemas. *Piano! Forte!* Loomulikult olid abiks käed ja jalad. Dirigent meenutab, et ei läinudki kaua, kui lätlased mõistsid eesti keeles juba ka lihtsamaid lauseid. Ehkki see ei olnud eesmärk omaette, tekitas eesti keele õppimine eestlastes ja lätlastes kenakesti elevust küll. Koorilauljale väärtuslik kogemus oli ka võõras keeles laulmine. Vastastikku õpiti selgeks teineteise hümnid. „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“ ei olnud lätlastele just kõige lihtsam hääldada, kuid nad said sellega Silja Otsari arvates suurepäraselt hakkama.

Võõras keeles laulmine oli koorilauljaile väärtuslik kogemus.

Singing Neighbours sündis Baldone, Jūrmala, Ogre ja Võru omavalitsuste koostöös.

Anna-Liisa Reppo

Naabrid laulavad – õnn ja rõõm!

klaver = klavieres

Ilona Asare. Foto: Andris Arhomiin

Meie kambas
on lahedaid eestlasi!

„Lõpuks ometi saime eestlased kohale!“ kiidab arhitekt **Toms Kokins**. Juba mitu aastat on ta korraldanud rahvusvahelist arhitektide suvekooli, mille osalustasu pole pidanud paljuku mehhiklased, vietnamlased ega austraallased. Eesti arhitektid ei teinud kuulumagi. Nad kostsid, et väljaspool Baltimaid omandavad nad hõlpsamalt uusi kogemusi, tutvudes seninägemata paikade ja arhitektuuriga. Kui Toms kutsus Eesti arhitekthe suvekooli Artists for Development'i raames, saabus Cēsisse viis arhitekti, sest sõidu- ja elamiskulud hüvitati.

Arhitektid uurisid suvekooli ajal linnaelu rituaale.

Üheks selliseks oli Pikri-taadi kutsumine, et ta majadesse sisse ei lööks. Aga kuidas? Arhitektid tegid Pikri-taadile puust maja. Installatsiooni käivitamiseks ja heli tekitamiseks läks vaja kuutkümme inimest. Kõik õnnestus ja ümbruskond kõmises. Nõnda loodi linnas Pikri-taat, tähistamaks augustikuist pikripäeva.

Koju sõites olime indu täis – kui Tartu suudab, miks siis mitte ka Cēsis!

Tartu jääb nagu Cēsiski pealinnast tükk maad eemale, seepärast on ka probleemid sarnased. Lätlased ja eestlased arutlesid selle üle, et linnaelanike arv väheneb, aga linnaruum jääb ikka endiseks, seepärast tuleb mõelda, kuidas seda kasutada. Aasta pärast kutsusid eestlased Toms Tartusse – osalema ühe linnakvartali eksiikonkursil. „Võitjaks me ei tulnud, aga koostöö sujus kenasti,“ mainib Toms. Kui eestlased sõitsid Riiga kongressile, jäädid ööseks Toms juurde. „Lühidalt öeldes – need on mul ühed vinged eesti vennad!“

Paljudel kunstnikel seisab koostegutsemine veel ees. Cēsise puhkpilliorkestri dirigent sai Tartu orkestrilt esinemiskutse, isegi eestikeelse laulu, suhtlemine nende vahel käib iga päev. „Me oleme mõlemad tromboonimängijad ja kasutame teineteise nippegi,“ sõnab orkestrijuhht **Māris Buholcs**.

Cēsise projektijuht **Ilona Asare** peab Tartu suurimaks saavutuseks mitmekülgset kultuuripilti – on jazzimängijad, kunstnikud, kunstikoolide õppurid. „Need olid kaunid su-

suvekool = vasaras skola

veõhtud,“ nendib Ilona. Tartus tegelesid Läti ja Eesti keskkonnaarhitektid tänavamööbli loomisega – kaubaalustest sündisid lillekastid justkui puukarussellid. Lätlastele meeldisid kangesti Tartu loomemajanduskeskus, renoveeritud puithooned, linnavalitsuse suhtlemine linnaelanikega, linna koduleht, mis näitab seda, et endast peab oskama rääkida. Samuti tõi, et ka pärast Euroopa raha lõppemist on väikesed töökojad võimelised kestlikult tegutsema. „Koju sõites olime indu täis,“ tõdeb Ilona. Kui juba Tartu suudab, miks siis mitte ka Cēsis, mis on Tartust hulga väiksem!

Kultuurivahetust ja kunstnike rolli ühiskonnas edendasid Cēsise kultuuri- ja turismikeskus, kunstihariduskeskus Trīs Krāsas ja Tartu loomemajanduskeskus.

leva Alberte

**Tulevased tähed
üllatasid publikut**

Mart Kirotar. Foto: Betti Säre

12aastane **Mart Kirotar** on väikeses Lõuna-Eesti linnas Põlvas üpris kuulus noormees. Noorusele vaatamata on ta osav lõõtspillimängija ja lahkesti nõus hea publiku ees lõõtsalugusid ette kandma. Kui lugu läbi, võib paluda: „Mart, tee vigurit ka!” Siis keerab noormees pilli ringi ja mängib sama loo uuesti „jalad ülespidi”, nii et parem käsi liigub bassinuppudel ja vasak klõbistab meloodiat. Mardi pilliõpetaja Põlva muusikakoolis **Heino Tartes** kiidab, et nii noore muusiku puhul näitab lõõtsameeste viguri perfektne sooritus suurt meisterlikkust. Mart ise aga ütleb tagasihoidlikult, et kui natuke harjutada, pole see nii raske midagi.

Muhe lõõtsapoiss oli alles kümneaastane, kui ta valiti Eesti Klassikaraadio ja Läti Raadio programmi Klasika korraldatud noorte talentide festivali esinejaks. Radio Classics'i kahel kontserdil, 2013. aasta 12. jaanuaril Riia raadiomajas ja 16. veebruaril Viljandis pärimusmuusika aidas astus publiku ette üle 200 Lõuna- ja Lääne-Eesti ning Põhja-Läti muusikakoolide õpilase. Mart oli Riia kontserdil üks noorimaid osalejaid. See oli ühtlasi noormehe esimene välisesinemine. „Rahvariietes Läti neiud tahtsid pärast kangesti Mardiga koos pilti teha,” meenutab ema **Lea Kirotar** naerdes.

Mõlemal kontserdil panid tulevased tähed oma meisterlikkuse ja särava mitu korda publiku ahhetama. Lavale astus erinevaid soliste ja mitmeid ansambleid, näiteks käsikellade ansambel, vanamuusikaansambel, vokalistid. „Et Eestist osalesid maapiirkondade, mitte Tallinna muusikakoolide õpilased, oli nende kõrge tase väga meeldiv üllatus,” ütles Klasika peatoimetaja **Gunda Vaivode** ETV uudistele pärast Riia kontserti. „Läti lapsed esinesid minu meelest eestlastest emotsionaalsemalt, neid oli mõnus laval vaadata,” kiidab Mart omakorda naabreid.

Kuid festival polnud tulevastele tähtedele lihtsalt üks kontsertreis. Mart sai ennast tunda tõelise muusikuna, sest enne ja pärast juhtus temaga nii palju asju esimest korda elus. Näiteks tegi ta oma elu esimese stuudiosalvestuse, mille põhjal osalejad välja valiti. Riias andis ta elu esimese teleintervjuu. Tema kontserdiesitus kõlas kahe riigi raadioeetris ja võeti videosse, mis on YouTube'is kogunud mitusada vaatamist. Kõik need tunded ja

Riias andis Mart elu esimese teleintervjuu. Tema kontserdiesitus kõlas kahe riigi raadioeetris.

melu elustusid kodus uuesti, kui poiss pani selga väikese puhkpillimängija kujutisega kollase T-särgi. Kahjuks hakkab see särk nüüd küll väikeseks jääma.

Eesti ja läti keeled on erinevad, meie muusikakeel aga sarnane, võttis koostööaasta kokku ERR Klassikaraadio peatoimetaja **Tiia Teder**. Radio Classics'i kontserdisarjast kujunes terve hooaja kestnud muusikapidu, kus naabrid tutvustasid vastastikku oma muusikaüritusi ja noori talente. Kuigi see pidu

sai läbi, kestavad raadiokolleegide suhted edasi ja viivad loodetavasti uute ühiste muusikasündmusteni.

Radio Classics sündis Läti Raadio ja Eesti Rahvusringhäälingu koostöös.

Anu Jõesaar

Aelita Žučkova koos õpilastega.
Foto: Andris Arhmklin

Me pole
maailmas üksi

Nii Gaismas Riia lähistel kui ka Võrus on kool, kus õpetatakse erivajadustega lapsi. Koolide sarnane spetsiifika ning soov midagi uut ja head ära teha oli peamine tõukejõud õppeasutuste koostööle.

Aelita Žučkova, Gaisma eriinternaatkooli õpetaja, on märkide abil suhtlemisel kõneleva raamatu üks autoreid. Raamat on välja antud nii läti kui ka eesti keeles. See-tõttu said Gaisma ja Võru lapsed peale selle, et nad oskasid täiskasvanutele näidata, mida nad tahavad, mõtlevad ja loodavad, ka naaberriigi eakaaslastele end mõisteta-vaks teha. „Mõlemad võivad istuda sama laua ääres ning omavahel suhelda,“ kirjeldab eesti ja läti laste kohtumisi Gaisma erikooli direktor **Vita Felsberga**. Nõnda saavad lapsed ka iseseisvuse kogemuse – nad suhtlevad, hoolitsevad enda eest ning õpivad käitumist eri keskkondades.

Raamatust peaaegu puudub tekst – selles on vaid rahvusvaheliselt tunnustatud sümbolid ehk piktogrammid ning nende selgitused. „Raamat on eriti oluline neile lastele, kellel on raske hoomata abstraktseid mõisteid,“ selgitab Vita. Praeguseks on 1500 eksemplaris välja antud õpikust saanud Lätis tunnustatud õppematerjal ning seda kasutab mitu kooli mõlemas riigis.

Tegelikult oli raamat vaid üks koostöö vilju – vastastikutel külaskäikudel osalesid laste ja õpetajate kõrval ka lapsevanemad. Eestis käis ligi 90 Läti last, Lätis aga ligi 60 Eesti last. Nii direktor kui ka õpetaja räägivad, et lapsed muutusid tänu reisile vabamaks ning koostööaltimeks. „Kohtusid eri keelt rääkivad lapsed – naaberriikide lapsed, kes said omavahel mängida ning tajusid, et nad ei ole siin maailmas üksi,“ hindab Vita. Ka vanematele oli kohtumine oluline: nad mõistsid, et nad pole ainsad, kes kasvatavad erivajadusega lapsi, ja et koos lastega on võimalik ka kaugemale reisida.

Igapäevaste tegevuste käigus saadi uusi kogemusi. Eestlased käisid Riia looma-aias, nägid Jürmalat ja Riia vanalinna, sõitsid trammiga ja trolliga ning külastasid Skri-verit. Lisaks osalesid lapsed loovtöös. „Neile oli ka lihtsate asjade õppimine midagi

Kohtusid eri keelt rääkivad naaberriikide lapsed, kes said omavahel mängida ning tajusid, et nad ei ole siin maailmas üksi.

uut,“ räägib direktor. Ta ei varja, et on mõelnud koostöö edendamisele veel mõne Eesti kooliga. Peamine eesmärk on luua uusi metoodikamaterjale, sest argielus läheb lastel vaja erinevaid oskusi. Vita Felsberga tahab lastele näidata just Eestile ja Lätile iseloomulikku. „Me tahame läbi laulda, tantsida ja mängida kogu Eesti ja Läti, sest paljud kultuuritraditsioonid, näiteks liigopüha (läti rahva suvine pööripäev) ja vastlad hääbuvad globaliseerumise tõttu.“

Ühisettevõtmise Easy Together viisid ellu Võru Järve kool ja Gaisma eriinternaatkool.

Kaspars Ģermanis

Naabrid kipuvad ikka võistlema, kuid vahel võib seda tehes avastada üllatava tõsiasja – siinsamas kõrval elab üks ütlemlata lahe rahvas.

Neli aastat tagasi ronisid nelikümmend Põlva valla esindajat ja turismiettevõtjat Läti suurima mäe, 311,6 meetrit merepinnast kõrguva Gaiziņkalnsi tippu. Võõrustajad Madona omavalitsusest pakkusid külalistele pirukat-kohvi, rääkisid kohalikke legende ja heitsid nalja: „Kui lisame oma mäele mõne meetri, trumpame teid üle.“

Eestlased teadsid, et nende Suur Munamägi on Baltimaade kõrgeim tipp (318 m), ja olid veendunud, et ka muudel aladel edestab Eesti Lätit. Majanduslanguse ja haldusreformi tõttu oli olukord naaberiigis keeruline. Lätlased rääkisid ausalt oma muredest, kuid ei virisenud, vaid näitasid rõõmsalt oma vaatamisväärsusi, pakkusid rikkalikku peotoitu ja viisid sauna ravimtaimedega vihtlema. „Olime üllatunud, kui avatud ja soojad on lätlased. Samuti hämmastas, kuidas nad oma turismiobjekte turundavad. Nii ettevõtjad kui ka ametnikud hoolivad väga oma kogukonnast ja on valmis tegema tööd tunde lugemata,“ räägib Põlva valla arenduse peaspetsialist **Mari-Riina Terna**.

lia Timmi, Taevaskoja Salamaa puhkeküla perenaine, imetles Läti suursuguseid mõisaid. Ühes neist, uhkete tornikestega lossis, olid kõik toad sisustatud eri stiilis. „Need olid hästi armsad ja hea näide sellest, et hotellitoad ei pea olema ühtemoodi. Sain kindlust, et tasub järgida oma nägemust.“ Praegu on ka tema puhkemajas iga tuba oma nägu, mis jutustab mõnd Taevaskoja legendi.

Lätlased jälle võtsid šnitti Mammaste tervisespordikeskusest ja hakkasid endalegi rajama kunstlumetootmise süsteemi. Noored käisid aga üksteise suusaradadel treenimas ja võistlemas. **Marimal Tilk**, eelmise aasta Eesti murdmaameister 5 km uisustiilis, ütleb, et Madona hakkas eesti noortele meeldima. „Seal on mõnusad majakesed, kus saab rul-

„Me oleme
ühesugused, meil
on peaaegu samad
laulud ja naljad.“

Kes jõuab
kõrgemale?

lid alla panna ja kohe rajale minna.“

Konverentside, investeeringute ja muu koostöö sümboliks võib aga pidada seda reisi, mis päädis lauluvõistlusega. Ühel õhtul, kui eestlased Madonas eimestasid, istus nende lauda kõrtsi omanik, suur Eesti austaja, ja võttis varsti üles eestikeelse laulu. Sellepeale laulis läti keeles vastu Metsavenna talu peremees **Meelis Mõttus**. Meelisele on koostöö lätlastega tavaline, sest tema talust on Lätimaale vähem kui kilomeeter. Lätlased loovad tema talu jaoks hüdroenergiahendust ja käivad ta talumäel kelgutamas. „Me oleme ühesugused, meil on peaaegu samad laulud ja naljad,“ ütleb taluperemees. Kes aga võitis ootamatut lauluvõistlust? Võib vist ilustamata öelda, et sõprus.

Active Tourism – attractive feature of Madona and Põlva viisid ellu Madona ja Põlva omavalitsus.

Made Laas

Suur Munamägi = Lielais Munameģis

Aiva Logina. Foto: Andris Arhomkin

Kaasaegne meediaõpe
pani noortel silmad särama

Vidzeme televisiooni operaator **Kārlis Kumsārs** ning tema mõttekaaslased, kes huvituvad fotografeerimisest, videoklippide filmimisest ja ajakirjandusest, elavad Madonas. „Mõne aasta eest saime teada, et Tartu maakonna Lāhte gümnaasiumis on meedia eriklass, aga ka meil Madonas tegelevad koolinoored vabal ajal nüüdismeediaga,“ meenutab Kārlis. Sai selgeks, et naabrite kogemused võivad vastastikku kasulikud olla.

Vidzeme TV töötaja **Aiva Logina** sõnul leidsid Madona ja Tartu omavalitsused ühise keele meediahariduse edendamiseks. Selle tulemusel õppisid Madona gümnaasiumi õpilased ning huvilised Madona 1. keskkoolist

videoülevaadete ning -klippide tegemist arvuti, videokaamera ja montaažiseadmete abil.

„Loomulikult saime tuttavaks Lāhte noortega. Käisime TV3 studios ning nägime pealt eetrisse mineva muusikasaate salvestamist. Eestlastega rääkisime inglise keeles, see oli suurepärase keelepraktika,“ kiidab Aiva. „Õppisime isegi mõned eestikeelsed sõnad selgeks, ning eestlaste omakorda vaimustusi läti sõnadest.“ Tuli välja, et lätlastele meeldivad eestikeelsed numbrid, aga eestlastele lätikeelne „saldējums“. Kui Läti seltskond Tallinnas Balti meediakooli külastas, hakkas kahele Madona poisile seal nii meeldima, et nad jätkasid seal õpinguid. „Üks eesti tüdruk aga suisa armus Lātsisse, ta õpib nüüd Valmiera keskkoolis,“ teab Aiva rääkida.

Loomelaagrites tehtud ühistel töödel on teine mekk juures, ja mitte ainult selle-

pärast, et eestlastele tähendab lätlane laulja **Lauris Reiniksit**. Ühistöös õpiti nii mõndagi – eestlased ajakirjandust, lätlased foto- ja videotehnika käsitlemist, kadreerimist, valgustust ja režiid. Erinevused tulenevad ilmselt ka sellest, kas teadmised on saadud koolipingist või hobi korras. „Mõnikord tundus küll, et lätlaste loominguline säde on sutsu erksam,“ tõdes Aiva.

Tuli välja, et lätlastele meeldivad eestikeelsed numbrid, aga eestlastele lätikeelne „saldējums“.

Kas ka Madona gümnaasium saab kunagi oma meediaklassi? Nagu Lāhte? Niipea vast mitte. Meediaasjatundjaid ehk leidukski, aga neil pole pedagoogilist haridust. Ilma selleta pole praegu võimalik klassi ette minna.

Noorte meediaharidust edendasid Tartu ja Madona omavalitsused.

Ģirts Kondrāts

meedia = medijs
jāātis = saldējums

Unistus inimkesksest linnast

Urbanistide kokkutulek rannas.
Foto: projekt arhiiv

Est-Lat
Urban Activists

Noorte linnavisionääride kokkusaamisel särises õhk inspireerivatest ideedest ja tulemus ei andnud end kaua oodata.

Eesti ja Läti urbanistid kogunesid kolm aastat tagasi Kabli rannas Pärnumaal. Sada-kond osalejat ei tulnud Liivi lahe kaldale mitte ilusat loodust nautima, vaid rääkima unistuste linnast. Aasta varem olid Eesti linnaelu edendada üritavad geograafid, maastikuarhitektid ja teised huvitatud omavahel kohtunud ja otsustanud pilgu pöörata Läti poole. Kablis avastasid nad, et meil on sarnased mured: autokeskne linnaplaneerimine, mis heaoluriikides lõppes juba 1970.–1980. aastatel, jagelemine omavalitsustega ning kodanike vähenemine julgus ja kaasalöömine elukeskkonna paremaks muutmisel.

Lätlased imetlesid Eestis tegutsevaid asumiseltse, mis ühtse jõuna üritavad linnavalitsustega koostööd teha. Lätis on selliseid vabaühendusi vähe ja need peavad end alles arendajate ja ametnike silmis tõestama.

„Saime Kablis palju värsked mõtteid ja jõudsime veendumusele, et eestlastel ja lätlastel on sarnased arusaamad linnakeskkonna arendamisest. Tuleb vaid parimad ideed ellu viia,“ räägib Linnalabori juht **Teele Pehk**.

Kõige pakilisemaks tunnistati suvepäevadel idee luua Balti linnateemade instituut ja ühine veebiplatvorm. Kõige inspireerivamad olid aga ideed luua linnaruumi geriljamängude ala, anda välja arhitektuuri- ja linnateemaline raamat lastele, arendada linnaaiandust, kasutada sadevett ja kaardistada tühermaad. „Suurim saavutus oli see, et mõttetalgute tulemusel sündis Riias meie väike vend, Urban Institute, millega teeme tihedat koostööd,“ sõnab Pehk.

Jonas Büchel, Urban Institute'i asutaja, peab suurimaks saavutuseks Balti urbanistide võrgustiku loomist. „Beebi nimega Urban Action on sündinud. Ehitame seda maja nagu linnaaeda, meie väikest ja rõõmsat rohelist, kus saame osaleda ja ideid vahetada. See on meie Balti urbanismi mängumaa,“ kirjutas Büchel urbanistide uudiskirjas U (september 2011).

„Peame toetama Baltimaades sellist linnakultuuri, kus kaasatakse ka kõrvalejäänud elanikud ja kuulatakse nende unistusi paremast linnast.“

toetama Baltimaades sellist linnakultuuri, kus kaasatakse ka kõrvalejäänud elanikud ja kuulatakse nende unistusi paremast linnast.“

Linnaruumi arendamisega seotud ettevõtmisi toetasid Eesti Linnalabor ja Läti Ühiskonnatehnoloogiate Sihtasutus.

Made Laas

linn = pilsēta

Pool aastat pärast suvepäevi reisisid eestlased Riiga ning tutvusid linna loovamate kvartalite ja energilisemate kodanikega. Aasta hiljem korraldati Eesti–Läti–Leedu urbanistide kokkutulek ja eesmärk on kohtuda omavahel vähemalt kord aastas. „Sellised kohtumised on hästi vajalikud. Tahame edendada Balti urbanistide ühtsust ning kui vaja, teha koos tugevamat häält ja mõelda välja uusi lahendusi,“ ütleb Teele Pehk.

Jonas Büchel märgib, et kuigi üks unistus täitus, tuleb pidevalt edasi liikuda. „Peame töötama heade ideedega ja

Aeg on piirid lahti teha!

Lauale on püramiidina asetatud kümme münti. Vundamendiks neli münti, järgmine rida koosneb kolmest mündist, siis kahest ning tipus on üksainumas münt. Tõsta tohib ainult kolme münti, et püramiidi tipp ümber pöörata. Ja tavamõtlemist eirates pööratakse püramiidi just nende nõutud kolme käiguga! Esiti ütlevad peaaegu kõik, et see pole võimalik – et liigutada tuleb vähemalt viit münti!

Samasuguse eduka tulemuse võivad saavutada ka noored, kes on valmis eirama kolklikust mõtlemisest tulenevaid piire, tõdemaks, et nii töö, hariduse kui ka koostöö võimalused on ju siinsamas, kõigest käeulatuses. Võõrastel maadel õnne otsida pole enam cool, nüüd on moes meie lähimad põhjanaabrid!

Läti Kogukondliku Algatuse Fondi esindaja **Elita Uzulēna** selgitab: „Smiltene ja Naukšēni noored teevad koostööd Eesti 15–20aastaste aktiivsete noortega Varstust Võruni.

Piiriüleste sidemete loomine aitab rakedada oma oskusi ja teadmisi. Varem olid Riiaist kaugemale jäävad alad omamoodi suletud ühiskond, aga eks siis peab Eesti poole kiikama. Autoga sõites teed ringi, aga jalgsi, otse minnes, on kõik suisa käeulatuses! Aitab igaühel oma piiri taga kükitamisest, aeg on piirid päriselt valla lüüa!”

Lätlased õpivad keelelaagrites eesti keelt, eestlased oma-

korda läti keelt. Eakaaslaste seas saab omandatu kohe käiku lasta, näiteks videofilme tehes, lähtudes ikka iseendist. Õpitakse filmima, mitmesuguseid audiovisuaalseid võtteid kasutama ja tänu sellele võib ekraanil näha Eesti-Läti kinoharrastajate ühistööna sündinud linateost „Kas on kerge olla maanoor?“. Te võite proovida, kuidas tekitada meeskonnavaimu nii, et ükski lüli nõrgaks ei osutu.

Smiltene gümnaasiumi pedagoog **Dagnija Feldhūne** tõdeb, et oskuste ja innovatiivsete teadmiste vahetamisel kahekordistuvad väärtuslikud kogemused mõlemal pool piiri. „Kui noored on näinud, kuivõrd edukalt võib äritegevust isegi ääremaadel edendada, advavad nad ka paigalejäämise mõttekust. Üheskoos tegutsedes võib hoopiski suuremaid asju ette võtta. Pealegi on tore ka lihtsalt koos puhata, laulda, tantsida. Meie Smiltene gümnaasiumi õppurid ja eesti noored, kes mõni aeg tagasi kokku said ning tutvust tegid, tajusid, et neil on üksteise seltsis huvitav, nad tahavad koos olla!“

Võõrastel maadel õnne otsida pole enam cool, nüüd on moes meie lähimad põhjanaabrid!

Youth For Synergy oli Läti Kogukondliku Algatuse Fondi, Naukšēni omavalitsuse, Parksepa ja Varstu keskkooli ning Smiltene gümnaasiumi ühissettevõtmine.

Elita Marga

innovatiivne = inovatīvs
teadmised = zināšanas

Naabrite juures
võistelda
on põnev

Raivo Rõõm ja lapsed orienteerumiseks
Foto: Jassu Hertsman

Raivo Rõõm orienteerumisklubist Ilves hakkas oma lapsi – 17aastast Rimmot, 14aastast Andrest ja 10aastast Birgitit – võistlustele kaasa võtma niipea, kui järeikas kaela kandis. „Lastele on vaja kogemusi. Läti oli täiesti avastamata maa, lähedal ja odavam käia kui Soomes või Rootsis,“ ütleb Raivo, kes osales oma pere ja õpilastega nii tali- kui ka suveorienteerumisvõistlustel mõlemal pool piiri.

Eesti ja Läti orienteerumislitute koostöös sündinud ürituste sarjas Est-O-Lat League viidi läbi võistlusi, tutvustati Eesti ja Läti lastele orienteerumist ning joonistati koolidele orienteerumiskaardid. Eestis valiti selleks üheksast maakonnast 15 kooli Lõuna- ja Kagu-Eestist, Läänemaalt, Pärnumaalt, Saare- ja Hiiu maalt.

„Meil oli Läti poolega väga tihe koostöö,“ meenutab **Markus Puusepp**, sinne projektijuht. „Lätlased käisid abiks meie koolides ja eestlased Lätis – üks kolmest koolitajast oli alati teisest riigist.“ Koolilastele tutvustati orienteerumist kui spordiala, kaarte ja leppemärke. Väikese õuetreeningu järel sai igaüks kaardi ja toimus võistlus. „Lapsed olid väga innukad. Nad ei olnud võibolla väga head kuulajad auditooriumis, aga kui õues kaart kätte anti, olid nad väga taiplikud,“ tunnustab Markus Puusepp. Kuigi orienteerumine on kehalise kasvatuses õppekavas, projektis osalenud koolidel varem orienteerumiskaarte polnud. „Meie kaardistajad käisid iga kooli juures maastiku läbi ja joonistasid hiljem arvutis leppemärkidega orienteerumiskaardi,“ räägib Markus Puusepp. „Need on nüüd prindituna ja ka elektroonilisel kujul koolides kasutusel.“ Kokku kaardistati ligi 110 km² suurune maa-ala.

Võistlussarjas Est-O-Lat League toimus suvel jooksu- ja rattaorienteerumine ja talvel suusaorienteerumine. 20 võistlusel osales ligi 12 000 võistlejat. Suurim, 1500 inimesega mõelduvõtt toimus Lätis, Eestis oli arvukaim ligi 600 osavõtjaga võistlus Võrumaal Sõmerpalus. Orienteerujad olid rahul: konkurent tuli juurde, leiti sõpru ja avastati, et teisel pool piiri on sama head või paremadki võistluspaigad.

Eesti ja Läti orienteerumisklubide läbikäimine on suurenenud. „Orienteerumisklubi

**Kui lastele
võistluseks
orienteerumiskaart
kätte anti,
olid nad väga
taiplikud.**

Ilves koostöö Läti klubiga Arona on heal järjel," ütleb suusaorienteeruja Raivo Rõõm. „Eesti ja Läti orienteerumislitide koostöö on nüüd parem,“ kinnitab **Vilnis Velķeris**, Alüksne orienteerumistreener ja Läti-poolne korraldaja. „Kooskõlastame omavahel võistluste kuupäevi, et need ei kattuks, ja aitame üksteist, kui Lätis või Eestis on rahvusvahelised võistlused.“

ilves = lüsis

Saadud kogemused on juba marjaks ära kulunud: tänavu talvel toimusid Eestis veteranide ja junioride MM-võistlused suusaorienteerumises ja noorte EM-võistlused. 2017. aastal peetakse Eestis koguni orienteerumisjooksu maailmameistrivõistlused.

Est-O-Lat League üritused viisid ellu Eesti ja Läti Orienteerumislit.

Tiia Kõnnusaar

Oleme nii
sarnased

„Stende ja Võhma elanikud on vägagi sarnased,“ sõnab Stende spordikeskuse juhataja **Aina Cebure**. Mõne aastakümne eest ei teadnud sugugi kõik Stende elanikud Viljandist põhja poole jäävat Võhma väikelinna, sama kehtis ka võhmalaste kohta, kelle jaoks Talsi

Ühistöö tulemusena on nii Võhmal kui ka Stendel nüüd koht, kus linnapidusid pidada.

kandis asuv Stende oli suur küsimärk. Mõlemal linnal on üht-teist ühist, näiteks linna läbiv raudtee. Stende elanikud on hõivatud metsatööstuses, maaparanduses ning teravilja säilitamise ettevõtteis; Võhmas oli suur lihakombinaat ning küünlavabrik. Kuramaa elurütmigi on Kesk-Eesti omaga sarnane.

Veel üks sarnasus. Seda, et ei Stendes ega Võhmas pole linnapidude korraldamiseks kohast paika, taipasid mõni aasta tagasi toonased linnapead **Solvita Üdre** ja **Avo Pöder**. Kui rahastamisallikas selge, hakkasid mõlema linna elanikud kaaluma, kuhu võiks vabaõhulava ehitada ning milline see peaks välja nägema. Stende elanikud arvasid, et tegemist peab olema püsiehitisega, kuid kohemaid ei suudetud otsustada, kas eelistada rahvamaja või Jaani väljakut, kust oleks tulnud mõned männid maha võtta.

Võhma pered kopsid, et nende keskkonnas on niigi müra palju ning mingit vabaõhulava oma kodude kõrvale polevat neile tarvis. Pealekauba kujunes Stende liitmisest Talsi piirkonnaga üks lisatakistus seatud eesmärkide saavutamisel. „Aga kõik lõppes hästi,“ sõnab Aina Cebure. Ühisel jõul rajati Stende keskkonna kaunis vabaõhulava, seevastu Võhma elanikud said endale teiselaldatava lava.

Kahtlemata on kahte linna lahutaval vahemaal oma tähendus. Koostegevuste kavandamisel tuleb kaaluda, ega kütuse peale ülemäära raha ei kulu. Seepärast otsustati töösajade lahendamiseks saada kokku keskpaias. Peatuspunktiks valiti Ragana. Stende lähedal Kandavas toimunud ühislaagris õpiti koos suhtekorraldust ning sedagi, kuidas oma linnale brändi luua.

Pärast seda, kui Stendest sai suure piirkonna üks osa, toimub ametlik asjaajamine Talsi linna kaudu. Ent ühiste huvide ja tegemistega tugevdatud sõprusuhted pole õhku haihtunud. „Eestlased pole üldsegi nii külmad, kui me varem arvasime,“ lausub Aina, lisades: „Meie, kuramaalased, sõitsime ju samuti nende manu avatud südamega.“ Selle tunnistuseks on film ja brošüürid-lauamängud „Reis Võhmast Stendeni“.

Stende ja Võhma vahelist koostööd arendasid Talsi ja Võhma omavalitsus.

laululava = svētku estrāde

Ģirts Kondrāts

**Eesti-Läti
programm arvudes**

Remonditud teed

3

km Eestis 39,1

km Lätis 38,87

km kokku 77,97

Eesti külasid teede ääres 9

Läti külasid teede ääres 6

Külasid kokku 15

Eesti linnasid teede ääres 2

Läti linnasid teede ääres 3

Linnasid kokku 5

Jões, millel või mille kallastel toimetati

Eestis 10 Lätis 24 Kokku 34

Kohad, mida ehitati, parandati või kus täiendati sisustust

Eestis 108

Lätis 140

Kokku 248

Sõnade arv eesti-läti ja läti-eesti sõnaraamatus

40000

Koolitatud päästetöötajad

Eestist 265

Lätist 251

Kokku 516

Osalenud meditsiinitöötajad

Eestist 1246

Lätist 405

Kokku 1651

Eestis 4

Lätis 6

Kokku 10

Ehitatud või renoveeritud vetelpääste- või päästeteenistuse hooned

Eestis 3

Lätis 6

Kokku 9

Korda tehtud rannad

Uued veesõidukid Eestisse 2

Uued veesõidukid Lätti 16

Kokku 18

Uued maismaasõidukid Eestisse 10

Uued maismaasõidukid Lätti 17

Kokku 27

Ostetud sõidukid

Eestist 8036

Lätist 12301

Kokku 20337

Osalenud sportlased

Eestis 42

Lätis 45

Kokku 87

188

Sportiürituste kogukestus päeva

Renoveeritud või ehitatud sportimispaigad

Eestis 5
Lätis 11
Kokku 16

Nende kohtade kasutajate hulk 2013. aastal 40421

Kaasalõõnud lauljad, tantsijad ja muusikud

Eestist 1797 Lätist 1855 Kokku 3652

Ühised muusikaüritused

Eestis 51 Lätis 41 Kokku 92

118 Muusikaürituste kogukestus päeva

Loodud veebilehti

47

Projektide kogukestus

44170 päeva

1454 kuud 121 aastat

Paigaldatud liiklusemärgid ja turismiviidad

Eesti liiklusemärgid 343

Läti liiklusemärgid 140

Kokku 483

Turismiviidad Eestis 892

Turismiviidad Lätis 985

Kokku 1877

Eestis 115 Lätis 230 Kokku 345

Uued rahvariided ja esinemiskostüümid

Eestist 402 Lätist 380 Kokku 782

Osalejaid puuetega inimestele suunatud projektides

Naised 86 Mehed 31

Programmi elluviimisega seotud inimesed

Kokku 117

~10000

Koolitustel ja üritustel osalejaid kokku

Osalenud korstnapühkijad

Eestist 30 Lätist 9 Kokku 39

Kaasatud ettevõtted

~1700

Kotkad ja hülged

Kontrollitud kotkapesi 743

Veebikaameraga kotkapesi 8

Veebikaamerate jälgijaid (ca 8 miljonit, sealhulgas Taiwanist, Rwandast, Peruust, Myanmarist, Mani saarelt ja Bruneist)

~8 milj.

Märgistatud hülgeid 15

Eestis 23 Lätis 26

Kokku 49

Renoveeritud bussipeatused

	ERAF toetus EUR	Kogueelarve EUR	Lehe- kÜlg
KOGUKONDADE KOOSTÖÖ	3 507 658	4 115 799	
Alüksne–Haanja Uplands	256 670	301 964	105
Sportborder	258 058	292 740	20
Cultural Cooperation for Intermediates	271 340	319 223	173
Connecting Stende and Vöhma	255 880	301 035	209
Song and Dance Festivals	85 243	100 286	68
Singing Neighbours	184 183	216 686	182
Cross Border Ball	270 242	317 931	38
Easy Together	39 338	46 280	191
Tolerance	119 376	140 443	176
Still Active	139 158	163 715	23
Friendship Through Football	41 791	49 165	32
Est-O-Lat League	128 853	151 592	206
MOTO	126 522	148 849	53
Young Sailors	129 626	152 501	35
MLEDU	41 883	49 274	197
Artists for Development	109 935	129 335	185
Est–Lat Urban Activists	43 773	51 498	200
Youth Initiatives and Cooperation	143 048	168 292	26
Hobby Slot Car Racing	28 875	33 970	56
Young, Active, Creative	110 957	130 537	90
Idea on the Border	60 670	71 377	50
Radio Classics	81 944	96 404	188
Art School Walk	122 430	144 035	74
House of Sounds	113 824	133 910	17
Seto–Süiti Renaissance	107 310	126 247	152
Cooperation for Sustainability	22 821	26 848	146
Youth for Synergy	120 563	141 839	203

Reviving Joint History	93 347	109 820	96
ETTEVÖTLUS	4 498 292	5 648 059	
Good Fruit	711 619	987 263	47
Protolab Network	865 062	1 017 720	99
Buy Local	399 346	469 818	11
SIB Net	461 041	542 402	44
Boost BioBusiness	188 548	221 821	164
ICT DCNet	503 998	592 938	161
Skills Centre	452 913	566 141	29
EstLat Pharma	124 071	248 142	170
DELBI	222 507	268 081	71
FoodArt	314 699	379 156	59
BaltOrgPotato	254 488	354 576	65
KESKKOND	5 348 512	6 352 056	
Back to Nature	512 931	603 449	167
Cultural Heritage	692 267	814 432	135
Demo Farm	548 787	645 631	102
Active Through Passive	237 066	278 902	138
GORWIND	1 154 304	1 358 004	158
Eagles Cross Borders	297 972	359 002	8
Green Corridor	274 776	331 055	123
Smart Gardens	384 343	463 063	84
Gauja/Koiva	718 435	865 585	78
(D)rain for life	97 631	114 860	155
Coastal and Maritime Spatial Planning	430 000	518 072	87
KIIRABI- JA PÄÄSTETEENUSED	4 975 567	7 492 115	
Fire Safe	181 383	213 392	41
Valga–Valka Joint Rescue Capacity	1 976 501	2 325 295	117
DELMA	1 522 237	1 790 867	179
Best Teams	95 450	115 000	14
JATE	1 199 996	3 047 561	132

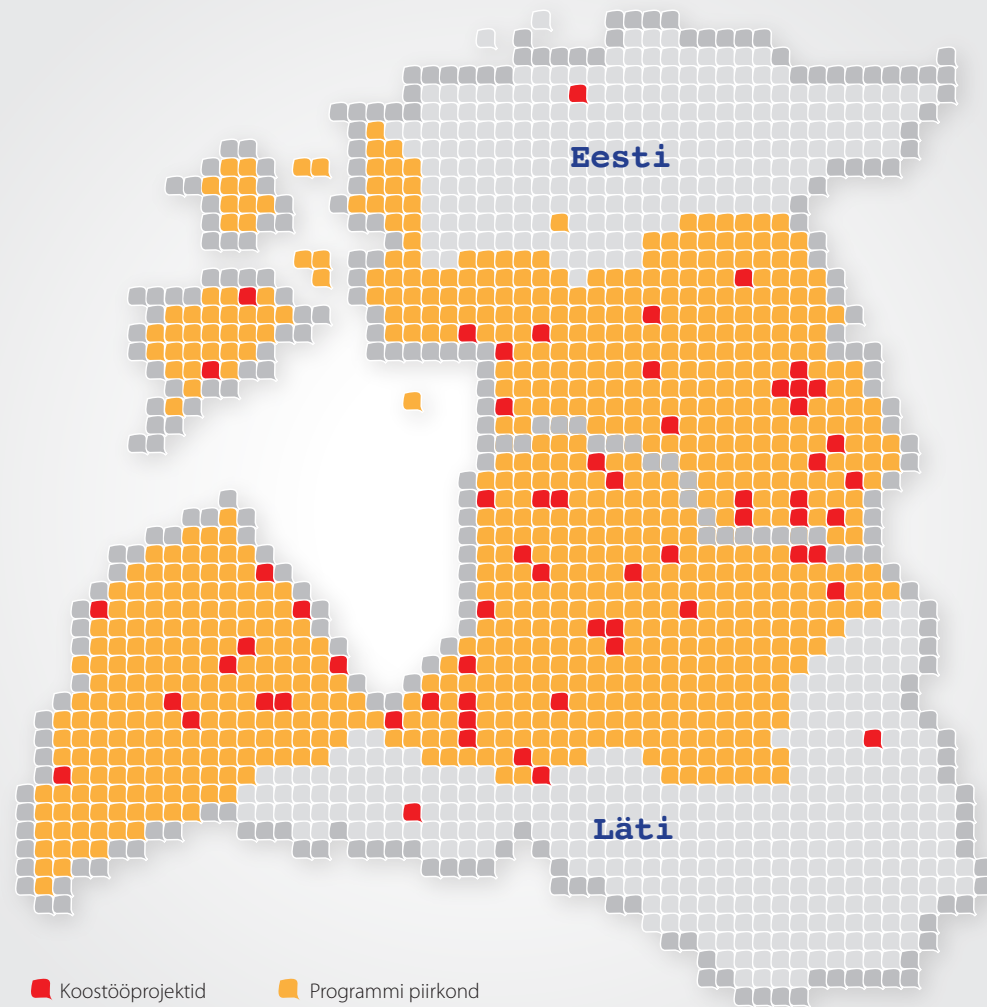
TURISM	6 681 641	7 911 782	
Beach Hopping	1 590 914	1 871 664	141
Increasing Attractiveness of Valga and Valka	1 281 074	1 507 146	149
One Vacation – Two Countries	570 501	671 177	93
VisoEst by Bike	1 049 319	1 234 493	126
Active Tourism of Madona and Põlva	389 833	458 628	194
Riverways	1 800 000	2 168 675	114
TRANSPORT JA KOMMUNIKATSIOON	11 531 067	14 438 030	
Karksi-Nuia – Seda River Road	2 672 224	3 143 792	111
BayLink	1 282 047	1 756 902	108
Kilingi-Nõmme – Mazsalaca Road	2 626 802	3 164 822	81
Renovation of Valga–Valka Railway Station	399 999	481 927	129
Ape–Mõniste Road	4 200 000	5 409 759	120
Dictionary	349 995	480 828	62
KOKKU	36 542 737	45 957 840	

2014. aasta juuli seisuga

Partnerite arv toetatud projektides

	278	ERAF toetus EUR	Kogueel- arve EUR
Kohalikud omavalitsused	107	8 320 655	9 824 874
Regionaalsed avaliku sektori asutused	14	1 785 641	2 128 911
Keskonnaorganisatsioonid	22	2 804 163	3 322 593
Ülikoolid ja uurimisasutused	32	4 815 604	5 783 851
Riigiasutused	19	13 312 511	17 849 674
Teised avaliku sektori asutused	18	2 379 001	2 804 942
Vabaühendused	55	2 458 860	2 910 391
Eraettevõtted	11	666 302	1 332 603
		36 542 737	45 957 840

2014. aasta juuli seisuga

■ Koostööprojektid

■ Programmi piirkond

elluviimises osalesid

Agne Peetersoo
 Agu Laius
 Aiga Petkevica
 Aija Prince
 Aija Romanovska
 Aita Teder
 Aive Adler
 Aleksejs Čekalovs
 Aleksejs Šaforostovs
 Andris Jaunsleinis
 Andris Urtāns
 Anna Djakova
 Anna Škabireva
 Anna Di Gregorio
 Anneli Kivirand
 Anneli Laansoo
 Anneli Duarte
 Annika Pöldma
 Annika Vahersalu
 Annika Varik
 Anu Roomere
 Arina Andreičika
 Arne Tilk
 Baiba Bekiša

Cāty Gilden
 Dace Vilne
 Dace Resele
 Dace Zvirgzdina
 Dace Bordane
 Dagnija Ūdre
 Daina Dobrovolska
 Dirgjs Kaarlöp
 Ege Ello
 Elina Valeine
 Elita Kresse
 Evelina Akavova
 Erik Tarkpea
 Gea Kammer
 Gendrihs Škesteris
 Gunta Cepleviča
 Gunta Bērziņa
 Guntars Velcis
 Hannes Nagel
 Helena Hübemäe
 Helena Järviste
 Ilga Gruševa
 Ilze Krieva
 Ilze Ziverte

Ināra Stopiņa
 Inese Nikopēnsius
 Ineta Puriņa
 Inga Brieze
 Ingmārs Kālis
 Irēna Nizina
 Irēna Rečicka
 Iruma Kravale
 Ivar Unt
 Janika Friedenthal
 Jānis Ļevšins
 Jennifer Cormack
 Jūlija Bondareva
 Jurijs Spiridonovs
 Kadri Jushkin
 Kaja Jõema
 Karen Schmidt
 Kaspars Rūklis
 Kerli Lorvi
 Krista Kampus
 Krista Rander
 Kristiāns Godiņš
 Kristīne Ozoliņa
 Kristīne Otsa

Kristīne Ruskule
 Kristjan Lember
 Lagle-Katrin Lembavere
 Liene Ābola
 Līga Jukna-Belova
 Ligita Pudža
 Liina Sild
 Maarja Mitt
 Madara Saulesleja
 Mairi Tonsiver
 Māra Vimba
 Marin Olo
 Māris Kromāns
 Mart Pechter
 Martin Karu
 Miia Mänd
 Mika Männik
 Nele Ivask
 Oksana Dumpe
 Olga Spirkina
 Olga Gnezdovski
 Peeter Unt
 Priidu Ristkok
 Priit Sibul

Rainer Kuutma
 Rainer Rohesalu
 Rasma Rozenberga
 Regina Huber
 Riho Kuppert
 Rutt Riitsaar
 Signe Tõnismäe
 Siiri Antsmäe
 Silver Pramann
 Zanda Gailume-Zohar
 Zanda Janušauska
 Zane Dūze
 Zane Legzdiņa-Joja
 Žanna Sidorčika
 Tiia Mugu
 Tiina Bubnova
 Ulla Ropponen
 Unda Ozoliņa
 Urmas Kase
 Urmo Kübar
 Valeri Kevliš
 Valērijs Seillis
 Ūlle Kase

ISBN 978-9949-33-854-2

9 789949 338542

„Igaunijas–Latvijas stāsti”

ir pieejami arī latviešu valodā

„Estonia–Latvia Stories”

are also available in English

„Eesti–Läti lood”

on saadaval ka lāti ja inglise keeles